

Mirka Rotola-Pukkila

Johanna Törmälä

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (YAMK)

Opinnäytetyö, 2022

”HEIKOIMPIEN PUOLELLA TURHAA KULUTUSTA VASTAAN”

Tutkimus kestävästä diakoniasta

TIIVISTELMÄ

Mirka Rotola-Pukkila ja Johanna Törmälä

”Heikoimpien puolella turhaa kulutusta vastaan” – tutkimus kestävästä diakoniasta

99 sivua, 5 liitettä

Syksy 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (YAMK)

Arvo- ja yhteisölähtöinen työn kehittäminen

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin kestävää diakoniaa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kestävästä diakonian käsitettä ja tuottaa sitä kautta tietoa, jota voisi myöhemmin hyödyntää diakoniatyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Tutkimuksessa paneuduttiin siihen, millä tavoin diakoniatyö tukee kestävästä kehitystä, miten kestävä diakonia toteutuu seurakunnissa ja miten sen edistämistä voidaan kehittää.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Tampereen hiippakunnan sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniatyön esihenkilöt. Tutkimus toteutettiin laadullisella kyselylomakkeella, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Vastaajia oli 14. Analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Grounded theory -menetelmää soveltaen tuotettiin tutkimustuloksista kestävästä diakonian malli, jota integroitiin aihepiiriin liittyvään teoretietoon sekä materiaaliin kestävästä diakoniasta.

Tutkimustulosten perusteella kestävä diakonia toteutuu osallisuuden edistämisenä, ekologisen vastuun toteuttamisena, vaikuttamisena ja yhteensovittavana johtajuutena. Teoreettinen integraatio vahvisti kestävästä diakonian mallia, joka elää kiinni ajassa ja jossa toteutuvat kestävästä kehityksen kaikki osa-alueet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kestävä diakonia on moniulotteisesti kestävä, se on heikoimpien puolella, turhaa kulutusta vastaan. Jotta diakoniatyö voisi toteutua mahdollisimman kestävästi, on tulevaisuudessa tärkeää kiinnittää huomiota sekä riittäviin resursseihin että toimintatapojen arviointiin kestävästä näkökulmasta. Tarpeellisia jatkotutkimusaiheita voisivat olla kestävyys diakonian asiakastyössä, kuten kestävä kohtaaminen tai kestävä avustaminen.

Asiasanat: diakoniatyö, grounded theory, kestävä diakonia, kestävä kehitys

ABSTRACT

Mirka Rotola-Pukkila and Johanna Törmälä

"On the side of the weakest, against unnecessary consumption" – a study of sustainable diaconia

99 pages, 5 appendices

Autumn 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree in Social and Health Care

Master's Degree Programme in Value and Community Based Development of Work

In this thesis, sustainable diaconia was studied. The purpose of the study was to clarify the concept of sustainable diaconia and produce information that could later be used as a tool for evaluating and developing diaconal work. The study focused on how diaconal work supports sustainable development, how sustainable diaconia is implemented in parishes, and how its promotion can be developed.

The data for the study was collected from the supervisors of the diaconia work of the Diocese of Tampere and the Parish Union of Turku and Kaarina. The study was carried out using a qualitative questionnaire, which included open-ended questions. There were 14 respondents. Data-driven content analysis was used as the analysis method. Using the Grounded theory method, a model of sustainable diaconia was produced from the research results, which was integrated with theoretical knowledge related to the topic and material on sustainable diaconia.

Based on the research results, sustainable diaconia is realized as the promotion of inclusion, the implementation of ecological responsibility, influencing and collaborative leadership. Theoretical integration strengthened the model of sustainable diaconia, which lives in time and in which all aspects of sustainable development are realized: ecological, economic, social and cultural sustainability.

In conclusion, it can be noted that sustainable diaconia is multidimensionally sustainable, it is on the side of the weakest, against unnecessary consumption. In order for diaconal work to be carried out as sustainably as possible, it is important in the future to pay attention to both sufficient resources and the assessment of practices from the perspective of sustainability. Necessary topics for further research may include sustainability in the diaconia's client work, such as sustainable encounters or sustainable assistance.

Keywords: diaconal work, grounded theory, sustainable diaconia, sustainable development

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 DIAKONIA.....	6
2.1 Diakonia ja diakoniatyö	6
2.2 Suomalaisen diakoniatyön historiaa.....	12
2.3 Diakonian teologiaa	16
2.4 Diakoniatyön johtaminen.....	18
3 KESTÄVÄ KEHITYS JA KIRKKO	22
3.1 Kestävän kehityksen taustaa ja määrittelyä	22
3.2 Viimeaikaisia tutkimuksia kestävästä kehityksestä	26
3.3 Ekoteologia ja kirkkoliittojen keskusteluja	30
3.4 Kestävä kehitys Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa.....	32
3.5 Kestävän diakonian taustaa	35
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS.....	39
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	40
5.1 Työelämäkumppanit ja toimintaympäristö	40
5.2 Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmien valinta	41
5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja grounded theory	42
5.4 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu	43
5.5 Aineiston analysointi	45
6 TULOKSET	52
6.1 Taustatietoa kyselyyn vastanneista ja luokitteluista	52
6.2 Kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä	52
6.3 Kokemukset kestävästä diakonian toteutumisesta	54
6.4 Ajatukset diakoniatyön kehittämistä kestävämmäksi.....	57
6.5 Kestävän diakonian ydinkategoria	60
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	63
7.1 Malli kestävästä diakoniasta	63
7.2 Kestävän diakonian mallin teoreettinen analyysi.....	64
7.3 Osallisuuden edistäminen	64

7.4 Ekologisen vastuun toteuttaminen	66
7.5 Vaikuttaminen	68
7.6 Yhteensovittava johtajuus	71
7.7 Mallin peilaaminen kestävän diakonian materiaaliin	74
8 POHDINTA	77
8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	77
8.2 Tutkimuksen antia ja jatkotutkimusaiheita.....	80
LÄHTEET.....	83
LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje	95
LIITE 2. Kyselylomake	96
LIITE 3. Esimerkkitaulukko analyysiprosessista.....	97
LIITE 4. Yhteenveto tulosten luokituksista	98
LIITE 5. Malli kestävästä diakoniasta.....	99

1 JOHDANTO

Kestävä kehitys on sanaparina tullut viime vuosikymmeninä monille tutuksi ja sitä käytetään, opetetaan ja tutkitaan paljon. Ilmastonmuutos ja sen seuraukset ovat tulleet yleiseen tietoisuuteen ja herättäneet monet ihmiset muuttamaan toimintatapojaan. On kestävää teknologiaa, kestävää matkailua ja monet yritykset myyvät kestäviä tuotteita. YK:n toimintaohjelma Agenda 2030 kannustaa kaikkia ihmisiä, yhteisöjä ja valtioita ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävämpään elämäntapaan (United Nations, i.a.).

Myös kristillisissä kirkkokunnissa on herätty ekoteologiseen ajatteluun ja ympäristövastuuseen pikkuhiljaa vuosikymmenten saatossa. Kestävä kehitys on nostettu Suomen evankelisluterilaisen kirkon (2020) Ovet auki -strategiassa esiin, ja sen toteuttamisessa apuna ovat muun muassa Suomen evankelisluterilaisen kirkon (i.a.-a) ympäristödiplomi sekä Kestävä tulevaisuus – Agenda 2030 talkookirja (Hurtig ym., 2020). Tässä opinnäytetyössä jatkossa sanalla kirkko viittaamme Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon.

Vuonna 2022 on kirkossa vietetty diakonian 150-vuotisjuhlavuotta. Diakonia on aina pyrkinyt olemaan heikoimman puolella ja viime vuosikymmeninä ekologinen vastuunkanto on vahvistunut diakonian olemukseen kuuluvana, teologisista perusteista alkaen. Kestävä kehitys sisältyy myös diakoniatyöntekijöiden koulutukseen ja ydinosaamiseen. Vaikka kestävä kehitys ja diakoniatyön linkittymisestä toisiinsa ei olla Suomessa tehty juurikaan tutkimusta, on aihepiiriä käsitelty muun muassa vuoden 2018 diakoniarometritutkimuksessa. Tämän barometrin tulosten mukaan suurin osa diakoniatyöntekijöistä kannatti kestävä kehityksen huomioimista diakoniatyössä (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-b). Viimeaikaisia aihepiiriin liittyviä tutkimuksia löytyy laajemmin lähitieteiden, kuten sosiologi- ja kasvatustieteiden, sisältä.

Diakoniatyöntekijöinä meitä itseämme kiinnosti kestävä näkökulma diakoniatyöhön. Saimme olla mukana seuraamassa vuonna 2022 toteutunutta kestävä diakonian kokeilua, jossa oli mukana diakoniatyöntekijä Tampereen hiippakunnan sekä

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän seurakunnista. Työelämäkumppaneina opinnäytetyössämme olivatkin Tampereen hiippakunnan tuomiokapituli sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän yhteinen diakonia- ja sielunhoitotyö. Kirkossa toimii myös kestävän diakonian verkosto, jonka verkkotapaamisiin meidät kutsuttiin osallistumaan. Kestävä diakonia on uusi ja monille vieras käsite, ja kestävän diakonian verkoston mukaan sen määrittelylle olikin selkeä tarve.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selventää kestävän diakonian käsitettä ja tuottaa sitä kautta uutta tietoa kestävästä diakoniasta. Diakoniatyön kestävyys liittyy monia ajankohtaisia, mielenkiintoisia kysymyksiä. Miten diakoniatyö tukee kestävä kehitystä? Miten kestävä diakonia toteutuu seurakunnissa? Mitä kehittämistarpeita diakoniatyön kestävyys liittyy tunnistetaan? Mitä on kestävä diakonia?

2 DIAKONIA

2.1 Diakonia ja diakoniatyö

Diakonian määritelmät ovat monimuotoisia ja laaja-alaisia. Malkavaara (2022, s. 54) totesi ensimmäisen diakonian tutkimuksen päivän avajaispuheessaan vuonna 2002, että yksinkertaisin tapa lähestyä diakonian tutkimusta on diakonian professio, ammattimainen ja organisoitu diakoniatyö, mutta että diakonia ei kuitenkaan tyhjenny siihen, vaan se on myös asenne, aate, liike ja tehtävä. Monialaisuuden ja -tieteisyyden tuovat esille myös Latvus ja Elenius (2007, s. 29) kuvaten diakoniaa risteyskohtana tai torina, jota voi lähestyä eri suunnista.

Diakonian moninaisuus tulee hyvin esille myös diakonian tutkimuksessa. Ikonen (2015, s. 15–17) mukaan diakonian tutkimus on lisääntynyt Suomessa huomattavasti 1990-luvun lopulta lähtien. Keskittyen erityisesti suomalaiseen ja pohjoismaiseen diakonian tutkimukseen Ikonen on jäsentänyt vuosituhannen vaihteen diakonian tutkimuksen seitsemään päälinjaan: diakonian historia, diakonian käsitehistoria, diakonian teologia, kirkon diakoniatyö, diakonian arvot, diakonia ja yhteiskunta ja kansainvälinen diakonia. Mainittakoon myös, että opinnäyte-työmme valmistumisvuonna 2022 Diakonian tutkimuksen seura täyttää 20 vuotta. Diakonian tutkimuksen seura perustettiin 11.4.2002 tavoitteenaan monitieteinen, diakoniaa laaja-alaisesti, ilmiöpohjaisesti tutkiva tieteellinen seura (Malkavaara, 2022, s. 50, s. 55).

Diakonia-sana tulee kreikan kielestä ja alkuperäisesti se liittyy palvelutehtävän tai viran hoitamiseen (Latvus & Elenius, 2007, s. 13). Diakonia-termin ja sen johdos-ten tulkinnan oikeellisuudesta Uuden testamentin kirjoituksissa on käyty keskustelua John N. Collinsin tutkimusten (1990 ja 2002) ja kritiikin myötä. Raamatusta ei ole löydettävissä meidän ymmärtämämme sosiaalis-karitatiivista diakonian virkaa, mutta motiivit lähimmäisen rakastamiselle ja auttamiselle löytyvät sieltä kuitenkin kirkkaana. Uuden testamentin puolella erityisesti evankeliumien yhteydessä diakonia-sanan voi ymmärtää palvelemisena, toiseen ihmiseen kohdistu- vana hyvän tekemisenä ja auttamisena. Myös Vanhan testamentin keskiöstä

löytyy sosiaalis-karitatiivinen vastuu sekä myös esimerkki poliittiselle diakoniale, ongelmien varsinaisiin syihin puuttumiseen, yhteiskunnalliseen ja profeetalliseen vaikuttamiseen. (Latvus, 2007, s. 52–54, s. 55–57, s. 65–69).

Diakonia organisatorisen kirkon toimintana on kirkkolakiin (L 1054/1993) perustuvaa toimintaa ja lähimmäisenrakkauden toteuttaminen määritellään siellä yhdeksi kirkkomme perustehtävistä. Lähimmäisenrakkauden tehtävän toteuttamiseksi seurakunnan tulee huolehtia diakonian toteuttamisesta. Kirkkojärjestys (KJ 1055/1991) säättää tarkemmin, että jokaisessa seurakunnassa tulee olla diakonian virka ja että viranhaltijan lisäksi myös seurakunnan jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, kristilliseen rakkauteen perustuvaa avun antamista erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Vuonna 2021 Suomessa oli 375 seurakuntaa ja 1334 diakoniatyöntekijää (Kirkon tilastot, 2021-a, 2021-b). Se, että diakoniatyö kattaa valtakunnallisesti koko Suomen, eikä ole sidottu menetelmiensä osalta tiukkoihin säädöksiin, tekee diakoniatyöstä ketterän toimijan reagoimaan paikalliseen, ajankohtaiseen hätään ja tarpeeseen (Gävert & Thitz, 2018, s. 217).

Vaikkakin diakonia kuuluu jokaiselle seurakuntalaiselle, tarkoitamme tässä opinäytetyössä diakoniatyöllä diakoniatyöntekijöiden tekemää työtä. Diakonian viranhaltijana toimivat sekä sosiaali- ja terveystieteiden että kirkon alan osaajat: sosionomi (AMK)-diakoni, sairaanhoitaja (AMK)-diakonissa tai aiemmin vastaavan tutkinnon suorittanut henkilö. Diakonian viranhaltijan tietoperusta rakentuu monitieteisesti terveystieteistä ja yhteiskuntatieteistä sekä teologiasta. (Kirkkohallitus, 2020.) Myös kestävän kehityksen teemat ovat vahvasti esillä diakoniatyön koulutuksessa (Gothóni & Kivelä, 2016, s. 193). Vihkimykseen vaaditaan virkaan kelpoistava tutkinto sekä vokaatio eli se, että kirkko kutsuu henkilön hoitamaan diakonian virkaa (Kirkkohallitus, 2020).

Diakoniatyön eri ulottuvuuksia on pyritty selventämään diakonia-sanaan liitetyillä lisämääritteillä, esimerkiksi karitatiivinen (lähimmäisen hätää lievittävä), katekeettinen (pedagoginen), yhteiskunnallinen tai ekologinen diakonia. Diakoniatyö on kokonaisvaltaista auttamista pitäen sisällään muun muassa hengellisen, henkisen, aineellisen, sosiaalisen, terveydellisen ja ihmisen toimintakyvyn tukemisen

sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja diakoniakasvatuksen. (Kuusimäki, 2012, s.12.)

Diakonian viran ammatillinen ydinosaaminen koostuu tehtäväosaamisesta, vuorovaikutusosaamisesta, teologisesta ja arvo-osaamisesta, toimintaympäristö- ja yhteisöosaamisesta sekä työelämä- ja kehittämisosaamisesta. Kirkon yhteinen missio on keskuksena antaen pohjan ja perustelun myös diakoniale. Diakonian ytimeen katsotaan siis sisältyvän muun muassa hädässä olevan kokonaisvaltainen tukeminen ja luovuttamattoman ihmisarvon puolustaminen, vaikuttamistyö, saavutettavuuden ja dialogisen ilmapiirin syntymisen edistäminen ja Pyhän läsnäolon näkyväksi tekeminen. Toimintaympäristö- ja yhteisöosaaminen toteutuvat osallisuuteen kutsumalla ja ”taitona toimia kestävän kehityksen arvojen mukaisesti ja kehittää toiminnassa kiertotalouden mahdollisuuksia”. Muuttuvan toimintaympäristön ja sen todellisuuden tunteminen kuuluvat myös diakonian ydinosaamiseen. (Kirkkohallitus, 2020.)

Kirkon työntekijöiden ydinosaamiskuvausten keskiössä on kirkon missio (Kirkkohallitus, 2020). Komulaisen (2022, s. 30, 37–38) mukaan Jeesuksen toiminnan kolme keskeistä momenttia tulee näkyä kirkon missiossa. Nämä momentit ovat omanarvontunnon takaisin syrjäytetyille antaminen, ihmisen materiaalisiin tarpeisiin vastaaminen ja kritiikki epäoikeudenmukaisia rakenteita kohtaan eli vaikuttamistyö. Tämä profeetallinen ulottuvuus on diakoniassa luovuttamatonta, mutta suomalaisessa keskustelussa se on jäänyt liian vähälle huomiolle. Jotta kirkko toteuttaa Jeesuksen missiota, tulee sen olla muistuttamassa sosiaalisesta vastuusta ja edistämässä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Myös Diakonia-työntekijöiden eettisissä ohjeissa nostetaan esiin huono-osaisten ihmisten oikeuksien puolustaminen ja epäoikeudenmukaisten rakenteiden muuttamisen eteen toimiminen sekä kestävän kehityksen eri ulottuvuuksien edistäminen työelämässä (Diakonia-työntekijöiden liitto Ry ja diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016).

Diakoniatyötä, sen käsitteitä ja työorientaatioita, ovat tutkineet Gothóni & Jantunen (2010). Heidän tutkimustulostensa mukaan diakoniatyöntekijöiden työssä korostuivat muun muassa asiantuntijuuden kehittyminen oman kiinnostuksen ja

työkokemuksen kautta sekä ammatillinen autonomia. Tutkimuksessa kartoitettiin myös diakonien ja diakonissojen asiantuntijuuden eroja ja yhtymäpintoja. Yhteisenä viitekehyksenä näkyivät esimerkiksi kristillisten ihmiskäsitys, moniammatillinen yhteistyö ja erityisesti hädän ääripäässä olevien kokonaisvaltainen auttaminen. Jokela (2011) tutki väitöskirjassaan diakoniatyötä erityisesti asiakkaiden kokemusten näkökulmasta. Tutkimustuloksissa nousivat esiin erilaiset hallinnan suhteet, joita ovat muun muassa vaihtosuhteeseen perustuva kohtaaminen ja diakoniatyöhön kytkeytyvä valta. Myllymäki (2020) jatkoi auttajan vallan ja valinnan sekä asiakkaan diakoniatyöntekijälle tarjoaman tarinan vaikutusten tutkimista diakoniatyön avustamistoiminnassa. Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa nousi vahvasti esiin diakoniatyöntekijän kiireettömän kohtaamisen merkitys sekä asiakkaalle että työntekijälle.

Diakoniatyön arkea on tutkittu myös diakoniabarometreillä vuodesta 1999 lähtien. Tutkimus toteutetaan nykyään kahden vuoden välein ja siinä tutkitaan kirkon diakoniatyöntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia liittyen ajankohtaisiin ilmiöihin, suomalaiseen huono-osaisuuteen ja seurakuntien diakoniatyöhön. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-b) Vuoden 2018 Diakoniabarometrissa tuotiin esille, kuinka diakoniatyötä haastetaan jatkuvasti muuttuvissa tilanteissa. Esimerkkinä diakoniatyön arkeen vaikuttaneesta sosiaaliturvan muutoksesta mainitaan vuonna 2017 perustoimeentulotuen käsittelyn siirtyminen kuntien sosiaalityöltä Kelaan. Seurakuntien taloustilanne tulee myös vaikuttamaan diakoniatyöhön vähentyneillä virkojen määrällä sekä pienentyvillä toiminta- ja talousbudjeteilla. (Lehmusmies, 2018, s. 26.)

Vuoden 2018 diakoniabarometrissa tutkittiin myös diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä ekologisen ja kestävä kehityksen globaalista tukemisesta. Kahdeksan kymmenestä vastaajasta kannatti ekologisen ja kestävä kehityksen huomiointia diakoniatyön suunnittelussa ja auttamisessa. Diakoniatyön joulun aika runsaine pakettilahjoituksineen herätti sekä iloa halusta lähimmäisen auttamiseen, mutta myös pohdintaa muun muassa aineettomien lahjojen mahdollisuuksista, yhdessäolosta, yhdessä syömisestä ja pysyvistä muistoista. Nähtiin, että diakoniatyö voi olla asennevaikuttajana ja esimerkkinä myös nuoremmalle sukupolvelle luomakunnan suojelemisessa. (Lehmusmies, 2018, s. 36.) Ekologiset

arvot ja hiilijalanjäljen pieneneminen, tulivat esille myös seurakuntien toteuttaman ruokahävikkiin yhteydessä (Paloviita, 2020, s. 31).

Kahdessa viimeisessä diakoniabarometrissä, vuosina 2020 ja 2022, olivat toimintaympäristön muutokset ja niihin reagointi vahvasti esillä. Vuoden 2020 diakoniabarometriä tehtiin korona -pandemian alkaessa ja vuoden 2022 diakoniabarometri tutki koronapandemian vaikutusta diakoniatyöhön, vapaaehtoistyötä sekä verkostotyötä. Kalantin (2022, s. 53) mukaan korona-aika näkyi diakoniatyössä monin tavoin, kuten avun tarpeen lisääntymisenä, uusina toimintatapoina ja digivälineiden yleistymisenä. Sen lisäksi, että diakoniatyöntekijöiden työmäärä kasvoi, lisäsivät huoli omasta ja muiden terveydestä sekä jatkuvasti muuttuneet rajoitukset diakoniatyön kuormittavuutta. Asiakastyössä korostui yksinäisyys, ylisukupolvisuus ja moniongelmaisuus. Hietaniemi (2022, s. 94–95) tutki diakoniatyön vapaaehtoistoimintaa, joka näyttäytyi laajana, yhteisöllisenä ja helposti ihmisiä tavoittavana toimintana. Sen organisointi ja osallisuuteen kutsuminen on koettu vahvasti kuuluvan diakonian perustehtävään. Vapaaehtoistyössä painotuu vapaaehtoisen omien taitojen käyttöön ottaminen ja kaikkien tehtävien tasa-arvoisuus. Koronarajoitukset vaikuttivat merkittävästi myös vapaaehtoistyön toteutumiseen.

Muutosta on edelleen luvassa esimerkiksi tulevan sote-uudistuksen myötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu siirtyy vuoden 2023 alussa kunnilta hyvinvointialueille. Uudistuksen mukanaan tuomat uudet hallintorakenteet katkaisevat vanhoja perinteitä ja yhteistyösuhteita kuntiin ja haastavat hakemaan uutta suhdetta hyvinvointialueisiin. Sote-palveluiden paikallinen luonne heikentyy, erityisesti pienemmillä paikkakunnilla. Diakoniatyöntekijöiden paikallistuntemus tulee olemaan tärkeää puolustettaessa ihmisten oikeuksia riittäviin palveluihin ja etuuksiin. Yhteistyö hyvinvointialueiden ja sote-toimijoiden kanssa tulee yhä tärkeämmäksi ihmisten auttamisessa. Moniammatillisuus on uudistuksessa tärkeää ja diakoniatyön vahvuutena on se, että diakoniatyöntekijöinä toimii sekä sairaanhoitajan ja sosionomin tutkinnon suorittaneita ammattilaisia. Tätä vahvuutta kannattaa tuoda esille. (Hiilamo, 2022, s. 176–181.)

Hammarén & Kainulainen (2022, s. 109–110, s. 116) toteavat vuoden 2022 diakoniabarometrissä sote-uudistuksen hämmentävän diakoniatyöntekijöitä ja että tulevaisuus tältä osin näyttää heistä epäselvältä. Kahdeksan kymmenestä diakoniatyöntekijästä katsoi asiakas- ja palveluohjauksen tarpeen lisääntyvän ja lähes yhtä yleisesti arvioitiin, että auttaminen hakemusten tekemisessä tulee lisääntymään. Diakoniatyöntekijät ilmaisivat huolensa asiakkaidensa sote-palveluiden alueellisesta saatavuudesta sekä palvelujen yhdenvertaisuudesta. Sote-uudistuksen arveltiin myös nostavan diakonian asiakasmääriä. Myös Hiilamo (2022, s. 179) toi esille, että seurakuntien tulisi valmistautua jonkun asteiseen työmäärän lisääntymiseen sote-uudistuksen alkaessa viitaten toimeentulotuen Kela-siirtoon. Sekä Hammaren & Kainulainen (2022, s. 116) että Hiilamo (2022, s. 179) toteavat vaikuttamistyön tärkeyden ja heikommassa asemassa olevan ihmisen huomioimisen, puolustamisen tärkeyden.

Yhteisöllisyyden ja yhteisöllisten työtapojen kehittäminen on viime vuosina monissa seurakunnissa muuttanut ja haastanut diakoniatyötä, vaikkakin yhteisöllisyys koskee diakoniatyön lisäksi koko seurakunnan toimintakulttuuria ja olemusta. Yksilötyön rinnalle on noussut yhä suurempi tarve yhteisöllisyydelle, joka voi luoda rakenteita ihmisen osallisuuden ja elämän merkityksellisyyden kokemuksille. Yhteisöllisen diakoniatyön kautta pystytään vahvistamaan ihmisten sosiaalista pääomaa ja resilienssiä, jolloin asiakas nähdäänkin aktiivisena toimijana, eikä vain palveluiden vastaanottajana. Näin myös työntekijän rooli muuttuu toiminnan toteuttajasta sen mahdollistajaksi. (Valve 2022, s. 100, s. 110–111.)

Diakoniatyön asema, sisältö ja resurssit ovat olleet esillä kirkon sisäisissä keskusteluissa. Myös diakoniabarometrissä 2022 Hietaniemi (2022, s. 96) totesi, että diakoniatyö vaatii ammattiosaamista sekä riittäviä henkilöstöresursseja. Diakoniatyöntekijöiden liitto Ry (i.a.) on pitänyt jatkuvasti esillä diakoniatyöntekijöiden monipuolista ammattitaitoa ja työn kuormittavuutta sekä palkkauksen edistämisen kysymyksiä. Diakoniatyöntekijöiden liitto Ry on tehnyt myös suosituksen diakonian virkojen lukumäärästä seurakunnan alueella asuvaa asukasta kohti.

2.2 Suomalaisen diakoniatyön historiaa

Opinnäytetyömme valmistumisvuonna 2022 Suomessa vietetään diakonian juhluvuotta. Ensimmäinen suomalainen diakonissa, Matilda Hoffman, vihittiin virkaansa 150 vuotta sitten Viipurissa 1.9.1872 (Diakoniatyöntekijöiden Liitto Ry, i.a.). Tähän 150 vuoden ajanjaksoon suomalaisen diakonian historiasta voi tutustua seuraamalla Malkavaaran (2021, s. 135–164) jäsenystä diakonia-sanan käytöstä ja käsitteen merkitysten muuttumisesta suomalaisessa luterilaisessa kieliympäristössä.

Malkavaaran (2021, s. 135–136) mukaan suomalaisen, luterilaisen diakonian käsitteen tulkinnoissa on löydettävissä viisi vaihetta: laitosdiakonian valtakausi, seurakuntadiakonian muodostumisen ja kehittymisen kausi, hyvinvointivaltion kausi ja diakonian muuttuminen erityisryhmien virkistystoiminnaksi sekä lama- vuosista alkanut yhteiskunnan rakenteita korjaamaan pyrkinyt sosiaalisen diakonian kausi. Parhailaan elämme diakonian viidettä vaihetta, jossa diakonia on yhteisön rakentamista.

Ensimmäinen vaihe, laitosdiakonian valtakausi, alkoi 1850-luvulta kestäen vuoteen 1943 saakka. Saksasta inspiraatiota saanut diakonia ymmärrettiin kutsu- mustyöksi, jota toteuttivat sisarkotijärjestelmään kuuluvat, naimattomuuteen sitoutuneet naiset, jotka sisarkotinsa lähettäminä toimivat vapaaehtoisesti seurakunnissa, kunnan laitoksissa ja järjestöissä. Diakonia kehittyi Suomessa aluksi fliedneriläisenä laitosdiakoniana, mutta wicherniläiseen, osana seurakuntien toimintaan kuuluvaan diakoniaan, oli myös pyrkimystä. Vuosi 1893 voidaan katsoa järjestetyn seurakuntadiakonian aluksi Suomessa. Vuoden 1918 kirkkolaki tunnusti jo diakonian olevan kirkon työala. Diakoniakeskusteluun vaikuttivat myös sosiaali- ja terveydenalan lainsäädännön uudistus ja kunnan tehtävien laajeneminen 1920-luvulla sekä sairaanhoitajakoulutuksen siirtyminen vuonna 1929 lääkintöhallituksen valvontaan. 1930-luvulla kirkollinen keskustelu käsitteli paljolti diakonian sosiaalisen painotuksen ja sairaanhoidon suhdetta. (Malkavaara, 2021, s. 135–145.)

Malkavaara (2021, s. 138–146) tuo artikkelissaan esille monia laitosdiakonian valtakauden ajan diakonian keskustelijoita ja vaikuttajia, esimerkiksi pappi Otto Aarnisalonen ja dogmatiikan siveysopin professori Eino Sormunen. Molemmat jakoivat ajatuksen avun kohdistamisesta hädän ääripäähän ja kannattivat kokonaisvaltaisen diakonian näkemystä. Sormunen korosti enemmän henkilökohtaista uhrautumista ja nöyrää palveluhenkeä ja käsitti diakonian pyyteettömäksi palveluksi vetäen rajaa sisälähetykseen. Sekä Aarnisalonen että Sormusen diakonianäkemykset vaikuttivat vuoden 1944 kirkkolain diakoniaa koskevien muutosten sisältöön.

Diakoniakäsitteen kehittymisen toista vaihetta vuosina 1943–1972 voidaan pitää seurakuntadiakonian muodostumisen ja kehittymisen vaiheena. Vuoden 1944 kirkkolain muutos velvoitti jokaisen seurakunnan ”harjoittamaan kristillistä laupeudentointia ja ottamaan palvelukseensa siihen tarvittavia henkilöitä”. Kirkkolaki määritteli diakoniaa myös tarkemmin pykälässä 88 tuoden esille näkemyksen kristillisen laupeudentoimen tarkoituksesta: ”Kristillisestä rakkaudesta johtuva hengellisen, ruumiillisen ja aineellisen avun antaminen niille, joiden hätä on suurin tai joihin muu avustustoiminta ei ulotu.” Seurakunnat työntekijöineen alettiin nähdä diakonian varsinaisina toteuttajina. (Malkavaara, 2021, s. 146.)

Sodan rintamakokemuksissa sosiaalisen herätyksen saaneet asevelipapit nostivat esille kirkon vastuun puuttua myös yhteiskunnan köyhyyttä ja epäoikeudenmukaisuutta ylläpitäviin rakenteisiin. Aika ei ollut vielä kuitenkaan kypsä yhteiskunnalliselle diakonialle, mutta palvelevan seurakunnan toimintaihanne alkoi muodostua ja diakoniatyö kehittyi omana työmuotonaan. Vielä käytiin kiistaa sisä-sarkotijärjestelmän ja seurakuntadiakonian välillä, mutta laitosdiakonia alkoi jäädä häviölle. Vuonna 1958 kaikki diakonissalaitokset olivat luopuneet fliedneriläisestä järjestelmästä. Vuoden 1964 kirkkolain uudistus korosti seurakuntalaisten roolia diakonian toteutumisessa ja diakoniatyöntekijöiden tehtävä oli kannustaa diakoniseen vastuuseen. Vuonna 1972 tuli voimaan kansanterveyslaki, joka muutti diakonian sairaanhoitopainotuksen ja diakonisojen työnkuvan sielunhoidollisempaan suuntaan. (Malkavaara, 2021, s. 146–149.)

Diakoniakäsitteen toiseen vaiheeseen kuului uusien diakonisten avausten syntyminen ja jääminen kuitenkin diakonian käsitteen ulkopuolelle. Tällaisia uusia avauksia olivat asevelipappien pyrkimysten lisäksi myös setlementtityö ja perheiden tueksi syntyneet perheneuvonta ja päiväkerhotoiminta. Yhteisvastuukeräys aloitettiin vuonna 1950. Kirkon Ulkomaanapu ja kansainvälinen diakonia saivat alkusysäyksen, kun vuonna 1963 yhteisvastuukeräystä alettiin kerätä myös kansainväliseen apuun. Vuonna 1953 miehillekin avautui pitkästä ajasta mahdollisuus kouluttautua diakoneiksi Seurakuntaopistossa. Diakonien koulutuksella haluttiin myös siirtyä hätäavun antamisesta hädän syiden kartoittamiseen. Kontekstuaalisuus nostettiin esiin, ihmiset oli kohdattava omassa ympäristössään ja tärkeitä olivat autettavan tarpeet. (Malkavaara, 2021, s. 146, s. 148.)

Diakoniakäsitteen kolmannessa vaiheessa 1970-luvulta 1990-luvun lamavuosiin saakka hyvinvointivaltion kukoistaessa diakoniatyö muuttui erityisryhmien virkistystoiminnaksi. Kansanterveyslain muuttuminen vuonna 1972 lopetti diakoniatyön sairaanhoidollisen painotuksen antaen tilaa kokoavalle toiminnalle ja kohtaamiselle, leireille, retkille ja diakoniapiireille. Seurakuntalaisten roolia diakonian toteutumisessa korostettiin. Diakonia ja diakoniatyö vakiintuivat seurakuntatyön käsitteiksi. Diakonia kansainvälistyi ekumeenisen liikkeen vaikutuksesta ja poisti rajoja auttamiselta. Diakonian karitatiivista painotusta haluttiin laajentaa liturgiseen ja katekeettiseen suuntaan ja ratkaisuksi tähän esitettiin kolmisäikeistä virkaa. Hyvinvointivaltion kukoistaessa diakonia oli aukkojen paikkaajana, muistuttajana ja diakoniatyöntekijät tunsivat työnsä enemmän terapeuttisiksi kuin yhteiskuntakriittiseksi sosiaalityöksi. (Malkavaara, 2021, s. 136, s. 149–151.)

Kolmannen vaiheen diakoniakeskusteluun osallistuivat esimerkiksi Porvoon hiipakuntapastori, dosentti John Vikström, joka kokonaisvaltaisella ja avaralla diakonianäkemyksellään painotti kirkon yhteiskunnallista vastuuta. Tampereen piispa ja kirkon diakoniatoimikunnan puheenjohtaja Erkki Kansanaho kannatti kristillisen profiilin omaavaa, toimialtaan rajattua diakoniaa. Kansanaho näki diakonian olevan pohjimmiltaan yksittäisen ihmisen hädän lieventämistä ja poistamista. Kansanahon linja jäi 1970-luvulla vallitsevaksi. (Malkavaara, 2021, s. 149–151.)

Diakonian neljäs vaihe alkoi 1990-luvun lamavuosista ja sitä voi määritellä yhteiskunnan rakenteiden korjaamiseen tähtääväksi sosiaalisesti diakoniaksi. 1980-luvun lopulla alkanut yhteiskunnallinen keskustelu syrjäytymisestä ja a- ja b-luokan kansalaisista lisäsi ymmärrystä, että diakonia tarkoittaa syrjäytyneiden ja syrjäytettyjen puolustamista. Helsingin Diakonissalaitos aloitti radikaalidiakoniaksi kutsumiaan projekteja esimerkiksi auttaen suonensisäisiä huumeita käyttäviä ja prostituoituja. Yhteisvastuukeräys otti keräyskohteekseen myös niin sanottuja ”kunniaattomia” keräyskohteita, kuten vangit, päihdeongelmaiset, ylivelkaantuneet. Laman aikana kirkko profiloitui köyhien auttajana. Diakonia auttoi köyhiä sekä tarjosi sosiaaliapua ja velkaneuvontaa. Kehitettiin uusia toimintatapoja, esimerkiksi velkaneuvonnan lisäksi ruokapankit ja työttömien ruokailut. Asiakasmäärä kasvoi ja nuorentui ja ongelmat olivat vakavia. Diakonian toiminta vahvisti kansalaisten luottamusta kirkkoon. (Malkavaara, 2021, s. 136, s. 151–152.)

Neljännän vaiheen diakoniakeskustelun vaikuttajia olivat esimerkiksi Tuomo Mannermaa ja Luther-tutkimuksen koulukunta, joka korosti diakoniaa uskoon kuuluvana rakkaudellisena asenteena ja toimintana. 1990-luvun kirkkolain muutos nosti lähimmäisenrakkauden sanan ja sakramenttien rinnalle. Diakonia alettiin ymmärtää laaja-alaisesti kristityn asenteena ja myös yhteiskunnallisena vastuuna. Keskustelua käytiin diakonian virasta, diakonaatista ja diakonian viran alkuperästä. Suomalainen diakoniatutkimus vilkastui 1990-luvun lopulla ja keskustelua käytiin esimerkiksi John N. Collinsin diakoniakäsitteen uudesta tulkinnasta. Uusista tutkimustuloksista riippumatta diakoniatyön sisältö, virkakäsitys ja yleinen käsitys diakoniasta säilyivät oikeastaan ennallaan. Myös suppea ja laaja diakoniakäsitys herättivät keskustelua liittyen esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulun perustamiseen vuonna 1996. Keskusteltiin Erik Blennbergerin diakonian esityksestä seitsemänä laajenevana kehänä, jonka uloin kehä kuvaa kaikkien diakoniaa, kaikkia maailman rakentavia ja hyviä tekoja. Antti Elenius (2007) esitti avaran diakonian puolustuksen tuoden esille, että diakonian identiteetti rakentuu yhteiskunnallisesta ja ihmisten hädän muutoksesta. (Malkavaara, 2021, s. 151–155.)

Jälkimoderni yhteiskunta haastaa diakoniaa viidenteen vaiheeseensa rakentamaan yhteisöjä, puhumaan syrjäytyneiden puolesta ja elämään yhdessä.

Konvivialiteetti, yhdessä eläminen, näyttäytyy esimerkiksi matalan kynnyksen tiloina, hävikkiruokaravintoloina, euron tavarataloina sekä tasavertaisena kohtauksena. Kasautuva ja usein ylisukupolvinen huono-osaisuus on saanut diakonian tunnustamaan rajansa. Joka toinen vuosi tehtävissä diakoniabarometreissa tulevat esille työn pirstoutuminen, erilaisten työn painotusten kilpailuasetelmat ja vapaaehtoisten verkostot. Diakonian käsitteen ydin on pysynyt käytännössä ennallaan jo 150 vuotta, vaikka sitä vuosikymmenten aikana on määritelty erilaisten termien avulla. Diakonian epämääräisyyttä voidaan pitää sen vahvuutena ja vain avoimeksi jäävänä se kykenee vastaamaan uusiin haasteisiin. (Malkavaara, 2021, s. 136, s. 155–157.)

2.3 Diakonian teologiaa

Luterilaisen maailmanliiton, The Lutheran World Federationin julkaisema *Diakonia in Context* -julkaisu tuo esille viisi näkökulmaa diakonian teologiaan: usko Kolmiyhteiseen Jumalaan, ymmärrys diakoniasta olennaisena osana kirkkoa, hyvät teot, pöydän diakonia sekä diakonian spirituaalisuus. Julkaisun johdantopuheessa Nordstokke toteaa, kuinka diakonia teologisena käsitteenä kuuluu kirkon missioon ja kuinka se toisaalta on kutsu toimintaan, vastaamaan inhimilliseen kärsimykseen, epäoikeudenmukaisuuteen ja pitämään huolta luomakunnasta (Lutheran World Federation, 2009, s. 8, s. 23–28).

Lutheran World Federation (2009, s. 27–30) näkee diakonian olevan syvällisesti liittynyt sekä kirkon liturgiaan että sen julistukseen. Näissä kolmessa kirkon ulottuvuudessa tulee näkyväksi kirkon ykseys, koinonia. Diakonia, liturgia ja julistus ovat toisiinsa liittyneitä, niiden välillä ei ole hierarkiaa ja ne eivät voisi olla olemassa jonkun ulottuvuuden puuttuessa. Diakonian identiteettiin kuuluu erottamattomasti hengellinen, spirituaalinen maailmankuva kuten myös juurtuminen todelliseen elämään ja sen haasteisiin. Diakonian tulee olla uskollinen sen profetaattiselle tehtävälle todistamalla Jumalan rakkaudesta ja puhumalla ihmisarvon ja oikeudenmukaisuuden puolesta. Blennberger (2002, s. 174–175) toteaa, että diakonian tulee olla sekä teologiassa että käytännössä yksi kirkon elämän toiminnoista, osa seurakuntien koinoniaa.

Usko Kolmiyhteiseen Jumalaan diakonian teologisena perusteluna tulee esille myös Hukarilla (2007, s. 188–190), joka toteaa kristinuskon perustelevan lähimmäisen auttamista trinitaarisesti: luomisen, lunastuksen ja pyhityksen kautta. Blennberger (2002, s. 170–173) jäsentää luomisteologian yhdeksi diakonian teologian lähtökohdaksi ja toteaa sen olevan koko kristinuskon pohjalla: Jumala on luonut koko maailman, luonnon ja ihmiset. Luomisteologian perusteella diakonia voidaan nähdä Jumalan jatkuvana luomistyönä. Luomisteologia antaa perusteen myös avaralle diakoniakäsitykselle: kaikkien hyvät ja rakentavat teot ovat diakoniaa ja kaikki hyvät teot ovat Jumalan tekoja. Latvus (2007, s. 55–56) toteaa luomisen kertovan Jumalan asenteesta ja toiminnasta, joka ei tapahtunut vain kerran vaan tapahtuu koko ajan. Jumalan peruspyrkimyksenä on antaa kaikille ihmisille elämä, varmuus toimeentulosta, ravinnosta ja turvallisuudesta. Lutheran World Federation (2009, s. 24–27) tuo luomisteologian yhteydessä esille koko ekosysteemisen keskinäisriippuvuuden ja ihmisen erityisen vastuun huolehtia koko Jumalan luomakunnasta.

Blennberger (2002, s. 173) pitää myös kristologiaa diakonian teologian lähtökohdana. Diakonia voidaan nähdä Jeesuksen toiminnan jatkamisena, ilmauksena hänen jatkuvasta läsnäolostaan ja erityisenä kristillisenä kutsumuksena. Jeesus hakeutui halveksittujen ja kärsivien rinnalle. Jeesus osallistui myös juhla-aterioille, jotka ilmentävät Blennbergerin mukaan elämäniloa eräänlaisena diakonian terapiana: ”On antauduttava Kristuksen valmistelemaan toimintaan ja seurattava hänen jalanjälkiään”. Kuusimäki (2012, s. 13–17) toteaa myös diakonian olevan Jeesuksen seuraamista. Jeesus hakeutui marginaalissa elävien, halveksittujen seuraan ja vaikutti uutta elämää kohtaamalla, parantamalla ja auttamalla. Jeesuksen julistama Jumalan valtakunta, keskinäisen huolenpidon ja rakkauden todellisuus, ei ole vain tulevaisuudessa, vaan sitä voidaan elää todeksi jo nyt.

Trinitaarisen tarkastelutavan kolmantena näkökulmana lähimmäisyyteen on Jumalan pyhittävä toiminta. Ihminen on osallinen Jumalan uudistavasta ja eläväksi tekevästä Pyhän Hengen työstä. Kristus vaikuttaa Pyhän Henkensä kautta uskossa ja koko kirkko on Pyhän Hengen vaikutuksesta syntynyt yhteisö, Kristuksen ruumis, palvellen ”hänen käsinään ja jalkoinaan” maailmassa. (Hukari, 2007, s. 189–190.) Lutheran World Federation (2009, s. 26–27) viittaa Apostolien

tekojen toisen luvun kertomukseen Pyhän Hengen vuodattamisesta todeten, kuinka pelästyneet opetuslapset muuttuivat saatuaan Pyhän Hengen ja saivat voiman tehtävänsä toteuttamiseen. Pyhä Henki tekee ”yhteyteen ottamisesta” eli osallistamisesta perustavalaatuisen arvon kirkon ja diakonian toiminnassa. Esi-merkkinä mainitaan kaste, jossa yhteyteen ottaminen tulee radikaalisti juliste- tuksi, kun pieni lapsikin otetaan ilolla mukaan uskovien yhteisöön.

Diakonian teologisena näkökulmana Lutheran World Federation (2009, s. 34–36) mainitsee myös hyvät teot. Hyvillä teoilla ei ole tarkoitus saavuttaa arvoa tai kun- niaa Jumalan ja ihmisten edessä, vaan ne ovat näkyvä merkki uudesta elämästä Kristuksessa. Häkkinen (2007, s. 210) viittaa Saranevaan, jonka ajattelussa lä- himmäisen rakastaminen on ennen kaikkea juuri tekoja tämän hyväksi. Sarane- van mukaan diakoninen toiminta kuuluu kirkon olemukseen, joka samaistuu köy- hiin ja sorrettuihin. Blennberger (2002, s. 175) tuo esiin myös moraaliteologian, joka auttaa diakoniaa kantamaan vastuutaan yhteiskuntakritiikin ja sosiaalietiikan harjoittamisessa.

Vielä Lutheran World Federation (2009, s. 31–34, s. 37–38) nostaa esiin diako- nian teologisina perusteina pöydän diakonian ja diakonian spiritualiteetin. Pöydän diakoniassa käsitellään muun muassa ehtoollisen mysteerinä kutsuen osallisuu- teen, jakamiseen, vieraanvaraisuuteen ja sovintoon. Diakonian spiritualiteetin voimana nähdään olevan ristin teologia: Jeesus on jo avannut tien, joka johtaa ristiltä ylösnousemukseen. Diakonian spiritualiteetti kutsuu myös olemaan, leväh- tämään: ”Tulkaa minun luokseni, kaikki te työn ja kuormien uuvuttamat. Minä an- nan teille levon.” (Matt. 11:28)

2.4 Diakoniatyön johtaminen

Yhteiskunnassa vallitsevat johtamisteoriat vaikuttavat myös kirkkoon. Mikään teoria ei sellaisenaan riitä kattamaan koko johtamistyön kenttää, mutta teorioihin ja malleihin perehtymällä voi suunnitella omalle organisaatiolle sopivan mallin. Etenkin 2000-luvulla kirkon johtamiskoulutus on saanut innoitusta ihmissuhteiden koulukunnan (human relations) teorioilta, jotka korostavat organisaatioissa

toimivien ihmisten näkökulmaa. Seurakuntaa on tarkasteltu monimutkaisena systeemisenä rakenteena ja viime vuosina on keskusteltu muutosjohtamisen tarpeista ja teorioista. Kirkossa pohdintaa on herättänyt myös pastoraalinen, palveluva ja hengellinen johtajuus. Kirkon oman arvomaailman ja etiikan tulee näkyä työyhteisön, hallinnon ja seurakunnan johtamisessa. (Kopperi, 2019, s. 22–27.) Bhattan (2021, s. 30) mukaan myös globalisaatio, ilmastonmuutos ja kestävät kehitystavoitteet tuovat haasteita erityisesti johtajille suhteessa eettiseen organisaatioon.

Muuttuvissa toimintaympäristöissä henkilöstön osaamisen johtamisen tavoitteena on varmistaa tulevaisuuden haasteisiin ja tehtäviin vastaaminen. Käytännössä osaamisen johtaminen tarkoittaa henkilöstön olemassa olevan osaamisen hyödyntämistä, jatkuvan oppimisen kehittämistä ja kehitysmuotoisen työkuultuurin tukemista. Organisaation perustehtävän yhdessä todeksi sanoittaminen ja sisäistäminen on tärkeää ja osaamisen johtaminen on koko yhteisön työskentelyä, vuorovaikutusprosessia. Tietoa tulevaisuuden osaamistarpeista ja toimintaympäristön muutoksista haetaan eri kanavia käyttäen, esimerkkeinä organisaation kehityskeskustelut, osaamiskartoitukset, benchmarkkaus (toisilta oppiminen), tulevaisuuden tutkiminen ja tilastot. Tiedon perusteella tehdään strategisia valintoja, jotka muotoillaan tavoitteellisiksi toteutussuunnitelmiksi. Tärkeää on myös toteutuksen, toiminnan vaikutusten ja kokonaisuuden arvioiminen. (Kopperi, 2019, s. 146–156.)

Majoinen ja Silvast (2019, s. 126–129) käsittelevät artikkelissaan itseohjautuvuutta. Majoinen toteaa, kuinka toimintaympäristön monimuotoisuuteen ja nopeisiin muutoksiin vastaamiseen tarvitaan joustavuutta, ketteryyttä ja itseohjautuvuutta. Organisaatiolta itseohjautuvuus vaatii yhteisen, yhdessä luodun näkemyksen organisaation suunnasta sekä sen keskeisistä arvoista ja visiosta. Itseohjautuvassa organisaatiossa työtä tehdään yhdessä ja myös tiimit ovat itseohjautuvia kantaen vahvasti vastuuta toimien itsenäisesti ja yhteisen tavoitteen mukaisesti. Johtamiselta itseohjautuvuus vaatii vahvaa näkemystä sekä panostamista henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Samalla se vahvistaa henkilöstön työnimua, sisäistä motivaatiota sekä ymmärrystä asiantuntijuutensa arvostamisesta. Samassa yhteydessä Silvast tuo esille valtuuttavan johtamisen, joka

kiinnittää aiempaa enemmän huomiota myös toimintaympäristöön ja sen muutoksiin sekä edesauttaa verkostoitumista etsien uusia mahdollisuuksia. Silvast korostaa itseohjautuvuudessa seurakunnan yhteistä strategiaa ja jokaisen oman työn sitouttamista siihen. Itseohjautuvuus tukee johtamista sekä seurakunnan yhteisen tehtävän kokonaisuutta.

Diakoniatyön johtamista on tutkittu viimeisen vuosikymmenen aikana eri näkökulmista. Diakoniabarometrissä 2020 tutkittiin diakoniatyön johtamista ja esimies-alaisuuteeseen vaikuttavia tekijöitä. Diakoniatyön johtaminen näyttäytyi hyvänä, kun sitä arvioitiin työntekijöiden kokemukseen saadun tuen määrästä. Tulos parantui vuoden 2018 diakoniabarometrin tuloksista, mutta lisätukea kaivattiin kuitenkin esimerkiksi vuorovaikutuksen osalta. Diakoniatyöntekijät toivoivat myös, että heidän asiantuntemuksensa ja osaamisensa huomioitaisiin ja hyödynnettäisiin suunnittelussa. Esimies-alaistaitoihin liittyen tuotiin esille luottamuksen tärkeys sekä myös alaisen oma vastuu työhyvinvointiin ja työyhteisön toimivuuteen liittyen. (Kela, 2020, s. 109–110.)

Huhanantti (2022, s. 198–200) pohtii diakonian johtamista tuoden esille kirkon monimutkaisen organisaatorakenteen ja siitä mahdollisesti aiheutuvia päätöksenteon ja johtamisen haasteita. Hän pohtii myös vallan ja vastuun jakautumista tiimin vastaavan tai työalajohtajan ja kirkkoherran välillä ja toteaa diakonian johtamiseen olennaisesti vaikuttavan sen, mistä asioista diakoniasta vastaava työntekijä saa päättää, mihin hänen valtansa ulottuu. Ehrnroothin (2018) tutkimukseen viitaten Huhanantti tuo esille joustavan ja hajautetun päätöksentekojärjestelmän tarpeellisuuden osaamisen laaja-alaiselle johtamiselle ja kehittämiselle.

Diakoniatyön esihenkilön tehtävänä on katsoa kokonaisuutta ja pitää huolta suunnasta, jotta työ olisi tulevaisuuteen suuntaavaa ja vaikuttavaa. Ammatillisen diakoniatyön johtamiseen liittyvät osaamisen johtaminen ja työn kehittäminen. Diakoniatyön kohtaamat ongelmat ovat koko ajan monisysteemisiä ja toimintaympäristö on muuttunut kompleksisemmaksi, mikä haastaa myös työskentelytapoja, osaamista ja johtajuutta. Esihenkilön tukiessa yksittäisen työntekijän osaamista ja kyvykkyyttä, tukee hän samalla työntekijän työhyvinvointia ja motivaatiota. Koska diakoniatyö on pitkälti autonomista asiantuntijatyötä, on sen johtaminen

usein voimaannuttavaa ja mahdollistavaa johtamista, jossa esihenkilö rohkaisee itseohjautuvuuteen sekä tukee alaistensa kehittymistä. (Huhanantti, 2022, s. 199–204, s. 210–211.)

Diakoniatyöntekijöiden liitto Ry antoi toukokuussa 2020 uuden suosituksen liittyen diakoniatyön johtamiseen. Suosituksen mukaan diakoniatyötä tulisi johtaa viran- tai toimenhaltija, jolla on kirkon diakonian virkaan pätevöittävä koulutus. Suositus perustuu useiden diakoniabarometrien tuloksiin, joiden mukaan diakoniakoulutettu esimies ”palvelee parhaiten diakoniatyön kehittämistä, johtamista, asiantuntijatyön ohjausta ja työntekijöiden jaksamista”. (Diakoniatyöntekijöiden liitto Ry, 2020.)

3 KESTÄVÄ KEHITYS JA KIRKKO

3.1 Kestävän kehityksen taustaa ja määrittelyä

Kestävän kehityksen mukaista ajattelua on esiintynyt jo vuosisatoja sitten eri kulttuureissa, mutta huoli luonnon tilasta sekä talouden ja ympäristön suhteesta heräsi vasta viime vuosisadalla. Vuonna 1972 järjestetyn Yhdistyneiden kansakuntien (YK):n ympäristökonferenssin perustalle rakentui myöhemmin kestävän kehityksen ajattelu (Salonen, 2010, s. 21). YK:n asettama Brundtlandin komissio julkaisi vuonna 1987 raportin *Our Common Future* eli *Yhteinen tulevaisuutemme*, jossa ensimmäistä kertaa esiteltiin ja määriteltiin kestävän kehityksen käsite. Kestävällä kehityksellä tarkoitettiin ”kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa.” (Ympäristöministeriö, i.a.) Tämän jälkeen YK on järjestänyt erilaisia ympäristö- ja kehityskonferensseja, joissa on jatkettu kestävän kehityksen toteutumisen edistämistä.

Vuonna 1992 Rio de Janeiron huippukokouksessa hyväksyttiin Agenda 21 -toimintaohjelma, jossa nostettiin tavoitteiksi myös sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen toteutuminen kestävästi. Tuolloin esille nousivat myös ilmastonmuutos ja ilmastonsuojelu (Siirilä, 2016, s. 6). Vaikka Agenda 21:n vaikutukset jäivät vaatimattomiksi, seurasi Rion konferenssia kansainvälinen kiinnostus kestävän kehityksen edistämiseen ja myös kestävän kehityksen käsite otettiin kansainväliseen käyttöön laajasti (Salonen, 2010, s. 22).

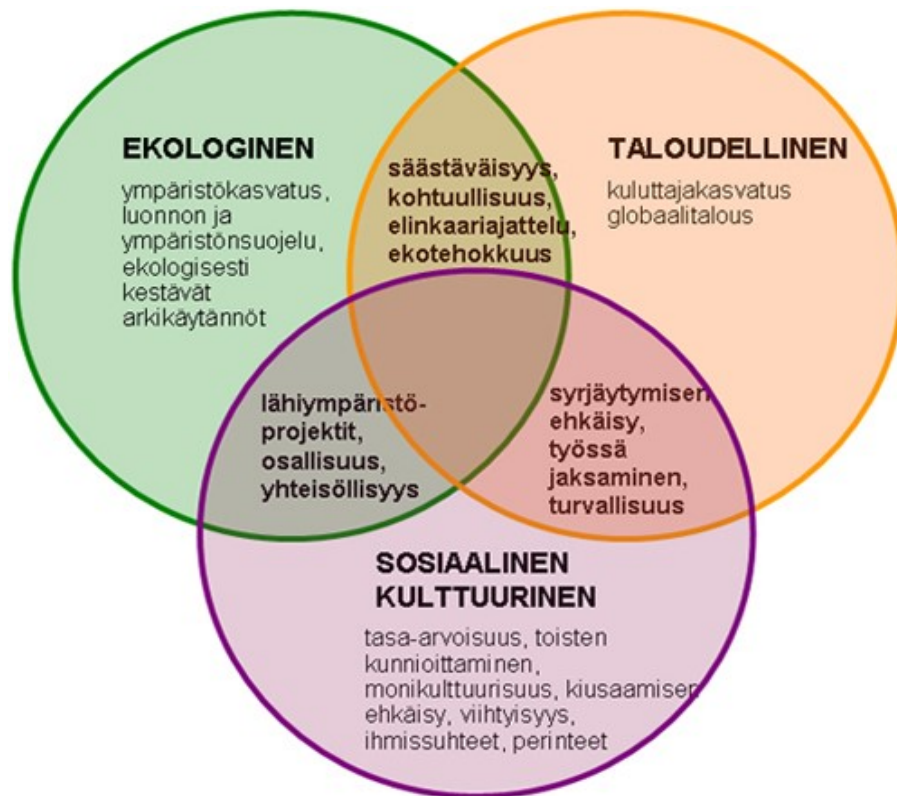
Kestävä kehitys on pikkuhiljaa muotoutunut monipuoliseksi kokonaisuudeksi ja Suomen Ympäristöministeriön (i.a.) ajantasainen määritelmä nousee YK:n määritelmän (United Nations, i.a.) pohjalta: ”Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.” Kestävän

kehityksen osa-alueita em. määritelmässä ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys.

Ympäristöministeriön (i.a.) mukaan ekologisen kestävyuden toteuttamisessa oleellisia ovat sekä kansalliset että kansainväliset toimet. Ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnon kestokykyyteen on keskiössä, jotta biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus säilyvät. Taloudellinen kestävyys tarkoittaa tasapainoista kasvua ilman velkaantumista ja varantojen hävittämistä. Se on edellytyksenä yhteiskunnan toiminnoille ja myös perusta sosiaaliselle kestävyydelle. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa taas keskitytään hyvinvoinnin siirtymiseen sukupolvelta toiselle.

Johnston ym. (2007) mukaan erilaisia kestävä kehityksen määritelmiä on useita satoja (Väättäinen 2019, s. 5). Myös erilaisia kuvioita ja malleja kestävä kehityksen sisällöstä ja osa-alueista löytyy monenlaisia. Riippuen lähteestä, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys on käsitelty joko erillisinä tai yhteisenä osa-alueena. Vaikka kestävä kehityksen käsitettä on kritisoitu, se on silti säilyttänyt asemansa (Soini, 2017, s. 37). Suomessa kestävä kehityksen käsitettä on tutkinut muun muassa Siirilä (2016) väitöskirjassaan.

Tässä opinnäytetyössä käsittelemme kestävä kehityksen ulottuvuuksien sisältöjä opettajan verkkopalveluun (i.a.) sisältyvän Suomen Ympäristöopiston eli SYKLI:n kuvion (Kuvio 1.) avulla. Myös kestävä diakonian verkosto käyttää kyseistä kuviota materiaaleissaan. Kuviossa kestävä kehityksen ulottuvuuksia ja niiden sisältöjä on konkretisoitu toisiinsa osittain lomittuvina kokonaisuuksina. Siinä ekologiseen kestävyys on sisällytetty muun muassa ympäristönsuojelu ja ympäristökasvatus, taloudelliseen kestävyys kuluttajakasvatus ja globaalitalous ja sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyys esimerkiksi tasa-arvoisuus ja monikulttuurisuus. Osa-alueiden yhtymäpintojen sisältöjä ovat muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, yhteisöllisyys ja kohtuullisuus.

Kuvio 1. Kestävän kehityksen ulottuvuudet Suomen ympäristöopiston mukaan (opettajan verkkopalvelu, i.a.)

Ajankohtainen kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma on nimeltään Agenda 2030, josta YK:n yleiskokouksessa jäsenmaat sopivat vuonna 2015. Toimintaohjelma sisältää 17 tavoitetta, joilla on 169 alatavoitetta, jotka maiden tulisi yhdessä saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Agenda 2030:n sisältämät tavoitteet liittyvät sekä talouden, ihmisten hyvinvoinnin, että ympäristön kannalta kestäväan kehitykseen ja toimintaohjelma korostaa tavoitteiden keskinäisriippuvuutta. Äärimmäisen köyhyyden poistaminen, ilmastonmuutokseen puuttuminen ja tasa-arvo ovat Agenda 2030:n keskiössä. Toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamisesta ja raportoinnista ovat vastuussa maiden hallitukset. Merkittävänä asiana nostetaan koko yhteiskunnan osallistaminen, sillä myös kansalaisyhteiskunnan toimijoilla, yrityksillä ja tutkimuksella on tärkeä rooli kestävän kehityksen edistämisessä. (United Nations, i.a.)

Vuonna 2021 Suomi nousi ensimmäistä kertaa ensimmäiselle sijalle kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n maavertailussa. Vertailun kärjessä

ovat Euroopan maat ja alhaisimpia sijoja edustavat kehittyvät maat, pääosin Afrikan maat. Raportissa todettiin koronapandemian aiheuttaneen takaiskun kestävä kehityksen kaikkien osa-alueiden edistämiseksi joka puolella maailmaa, muun muassa äärimmäinen köyhyys ja eriarvoisuus olivat lisääntyneet. (Sachs ym. 2021, s. 10, s. 20.)

Kuitenkin on hyvä huomioida, että maissa, joissa sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys toteutuvat kehittyneitä maita heikommin, saattaa ekologinen kestävyys toteutua paremmin kuin kehittyneissä maissa, joissa muun muassa liiallisen kulutuksen seuraukset aiheuttavat monia ongelmia. Heinäkuussa 2022 julkaistu YK:n globaali ruokaturva- ja ravitsemusraportti *The State of Food Security and Nutrition in the World 2022* eli SOFI (2022) kertoo myös karua kielitään kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumisen haasteista. Raportin mukaan tavoite nälänhädän poistamisesta vuoteen 2030 mennessä siirtyy yhä kauemmas, kun nälkä vain lisääntyy maailmassa, esimerkiksi Ukrainan sodan aiheuttaman ruokakriisin seurauksena. Sodalla tulee olemaan muitakin kauaskantoisia seurauksia sekä kehittyvien että kehittyneiden maiden kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumiseen.

Kestävästä kehityksestä on kirjoitettu paljon. Yksi merkittävä teos on Sachsin (2015) kirjoittama *The Age of Sustainable Development*, jossa hän käsittelee laajasti kestävä kehityksen ja maailman epätasa-arvoisuuden taustaa sekä Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteita. Teoksessa kannustetaan niin tavallisia kansalaisia kuin poliittisia päättäjiä toimimaan kestävämmän tulevaisuuden puolesta ja annetaan tähän käytännön työkaluja – samaan aikaan tuoden esiin, että kuitenkin maailmassa on jatkuvasti erilaisia konflikteja ja katastrofeja, jotka jarruttavat kestävämmän tulevaisuuden toteutumista. Agenda 2030 toimintaohjelmaa ja sen tavoitteita onkin kritisoitu utopistisina jo ennen koronapandemiaa. Piironen (2018) on koonnut yhteen eri tutkijoiden esittämää kritiikkiä Agenda 2030:een liittyen, erityisesti sen kykyyn tuottaa rakenteellisia muutoksia, ongelmien paikkailun sijaan.

Yksi viime vuosina paljon käytetty malli kestävästä kehityksestä on Raworthin (2018, s. 49–50) kehittämä kestävyysdonitsimalli, joka havainnollistaa kestävä

kehitystä sekä sen osa-alueiden suhdetta ja keskinäisriippuvuutta. Kestävyydonitsimallin perustana ovat kestävän kehityksen osa-alueet ja siinä tavoitellaan kasvun sijaan ekologista ja sosiaalista kestävyttä. Raworth itse kutsuu donitsimallia uudelleenlaiseksi kompassiksi tämän vuosisadan ihmisille. Donitsitalouden pohjalta on luotu kansainvälinen Doughnut Economics Action Lab (DEAL) toimintatyöpaja. Myös Suomessa on donitsitalouden yhteisö, joka järjestää kaikille avoimia tapahtumia ja keskustelutilaisuuksia donitsitaloudesta ja sen soveltamisesta. Syksyllä 2021 on käynnistynyt myös donitsitaloushanke, jossa selvitetään donitsitalousmallin käyttökelpoisuutta kuntien ja maakuntien perspektiivistä. (Donitsitalous, i.a.)

3.2 Viimeaikaisia tutkimuksia kestävästä kehityksestä

Kestävää kehitystä tutkitaan paljon eri tieteiden sisällä, ympäri maailmaa. Vaikka kestävän diakonian käsitettä ei olla tutkittu, on monien muiden tieteenalojen tutkimuksilla yhtymäpintoja diakoniatyön kestävyteen. Tässä esittelemme joitain viimeaikaisia tutkimuksia, joista osa on ollut kestävän diakonian verkostossa esillä, tai joista oli löydettävissä muita tärkeitä yhtymäpintoja kestävään diakoniaan ja sen määrittelyyn.

Kestävän kehityksen tutkimus pyrkii monitieteisyyteen, vaikka monilta osin se on tavoitteiltaan ja lähtökohdiltaan painottunut ekologiaan tai ympäristöön. Viime aikoina on huomattu, että kestävän kehityksen tutkimus on muutoksessa. Uudelleenlaisten tutkimuksen tavoitteena on kehityksen edistämisen lisäksi pohtia ihmisten arvoja ja elintapoja koskevaa muutosta kohti kestävyttä. Yhdeksi käsitteeksi 2000-luvun taitteessa nousi sustainability science eli kestävyystiede, jota myös opetetaan omana oppiaineenaan yliopistoissa eri puolilla maailmaa. (Soini, 2017, s. 37–38.) Helsingin yliopistossa on Kestävyystieteen instituutti HELSUS, jonka mukaan kestävyystiede on ”ongelma- ja ilmiölähtöinen ja ratkaisuhakuinen tieteidenvälinen tutkimusala, joka tarkastelee ihmisen ja muun luonnon välisiä vuorovaikutussuhteita”. Opetus ja tutkimus keskittyvät kestävyysmurroksiin ja tutkimusteemoja ovat muun muassa kulutus ja tuotanto sekä arktinen alue. (Helsingin yliopisto, i.a.)

Puolivuosittain ilmestyvässä verkkolehdessä Sustainability julkaistaan vertaisarvioituja kestävään kehitykseen liittyviä tutkimuksia. Yksi mielenkiintoinen tutkimusartikkeli edellä mainitussa julkaisussa liittyi eri puolilla maailmaa olevien kansalaisjärjestöjen kestävyysraportointiin ja sen arvointiin. Tutkimuksessa todettiin, että suurin osa kestävyysraportointikäytännöistä keskittyi ekologiseen kestävyysalueeseen, vaikkakin myös sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysalueiden toteutumisesta oli raportoitu. (Asogwa ym. 2021, s. 1, s. 14.) Erilaisia paikallisia kestävyysalueiden liittyviä tutkimushankkeita on tehty viime vuosina valtava määrä, joista osa painottuu tiettyyn kestävyysalueeseen. Esimerkiksi Ramsden (2020) kuvaa tutkimusartikkelissaan, miten Britanniassa toteutetussa paikallisessa kestävyysaluehankkeessa syrjäytyneet ihmiset kokivat selviytymiskykynsä ja mielenterveytensä kohentuneen muun muassa yhteisöpuutarhatoiminnan kautta. Tämän hankkeen tulokset näkyivät erityisesti sosiaalisen, eikä niinkään ekologisen, kestävyysalueella.

Suomessa viimeisen vuosikymmenen aikana on tehty sosiaalityön kentällä tutkimuksia, jossa näkökulmana on kestävä kehitys. Sosiaalityön kenttä tulee lähelle diakoniatyötä. Useita tutkimuksia ovat tehneet Matthies ja Närhi, jotka ovat 2000-luvulla yhdessä kirjoittaneet tutkimusartikkeleja ekososiaalisesta näkökulmasta sosiaalityössä. Matthies ja Närhi (2014, s. 87, s. 111) mukaan ekososiaalisen sosiaalityön käsite liittyy sosiaalisia ja ekologisia näkökulmia yhdistäviin traditioihin ja keskusteluihin. He perustelevat ajatustaan siitä, miten ekososiaalinen viitekehys tuo suomalaiseen rakenteelliseen sosiaalityöhön uusia mahdollisuuksia kestävä kehityksen mukaisesti toimimiseen. Matthies ja Närhi (2018a) ovat tutkineet myös ekologisia teorioita, jotka auttavat ymmärtämään ympäristön olevan kiinteä osa sosiaalityötä ja soveltamaan tätä tietoa käytäntöön. He herättelevät pohtimaan, kuinka sosiaaliset ongelmat linkittyvät sosiaaliseen, rakennettuun ja luonnolliseen ympäristöön ja mitä luontoon perustuvia ratkaisuja sosiaalityössä voidaan kehittää yhdessä asiakkaan kanssa, heidän hyvinvointinsa ja osallisuutensa vahvistamiseksi.

Matthies ja Närhi (2018b, s. 5–10) ovat monien tutkimusartikkelien lisäksi toimittaneet suomalaisista ekososiaaliin teemoihin kohdistuvista sosiaalityön oppiaineesta tehdyistä pro gradu -tutkielmista julkaisun Ympäristökysymys

suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Artikkelikokoelma luo katsauksen ympäristön ja kestävän kehityksen kysymysten merkityksestä sosiaalityössä. Julkaisun johdannossa sen toimittajat toteavat sosiaalityön epäonnistuneen heikoimmassa asemassa olevien ihmisten ja heidän yhteisöjensä suojelemisessa ja kannustamisessa. Sosiaalityö onkin etsimässä kestävämpiä toimintatapoja, muun muassa tukemalla ihmisiä oman elämänsä muutoksessa kosti kestävämpää pohjaa. Tässä ekososiaalisessa siirtymässä eli sosiaalityön suuntautumisessa kestävään kehitykseen on kyse syvällisestä ajattelun ja sitä kautta toimintamallien muutoksesta kohti yhteisöllisyyttä ja voimavaralähtöisyyttä.

Kestävää kehitystä ja ekososiaalista sosiaalityötä lähelle tulee myös ekososiaalisen sivistyksen käsite. Aikuiskasvatuksessa käsitteen käyttö on nopeasti yleistynyt. Mannisen ja Nokelaisen (2021, s. 141) mukaan ekososiaalisen sivistyksen selkein määritelmä on: ”Sivistys, johon liittyy inhimillisen kasvun kautta saavutettu ymmärrys ihmisen vapauksista ja vastuista, jotka perustuvat riippuvuuteen luonnosta ja toisista ihmisistä.” Ekososiaalinen sivistys auttaa rakentamaan kestävämpää tulevaisuutta ja ottamaan huomioon ekologiset ja sosiaaliset kysymykset. Siihen kuuluvat kriittisyys, ajattelun taidot ja kyky asettua muiden asemaan. Ekososiaalinen sivistys pyrkii hyvän elämän tavoittelussa materiaalisista elämäntavoista enemmän henkisiin arvoihin ja siihen liittyviä arvoja ovatkin vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys (Salonen & Bardy, 2015, s. 5, s. 8).

Salonen (2010), tarkasteli väitöskirjassaan ihmisen arkista toimintaa. Tutkimustulosten perusteella kestävä kehitys ihmisen arjessa toteutui vastuuta kantamalla. Kansalaisjärjestöjen ja yhteisöllisyyden merkitys sekä päättäjien vastuu korostuivat. Myönteinen kestävän kehityksen mukainen asennoituminen oli yleistä, joskaan ihmisten käyttäytymisessä se ei aina näkynyt. Esteitä kestävän kehityksen mukaiselle arkiselle käyttäytymiselle olivat muun muassa kiire, korkeat kustannukset ja tiedon puute. Salonen on julkaissut myös useita tutkimusartikkeleja erityisesti kestävyystieteeseen ja ekososiaaliseen sivistykseen liittyen. Aiemmin mainitun Sustainability -lehden kestävyuden opettamiseen ja oppimiseen liittyvän erikoisjulkaisun pääkirjoituksessa Salonen (2019) nosti esiin kestävyuden ja elämään tyytyväisyyden yhteyden. Puheenvuorossa hän painotti myös väitöskirjassaan esiin tullutta toteamusta, että haasteena kestävyydelle eivät ole

ihmisten arvot, vaan teot. Olennaisena hän näki hyvien ajatusten muuttamisen jokapäiväisiksi teoiksi.

Hirvilampi (2015, s. 70, s. 84–85) on väitöskirjassaan tutkinut kestävää hyvinvointia ja määrittelee sen sisällöksi seuraavat asiat: ”kohtuullinen elintaso, mielekäs ja vastuullinen toiminta, merkitykselliset suhteet ja elävä läsnäolo”. Tutkimuksen tulokset osoittavat eräänlaisen paradoksin, jossa perusturvan saajien elintaso ei sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta ole kohtuullinen, vaikka he kuluttavat luonnonvaroja ekologisesti kestävä tason ylitse. Väitöskirja kuuluu Kansaneläkelaitoksen (KELA) tutkimusosaston julkaisuihin. Aiemmin KELA on julkaissut kestävään kehitykseen liittyen muun muassa kirjan Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla (Helne ym., 2012), jossa tarkastellaan sosiaalipolitiikan ekologisia kytkentöjä sekä sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden edistämistä. Samana vuonna KELA julkaisi Yhteyksien kirjan (toim. Helne & Silvasti, 2012), jossa eri alojen asiantuntijoiden kirjoittamien artikkelien kautta käsiteltiin kestävä yhteiskunnallisen kehityksen vakavasti ottamista yhteiskuntapolitiikassa ja ihmisten arjessa.

Vuonna 2020 julkaistussa YAMK-opinnäytetyössä Tavoitteena kestävä hyvinvointi tutkittiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla kestävä hyvinvoinnin edistämistä sosiaalityössä sekä ekososiaalityön kehittämistä. Tulosten mukaan sosiaalialan työssä kestävä hyvinvointia voidaan edistää eri tavoin, muun muassa merkityksellisen toiminnan avulla. Ekososiaalista viitekehystä vahvistamalla yhteiskunnan jälleenrakentamisessa voidaan kehittää ekososiaalityötä ja sen osaamista. (Kuusisto & Sivonen, 2020.) Opinnäytetyö ja sen aineisto tarjoavat laajan näkökulman kestävä hyvinvointiin ja sen ajankohtaisuuteen sekä sosiaalityössä että sovellettuna muillekin aloille. Opinnäytetöitä on tehty myös muun muassa Green Care -toimintaan liittyen, jossa ihmisten luontoyhteyden edistämisen avulla vahvistetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia.

3.3 Ekoteologia ja kirkkoliittojen keskusteluja

Ekoteologia-termi syntyi 1960-luvun lopulla, paljolti seurauksena historioitsija Lynn White Jr.:n vuonna 1967 esittämään teesiin, jossa hän ilmaisi kristinuskon olevan ympäristölle tuhoisin uskonto historiassa (Pihkala 2014a, s. 237–238). Ihmisen aiheuttamat ympäristöongelmat nousivat tuolloin yleiseen tietoisuuteen. Veikkolan (2007, s. 22) mukaan ekoteologia tarkoittaa teologista tutkimusta, jossa tarkastellaan ekologisesta tietoisuudesta käsin Raamatun ja kristillisen uskon tulkintaperinteitä. Pihkala (2014a, s. 233) sen sijaan toteaa, että ekoteologia-termillä on sekä suppea että laaja merkitys, jonka kautta voidaan viitata tuoreeseen teologiseen liikehdintään tai ekoteologiseen tutkimukseen, joka tarkastelee mitä tahansa teologista mallia. Ekoteologia voi siis olla kuvailevaa tai käytäntöön suuntautuvaa. Joka tapauksessa ekoteologia-termiä on järkevää käyttää selkeästi luonnon arvoa sekä ihmisen ja luonnon suhdetta käsittelevistä teologisista malleista. Tärkeä huomio on myös, että ekoteologisia koulukuntia on monia ja niilläkin on erityyppisiä painotuksia. (Pihkala 2014a, s. 233, s. 235, s. 246.) Eräs viime vuosikymmeninä vaikuttanut merkittävä ekoteologi on brasilialainen Boff (i.a.), joka edelleen ottaa aktiivisesti kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Ekoteologia katsoo menneisyyden lisäksi myös tulevaisuuteen, kohti luonnonläheistä kristinuskkoa, jossa Pyhä Henki on läsnä kaikissa elävissä olennoissa ja Jeesus on koko luomakunnan Vapauttaja ja eheyttäjä. Luonnon viljely ja varjelu tulee esille jo Raamatun alkulehdillä, luomiskertomuksessa (1. Moos 2: 14) ja luonto on osallisena monissa Vanhan testamentin kirjoissa, erityisesti Psalmeissa. (Suutala, 2007, s. 113.) Niin kutsutut luomispsalmit 8, 19 ja 104 liittyvät olemassaolon riemuun ja kiitokseen (Veikkola 1992, s. 252–253).

Jeesuksen opetukset, koko luomakuntaan liittyvä Paavalin puhe, Paavalin jälkeisten kirjeiden näkemys maailmasta ja eräät Johanneksen ilmestyksen kohdat ovat keskeisiä ekoteologisia kohtia Uudessa testamentissa ja niitä on tulkittu eri tavoin eri aikoina. Yksi esimerkki kokonaisvaltaisen ekoteologian harjoittajasta on lähes tuhat vuotta sitten elänyt pyhimys Fransiscus Assisilainen. (Pihkala, 2014a, s. 134, s. 242.) Myös Lutherin mukaan eläimet ja kasvit olivat viattomia ja

puhtaita, ja ihmisen tuli käyttää luomakunnan herruuttaan vastuullisesti; luonnon väärinkäyttö oli synti (Suutala, 2007, s. 116).

Tilanhoitaja-etiikka (stewardship) korostaa Jumalan ihmiselle antamaa valtaa muuta luontoa kohtaan, mutta myös vastuuta vallankäytössä, ja sen korostaminen on ollut yleistä kirkkojen kannanotoissa (Pihkala 2014a, s. 239, s. 247). Kuitenkin Vanhan testamentin käskyä luonnon hallitsemisesta on käytetty myös luonnon tuhoamisen oikeutuksena (Suutala, 2007, s. 112). Ekoteologia on ollut paljon esillä kirkkoliittojen keskusteluissa, mutta siitä huolimatta kirkon julistukseen ja opetukseen se on vaikuttanut melko vähän. Tähän syynä on todennäköisesti se, että seurakuntien julistus, opetus ja sielunhoito liittyvät lähinnä yksilön sielunelämän hoitamiseen, eikä sijaa ole näkemykselle koko luomakunnan yhteydestä. (Veikkola, 2007, s. 38–39.) Vaikka ekoteologia on kasvattanut vaikutusvaltaansa viimeisten 50 vuoden aikana, on sitä kohtaan esitetty myös kritiikkiä liittyen muun muassa raamatunkohtien tulkintaan. Kuitenkin on niin, että suuri osa kristityistä ajattelee kestävän kehityksen mukaisten elämäntapojen pohjautuvan Raamatun ja jumalauskon tulkintaan. (Pihkala 2014a, s. 255–256.)

Kirkkojen maailmanneuvosto (KMN) eli World Council of Churches (WCC) on vuonna 1948 perustettu kristillisten kirkkojen kansainvälinen ekumeeninen yhteistyöelin, jossa jäseninä on 349 eri kirkkoa edustaen yli 500 miljoonaa kristittyä. Mukana Kirkkojen maailmanneuvostossa on ortodoksia, anglikaanisista sekä protestanttisia kirkkoja, kuten Suomen evankelisluterilainen kirkko. (World Council of Churches, i.a.) Kirkkojen maailmanneuvosto on käsitellyt kokouksissaan ja konferensseissaan ihmisen, luonnon ja kristinuskon välistä problematiikkaa ja suhdetta 1970-luvulta alkaen. Näissä prosesseissa kytkettiin sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ekologinen tietoisuus yhteen. (Veikkola, 2007, s. 23–25, s. 39.) Myös Luterilainen maailmanliitto (LML) kiinnitti ympäristökysymyksiin huomiota jo 1970-luvulla (Pihkala, 2005, s. 121).

Vuonna 1983 Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokouksessa kutsuttiin jäsenkirkkoja liittoutumaan oikeudenmukaisuuden, rauhan ja luomakunnan eheyden (Justice, Peace and the Integrity of Creation) puolesta. Tämä ns. ORLE (JPIC) -prosessi vauhditti paikalliskirkoissakin ympäristöuhkien teologista pohdintaa ja se

on ollut pohjana erilaisissa toimintaohjelmissa, kuten Suomen evankelisluterilainen kirkon ympäristödiplomin toteutuksessa. (Veikkola, 2007, s. 23–28, s. 38–39.) Katolinen kirkko ei kuulu Kirkkojen maailmanneuvostoon, mutta se on yhteiskunnallisesti monitasoinen toimija ja se on sitoutunut kestävän kehityksen saavuttamisen tavoitteisiin (Ostheimer & Blanc, 2021).

Kirkkojen maailmanneuvosto julkaisi vuonna 2021 teoksen *Contemporary ecotheology, climate justice and environmental stewardship in world religions* (Adrianos & Tomren, 2021), joka pureutuu nimensä mukaisesti ajankohtaisiin aiheisiin ekoteologian näkökulmasta. Artikkelien kirjoittajina on ekologien ja teologien lisäksi eri ammattikuntien edustajia, tutkijoita ja maallikoita. Kirja osoittaa eri uskonnollisissa perinteissä esiintyvän ekoteologian monimuotoisuuden kuvaamalla sekä kristillisten että ei-kristillisten kirkkokuntien tapoja suojella ympäristöä. Teoksen johdannossa Tomren kuvaa oman määritelmänsä ekoteologiasta, jonka mukaan ekoteologia on teologiaa, joka on kehitetty motivoimaan uskonnollisia yksilöitä ja instituutioita sitoutumaan ekologiseen kestävyYTEEN. Tämä tieteidenvälinen ekoteologian määritelmä sisältää systemaattista teologiaa, ympäristöetiikkaa, käytännön teologiaa ja ympäristöpolitiikkaa.

Ruotsin luterilaisessa kirkossa esimerkiksi Lundberg (2017) on tutkinut ympäristöasioiden rakentumista uskonkysymykseksi kirkossa toimivien ympäristöaktivistien ja -koordinaattorien keskuudessa. Tutkimuksen tuloksissa todettiin, että ympäristösuojelu ei aina lähde uskonnollisesta sitoutumisesta käsin, mutta se on toimijoiden kirkkoon mukanaan tuomaa. Vastaajat korostivat ympäristönsuojelua keinona todistaa kirkon merkitys kirkosta vieraantuneelle yhteiskunnalle. Tutkimuksen mukaan ekoteologian koetaan kehittävän raamatullisia aiheita pidemmälle kuin mitä niiden perinteisesti ajatellaan tarkoittavan.

3.4 Kestävä kehitys Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa

Suomen kirkossa ekoteologian niin sanotussa ensimmäisessä aallossa tärkeä teos oli Pauli Välimäen ja Kai Henttosen (1989) kirjoittama *Sanoista tekoihin – arkielämän ympäristöopas*. Kirjan kautta pyrittiin havahduttamaan seurakuntia

ympäristövastuuseen, jonka toteuttamiseksi siinä annettiin konkreettisia neuvoja. (Malkavaara, 2018, s. 9–10.) Henttonen onkin Veikkolan lisäksi yksi merkittävä ekoteologian uranuurtaja Suomen kirkossa. Veikkolan (1991) toimittama teos *Ekologinen elämäntapa – kristillisen uskon haaste ympäristövastuuseen*, oli kirkon yhteiskunnallisen työn keskuksen kannanotto ympäristökysymyksiin ja ihmisen vastuuseen elämäntapojen muutoksesta. Teos perustui piispankokouksen asettaman työryhmän keskusteluihin ja siinä ympäristövastuu pyrittiin kytkemään luomisen ja lunastuksen oppiin. (Veikkola, 1991, s. 7, s. 33–37) Veikkolan (1992) julkaisema teos *Yhdessä luomakunnan kanssa on perusteellinen tutkimus ”ekologisesta tietoisuudesta haasteena kristilliselle jumalakuvalle ja ihmiskäsitykselle”*. Siinä tarkastellaan laajasti luomisuskoa sekä ihmisen suhdetta luomakuntaan ja tutkimuksen johtopäätökset on koottu yhdeksäksi teesiksi.

Pesosen (2004) väitöskirja *Vihertyvä kirkko: Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana*, oli ensimmäisiä suomalaisia tutkimuksia, joissa kuvattiin kirkkoa ympäristötoimijana (Helenius, 2007, s. 221–223). Pihkala (2005) tutki pro gradu tutkielmassaan ympäristökysymyksiä Luterilaisessa maailmanliitossa. Väitöskirjassaan Pihkala (2014b) taas tutki varhaista ekoteologista ajattelua, jota hän totesi olleen monien eri teologioiden ajattelussa 1900-luvun alusta alkaen. Pihkala on käsitellyt myöhemmissä julkaisuissaan ekoteologian lisäksi muun muassa ympäristötunteita ja ilmastoahdistusta.

Vuonna 2001 perustettiin kirkon oma ympäristöjärjestelmä, Kirkon ympäristödiplomi. Ympäristödiplomi auttaa seurakuntia toteuttamaan vastuutaan luomakunnasta, sillä sen katselmustaulukkoon kirjataan ylös diplomiin vaadittavat minimikriteerit ja pistemäärät. Arvioitavia eri osa-alueita ovat muun muassa ympäristöasioista viestiminen, vastuullinen sijoittaminen, kierrätys, ympäristökasvatuksen toteutus, ruokahävikin pienentäminen ja energiankulutuksen vähentäminen. Ympäristödiplomin raportoinnin osa-alueet painottuvat ekologisen kestävyysarviointiin. Jo yli 100 Suomen kirkon seurakuntaa tai seurakuntayhtymää on saanut hakemansa ympäristödiplomin, mutta paljon on seurakuntia, joissa sitä ei vielä olla edes haettu. Diplomi päivitettiin vuonna 2020 vastaamaan uusia ympäristöhaasteita ja vaatimuksia, ja se tähtää kohti hiilineutraaliutta Kirkon energia- ja ilmastostrategian *Hiilineutraali kirkko 2030* mukaisesti. Ympäristödiplomin

käsikirjan esipuheessa arkkipiispa Tapio Luoma toteaa ympäristödiplomin kannustavan toimimaan ympäristön kannalta vastuullisesti ja rakentavasti, kunnioittaen Jumalaa ja hänen luomistyötään. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-a)

Kirkon strategiassa Ovet auki tunnistetaan ekologisen kantokyvyn rajallisuus ja asetetaan tavoitteeksi ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden terävöittäminen (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020, s. 10). Kestävän kehityksen osa-alueet ovat jo pitkään läpäisseet seurakuntatyötä monelta osin, myös niissä seurakunnissa, joilla ei ole kirkon ympäristödiplomia. Kestävän kehityksen osaaminen tunnistetaan osaksi myös kirkon ammattien yhteistä ydinosamiskuvausta (Kirkkohallitus, 2020). Kuitenkin tosiasia on, että kaikki ihmiset eivät ajattele, että ympäristösuojelu kuuluu kristityn velvollisuuksiin. Monilla oman elämän haasteet ja rajoitteet ovat esteenä, jotkut kieltävät ympäristökriisin olemassaolon ja jotkut taas pakenevat asiaa esimerkiksi päihteisiin. Osa ihmisistä masentuu, lamaantuu tai ahdistuu, mutta joidenkin ahdistus ja kiukku kanavoituu paremman maailman puolesta toimimiseen. (Pihkala, 2016, s. 106–107.)

Jotkin seurakunnat järjestävät Ekopaasto-kampanjoita kestävän kehityksen puolesta sekä viettävät Luomakunnan sunnuntaita kesäaikaan. Monet seurakunnat ovat Reilun kaupan seurakuntia, jolloin ne ovat sitoutuneet käyttämään Reilun kaupan tuotteita, jotka on tuotettu kestävästi eli mahdollisimman ympäristöystävällisesti ja ihmisoikeudet huomioiden. Kirkon Ulkomaanapu ja kirkon eri lähetysjärjestöt tekevät työtä kestävän kehityksen tavoitteiden suuntaisesti, muun muassa vahvistamalla ihmisarvoa ja kouluttautumista. Seurakuntien kasvatus- ja ripikoulutyössä käsitellään kestävän kehityksen teemoja eri tavoin. Joillakin seurakunnilla on oma kirpputori. Kirkon ympäristöpäiviä järjestetään kahden vuoden välein. Vuonna 2022 päivien teemana oli Kestävä elämä ja kestävä kirkko - tehtävänä luodun monimuotoisuus ja hiilineutraalisuus.

Vuonna 2020 kirkko teki YK:n jäsenmaiden julkaiseman Agenda 2030 tavoitteiden ja toimintaohjelman pohjalta oman toimintaohjelmansa, nimeltään Kestävä tulevaisuus – Agenda 2030 Talkookirja (Hurtig ym. 2020). Se sisältää sekä tiedollista että hengellistä sisältöä sekä virikkeitä pohdintaan ja yhdessä

tekemiseen. Talkookirjassa käsitellään jokaista 17 tavoitetta, muun muassa köyhyyttä, nälkää, koulutusta, työtä ja ilmastotekoja. Talkookirjan on tarkoitus innostaa ihmisiä pohtimaan suhdetta omaan lähiympäristöön ja rohkaista löytämään pienistäkin teoista merkitystä. Myös monissa muissa maissa kirkot ovat liittyneet Agenda 2030 tavoitteisiin ja omat työkirjansa tavoitteiden pohtimiseen ovat tehneet muun muassa Ruotsin ja Norjan evankelisluterilaiset kirkot. Talkookirjaa voidaan käyttää ja soveltaa eri tavoin ja ”oleellista on yhdessä oppimisen, tiedonrakentamisen ja tekemisen mahdollistaminen kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen edistämiseksi”. (Hurtig ym., 2020, s. 1, s. 4–5.)

Kestävän kehityksen teemat liittyvät läheisesti myös vuosittain vietettävään Suomen ekumeenisen neuvoston (SEN) järjestämään Ekumeeniseen Vastuuviikkoon. Vuosina 2021 ja 2022 niiden teemana oli Kohtuullisuus, joka liittyi Agenda 2030 tavoiteohjelmaan. Vastuuviikon materiaalina julkaistiin suomennettuna Norjan Kristillisen Neuvoston julkaisema Vastuullisuuskirja, jota voi käyttää sekä hengellisissä että tunnuksettomissa tilaisuuksissa. (vastuuviikko, i.a.) Vastuullisuuskirja on paljolti samanlainen käyttötarkoitukseltaan kuin edellä kuvattu Talkookirja.

3.5 Kestävän diakonian taustaa

Diakonia on tärkeä osa kirkon olemusta ja työtä, ja sitä kautta kirkon ympäristövastuu liittyy läheisesti myös diakoniatyöhön. Sipiläinen (2015, s. 52–53) on todennut, että diakonia ja ympäristötyö ovat läheisiä sukulaisia, ja että kestävä kehitys tarkoittaa kestävän ympäristön lisäksi myös taloutta ja yhteiskuntaa. Kuusimäen (2012, s. 12) mukaan on olemassa myös ekologista diakoniaa. Jo vuonna 1991 kirkon yhteiskunnallisen työn keskuksen kannanotossa mainitaan, miten ihmisten keskinäisen huolenpidon eli diakonian yhteyteen kuuluu myös huolenpito eläimistä, kasveista, maasta, ilmasta ja vedestä (Veikkola, 1991, s. 45). Helosvuori (2012, s. 182–189) taas on kirjoittanut vaikuttavasta diakoniasta, johon sisältyvät myös ekologinen vastuunkanto ja kirkon ympäristöjärjestelmä.

Kirkollisen puolen AMK-tasoisia opinnäytetöitä on tehty kestävään kehitykseen liittyen, mutta ne keskittyvät pääasiassa kestäväen kehityksen tutkimiseen koulutuksessa sekä ympäristökasvatukseen muun muassa päiväkodeissa ja rippikoulussa. Ainoa Suomessa tehty viimeaikainen tutkimus amk-opinnäytetöiden ja diakoniarabaremetritutkimus 2018 lisäksi, liittyen diakoniatyön ja kestäväen kehityksen yhteyteen, on Simpasen (2020) pro gradu -tutkielma, jossa on tutkittu ilmastonmuutoksen vaikutusta diakoniatyöhön. Tutkimustulosten mukaan ilmastonmuutoksen suorat vaikutukset diakoniatyön asiakkaisiin ovat vielä vähäisiä, mutta diakoniatyön rooli korostuu nimenomaan arvo- ja asennekasvatuksessa. Diakoniatyöntekijöiden ammatillisiksi haasteiksi mainitaan ympäristötunteiden tunnistamisen vaikeus, tiedon ja koulutuksen puute sekä työn resurssit.

Kestävä kehitys on osa sekä diakoniatyöntekijöiden koulutusta että ydinosamista. Kestävä diakonia liittyy kestävään kehitykseen, joka on enemmän kuin ympäristövastuu tai ilmastonmuutoksen hillitseminen. Tampereen hiippakunnan asiantuntija Airi Raitaranta otti ensimmäisenä sanaparin ”kestävä diakonia” käyttöön. Ainoa julkaisu, jossa mainitaan kestävä diakonia, on puheenvuoro Diakonia+ verkkolehdeissä helmikuussa 2020. Siinä Raitaranta (2020) kertoo, että kestäväen kehityksen osa-alueet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, näkyvät myös diakoniassa. Puheenvuorossa korostuu säästävyyden, kohtuullisuuden ja kiertotalouden merkitys osana diakoniaa. Kestävä diakonia pyrkii vaikuttamaan köyhyyttä ylläpitäviin rakenteisiin ja se tukee ihmisen voimavaroja, aineellisen avun lisäksi. Kestävä diakonia kulkee kohti yhteisöllisyyttä, jatkuvasti uudistuen ja ratkaisuja etsien.

Vuodesta 2019 toimineessa kestäväen diakonian verkostossa on mukana kirkon keskushallintoa, järjestöjä, kouluttavia laitoksia, hiippakuntia ja seurakuntia. Verkoston mukaan kestävä diakonia on sateenvarjo sosiaalisesti, kulttuurisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväälle työlle, jota diakonian kentällä tehdään. Kestävä diakonia ei siis ole diakonian osa-alue, vaan yhteisesti omistettu käsite, joka läpäisee koko diakonian ja diakoniatyön ja sen alle mahtuu pieniä ja isoja ideoita, kokeiluja ja hankkeita. (Titi Gävert, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.11.2021.)

Kestävän diakonian verkoston tapaamisissa on käsitelty muun muassa kestävän diakonian toteutumista sekä käsitteen jäsentämistä ja esille nostamista. Kestävä diakonia nostettiin myös kirkon koulutuskeskuksessa diakonian teologian (5 op) opintokokonaisuuden teemaksi vuonna 2021. Se sisälsi muun muassa alustuksia liittyen ekososiaaliseen sivistykseen, ympäristötunteisiin ja donitsitalouteen sekä kirkon työntekijöiden osallistamista pohtimaan ja toteuttamaan kestävän diakonian kokeiluja omissa seurakunnissaan.

Kestävän diakonian verkoston marraskuun 2021 kokouksen materiaalin mukaan kestävän diakonian näkökulmia ovat muun muassa tarpeiden uudelleenarviointi, kulutuksen vähentäminen, yksilön mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sekä osallisuus, yhteisöllisyys ja kiinnittyminen yhteiskuntaan. Materiaaliin sisältyy Suomen ympäristöopisto SYKLI:n kuvio (Kuvio 1, luvussa 3.1) kestävän kehityksen osa-alueista, sillä verkoston mukaan juuri osa-alueiden yhtymäpinnat ovat diakoniatyön kannalta merkityksellisiä. (Titi Gävert, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.11.2021.) SYKLI:n kuvion lisäksi verkostossa on pohjustettu kestävän diakonian toteutumista muun muassa kestävyysdonitsimallin avulla.

Tampereen hiippakunta ja Turun ja Kaarinan yhteinen diakonia- ja sielunhoitotyö toteuttivat vuonna 2022 kestävän diakonian kokeilun, johon kutsuttiin kaikkia edellä mainittujen alueiden seurakuntien diakoniatimejä mukaan. Kokeilun tarkoituksena ei ollut formaatin tai pilotin tekeminen, vaan yhdessä tutkiminen, kokeileminen ja oppiminen. Kokeiluista oli tarkoitus saada johtopäätöksiä ja mahdollisia oivalluksia toimintaan saakka. Kokeilun avainsanoja olivat: kohtuullisuus, kestävyys, vastuullisuus, ilmasto, ekologisuus ja kiertotalous. (Sari Niemelä, diakoniasihteerin & Airi Raitaranta, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.2.2022.) Kokeiluun lähti mukaan seurakuntien diakoniatimejä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän sekä Tampereen hiippakunnan alueelta. Kokeiluhankkeeseen liittyen osallistujille järjestettiin kaksi verkkovalmennusta.

Helmikuun 2022 kestävän diakonian kokeilun verkkovalmennuksessa kestävästä diakoniasta kuvattiin pitkälti yllä esitellyn kestävän diakonian verkoston materiaalin mukaisesti, muun muassa SYKLI:n kuvio ja kestävän diakonian näkökulmat olivat

esillä. Verkkovalmennuksen materiaalissa innostettiin osallistujia keksimään ja testaamaan uusia tapoja toteuttaa kestävän diakonian ajatusta. Lisäksi materiaalissa käsiteltiin tulevaisuusajattelua sekä ekososiaalisen sivistyksen käsitettä, jossa kohtuullisuus, vastuullisuus ja ihmistenvälisyys tulivat esille. (Sari Niemelä, diakonias sihteeri & Airi Raitaranta, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.2.2022.)

Maaliskuussa 2022 kestävän diakonian kokeilun verkkovalmennuksen aiheena oli kestävyuden edistäminen. Siinä esiteltiin lyhyesti erilaisia tutkimustuloksia liittyen kestävyteen ja ihmisen luontoyhteyteen. Materiaalissa nostettiin esiin pienituloisten mahdollisuudet luontoelämyksiin kaupungissa sekä tutkimustuloksia metsien ja viheralueiden merkityksestä mielenterveyteen ja virkistymiseen. Esillä olivat myös tutkimus merkityksellisyuden kokemuksesta sekä Hirvilammen (2015) tutkimus kestävästä hyvinvoinnista. (Sari Niemelä, diakonias sihteeri & Airi Raitaranta, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.3.2022.)

Edellä mainituissa kestävän diakonian materiaaleissa kuvattiin käsitettä lähellä olevia näkökulmia, ilmiöitä ja tutkimuksia, mutta ei määritelty kestävän diakonian käsitettä sanallisesti. Koska sanat luovat todellisuutta, tutkimme opinnäytetyösämme esihenkilöiden käsityksiä, ajatuksia ja kokemuksia aiheesta, joiden perusteella pyrimme selventämään kestävän diakonian käsitettä.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Kestävää diakoniaa käsitteenä ei olla Suomessa vielä tarkkaan määritelty eikä tutkittu, ja tälle tutkimukselle on tarvetta juuri siksi. Tutkimuksen tarkoituksena oli selventää kestävän diakonian käsitettä ja tuottaa sitä kautta uutta tietoa kestävästä diakoniasta, jota voisi hyödyntää myöhemmin diakoniatyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Tutkimme Tampereen hiippakunnan seurakuntien diakoniatyön esihenkilöiden sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniatyön esihenkilöiden käsityksiä kestävästä diakoniasta. Tämän empiirisen analyysin tuloksista tuotetaan paikallinen teoria ja malli kestävästä diakoniasta, jota vahvistetaan integroimalla se aiempaan aihepiiriin liittyvään teoretietoon ja materiaaliin.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millä tavoin diakoniatyön esihenkilöt käsittävät sen, miten diakoniatyö tukee kestävästä kehitystä?
2. Millaisia kokemuksia diakoniatyön esihenkilöillä on kestävästä diakonian toteutumisesta seurakuntansa diakoniatyössä?
3. Mitä ajatuksia diakoniatyön kehittäminen kestävämmäksi herättää diakoniatyön esihenkilöissä?
4. Miten määritellään kestävä diakonia, soveltaen grounded theory -menetelmää edellisten tutkimuskysymysten tuloksiin?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Työelämäkumppanit ja toimintaympäristö

Työelämäkumppaneina tässä tutkimuksessa olivat Tampereen hiippakunnan tuomiokapituli sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän yhteinen diakonia- ja sielunhoitotyö. Elokuussa 2021 aloitimme ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) opiskelun ja saman kuun lopulla tulimme tietoisiksi, että Tampereen hiippakunta ja Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän yhteinen diakonia- ja sielunhoitotyö toteuttavat vuonna 2022 kestävän diakonian kokeilun. Otimme heti elokuun lopussa yhteyttä Tampereen hiippakunnan asiantuntija Airi Raitarantaan ja kysyimme mahdollisuutta päästä tekemään kestävä diakonia -kokeilun yhteyteen tutkimusta.

Yhteisen palaverin tuloksena syyskuussa 2021 Tampereen hiippakunnan tuomiokapituli lupautui työelämäkumppaniksi ja saimme myös apua tutkimuskysymysten muotoilemisessa, jonka pohjalta lähdimme hahmottamaan tutkimuksemme toteuttamista. Raitaranta kutsui meidät mukaan kestävän diakonian verkostoon, jonka verkkotapaamisiin osallistuimme syys- ja marraskuussa 2021 sekä huhti- ja lokakuussa 2022. Verkoston tapaamisissa on käsitelty muun muassa kestävän diakonian toteutumista ja käsitteen jäsentämistä.

Keskustelimme Turun ja Kaarinan yhteisen diakonia- ja sielunhoitotyön diakoniasihteerin Sari Niemelän kanssa marraskuussa 2021, jolloin myös edellä mainittu taho lupautui työelämäkumppaniksi. Niemelältä saimme myös tärkeää näkökulmaa tutkimusympäristön kohderyhmän kuvaukseen liittyen. Työelämäkumppanien kanssa allekirjoitettiin 11.3.2022 opinnäytetyön sopimukset, joihin liitimme myös tutkimussuunnitelman.

Koska Tampereen hiippakunnassa sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä toteutettiin vuonna 2022 kestävän diakonian kokeilu, rajasimme otoksen tälle alueelle. Tutkimme tutkimusympäristöön kuuluvien diakoniatyön esihenkilöiden käsityksiä siitä, miten diakoniatyö tukee kestävä kehitystä, miten kestävä

diakonia toteutuu ja mitä kehittämistarpeita diakoniatyön kestävyysliittymään liittyen tunnistetaan.

Osallistuimme kestävästi diakonian kokeilun verkkovalmennuksiin 11.2. ja 11.3. 2022, joihin osallistuminen lisäsi sekä teoreettista että käytännöllistä tietoa kestävästi diakoniaan liittyvistä teemoista. Valmennuksiin osallistui Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän sekä Tampereen hiippakunnan seurakuntien diakoniatiiimejä. Osallistujia kummallakin kerralla oli noin 40. Valmennuksia ohjasivat Airi Raitaranta ja Sari Niemelä, jotka johdattelivat aiheeseen ja ohjasivat tiimejä vuorollaan kertomaan, mitä kaikkea diakoniatyössä tehdään jo kestävästi. Toisella tapaamisella alkuorientaation jälkeen diakoniatiiimit ideoivat keskenään kestävästi diakonian kokeiluja omissa seurakunnissaan. Näitä ideoita, kuten myös opinnäytetyötämme, esiteltiin 30.9.2022 yhteisessä tapaamisessa.

5.2 Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmien valinta

Laadullinen tutkimus on kiinnostunut tutkittavien ihmisten kokemuksista ja ajatuksista liittyen tutkittavaan ilmiöön, ja sen avulla voidaan myös tuottaa uutta tietoa. Laadullinen tutkimus soveltuu tajunnallisten sekä sosiaalisen todellisuuden ilmiöiden tutkimiseen. Tajunnallinen ilmiö on ihmisen kokemuksessa olevaa tietoa, kun taas sosiaalisen todellisuuden ilmiöiltä alkuperäinen kokija puuttuu. (Juuti & Puusa, 2020, s. 9, s. 76–77.) Tämä opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus ja se on mielestämme tarkoituksenmukainen lähestymistapa tutkittavaan aiheeseemme. Kestävä diakonia ja siihen liittyvät ajatukset ja kokemukset ovat edellä mainitun tapaisia ilmiöitä, joita on tarkoituksenmukaista tutkia laadullisesti. Laadulliset menetelmät sopivat tähän tutkimukseen myös sen takia, että aiemmin tutkimattomasta kestävästi diakonian käsitteestä on tavoitteena tuottaa uutta tietoa ja aineiston koko on kohtuullisen pieni.

Puusa (2020, s. 143) toteaa tutkijan olevan olennaisesti osallisena omassa tutkimuksessaan, vaikuttaen sekä aineiston hankintaan että sen analysointiin. Laadullinen tutkimus ei ole täysin arvovapaata, mutta tutkijan täytyy ymmärtää omat lähtökohdansa ja ajattelunsa liittyen tutkimukseensa. Stenlund (2020, s. 13)

korostaa tutkijan mielipiteistä ja ennakkoluuloista riippumattoman totuuden löytymistä tutkimuksen päämääränä, ja tässä auttavat sekä tutkijan totuuteen pyrkiminen että myös sopivan tutkimusmenetelmän löytyminen ja sen oikeaoppinen käyttäminen.

Aluksi ajattelimme tehdä tutkimuksen vain induktiivisen, aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, mutta päädyimme laajentamaan lähestymistapaa vielä grounded theory -menetelmää soveltaen. Grounded theory eroaa filosofisesta teorianmuodostuksesta siinä, että teoria muodostetaan empirian, eikä käsitteiden analysoinnin kautta. Stenlund (2020, s. 14) toteaa, kuinka grounded theory etenee empiriasta teoriaan. Kiviniemi (2018, s. 74) on kuvannut laadullista tutkimusprosessia oppimistapahtumaksi. Tutkimusprosessin edetessä ja tiedon lisääntyessä aineistoon, teoreettiseen viitekehykseen ja analyysiinkin liittyvät näkemykset voivat muuttua. Tämä pätee hyvin myös opinnäytetyömme tekemiseen. Kestävän diakonian käsitteestä ei ole vielä tarkkaa määritelmää ja materiaalia on vain niukasti. Grounded theoryn avulla voimme pyrkiä empirisen aineiston perusteella tuottamaan aiheesta uutta tietoa.

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja grounded theory

Laadullisen aineiston analyysin on tarkoitus saattaa aineisto mielekkääksi kokonaisuudeksi, jonka kautta voidaan tehdä perusteltu tulkinta ja johtopäätökset ilmiöstä. Sisällönanalyysi on yksi sovelletuin metodi laadullisen tutkimuksen tarkastelussa, ja siinä aineistoa voidaan tarkastella monipuolisesti; sekä aineistoa teorialähtöisesti. Karkeasti kuvattuna aineistoon tutustutaan, se pelkistetään, teemoitellaan ja siitä tehdään tulkinta. Olennaisia aiheita peilataan tutkimusongelmaan. (Puusa 2020, s. 148, s. 151–153.)

Grounded theory syntyi Yhdysvalloissa vuonna 1967, kun sosiologit Glaser ja Strauss julkaisivat ensimmäisen sitä käsittelevän teoksen. Teoksessa he kuvasivat laadullista analyysiä, joka ei perustunut aiempaan teoriaan tai tutkittuun tietoon. (Charmaz, 2014, s. 5–8.) Stenlundin (2020, s. 15) mukaan grounded theory -menetelmää voidaan kutsua myös perustelluksi teoriaksi. Sen tärkein tehtävä on

tuottaa paikallinen tutkittavaa ilmiötä koskeva teoria, joka perustuu empiiriseen tutkimusaineistoon.

Grounded theorya on käytetty Suomessa muun muassa sosiologian ja hoitotieteen tutkimuksessa, kun on tutkittu ihmistä ja hänen toimintaansa sosiaalisessa tilanteessa. Erilaisissa lähestymistavoissa tyypillistä on aineiston kerääminen laadullisin menetelmin, tarkoituksena saada mahdollisimman kattavasti tutkittavaa ilmiötä kuvaava aineisto, jossa tärkeintä on sen laatu eikä määrä. Aineisto määrää tutkijan tekemät luokittelut ja sekä analyysi että teorianmuodostus ovat aineistolähtöisiä. (Holopainen ym., 2020, s. 249–255.)

Tässä tutkimuksessa analysoimme aineiston soveltaen grounded theory -menetelmää ja hyödyntäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia aineiston luokittelussa. Stenlundin (2020, s. 20–21, s. 27) mukaan grounded theory -menetelmän käytön lähtökohtiin kuuluu induktion tavoittelu, jossa teoria muodostetaan rajatun aineiston kautta. Usein tutkimustuloksena syntyneen paikallisen teorian yleistettävyyden on todennettava, ja sen lähtökohtana taasen on abduktiivinen päättely, joka rakentuu empirian ja teorian vuorovaikutukselle. Menetelmää on kritisoitu induktion vaatimuksesta, sillä tutkijan ja tutkimuskohteeseen liittyvän taustateorian ja muiden esitietojen on todettu välttämättä vaikuttavan havaintoihin. Charmaz (2014, s. 322) taas toteaa, ettei grounded theory -menetelmän kautta syntyneen teorian tarvitse pyrkiä olemaan yleistettävää eikä sitä tarvitse irrottaa kontekstistaan, mutta jatkossa erilaisten yksittäisten paikallisten teorioiden kautta voidaan tuottaa yleisempää teoriaa tutkittavasta aiheesta.

5.4 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu

Tutkimuksemme kohteena oleva ilmiö on kestävä diakonia ja tutkittavana kohteena ovat Tampereen hiippakunnan sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniatyön esihenkilöt. Esihenkilöille lähetettiin sähköpostitse kyselylomake, jonka mukana oli saatekirje (Liitteet 1 ja 2). Tutkittavat kohteet valikoituivat, koska Tampereen hiippakunnan alueella sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä toteutettiin vuonna 2022 kestävästä diakoniamuutoksesta kokeilu ja otos on sopivan kokoinen

(48). Laadulliseen tutkimukseen on tarkoituksenmukaista valita henkilöitä, joilla on tietoa ja kokemusta tutkimuksen kohteesta (Juuti & Puusa, 2020, s. 84). Koska kestävän diakonian käsite on vieras myös monille diakoniatyön ammattilaisille, koimme mielekkääksi aloittaa kestävän diakonian tutkimisen diakoniatyön esihenkilöiden näkökulmasta. Diakoniatyön esihenkilöillä on tietoa ja näkemystä seurakuntansa diakoniatyöstä ja sen johtamisesta. Johtamisen voidaan katsoa sisältävän osaamisen ja ihmisten johtamista, asiantuntijuuden johtamista sekä eettistä johtajuutta (Tirri, 2012, s. 26).

Keräsimme tutkimusaineistomme kyselylomakkeella. Kyselylomaketta voi käyttää sekä laadullisen että määrällisen aineiston keräämiseen (Valli, 2018, s. 92). Valitsimme kyselylomakkeen tutkimusmenetelmäksi, jotta saisimme mahdollisimman paljon laadullista materiaalia kestävän diakonian käsitteestä, jota ei olla Suomessa vielä tutkittu. Nygårdin (2016) pro gradu -tutkielma diakoniakasvatuksesta on hyvä esimerkki siitä, että uutta tietoa vähän tunnetusta käsitteestä voi tutkia laadullisella kyselylomakkeella. Avointen kysymysten avulla voidaan vastaajan mielipide saada perusteellisesti selville ja vastauksista voidaan löytää myös hyviä ideoita (Valli, 2018, s. 114). Kestävä diakonia on käsitteenä uusi ja monille vieras, joten kyselylomakkeeseen vastaaminen saattoi olla helpompi tapa vastata kysymyksiin, kuin esimerkiksi haastateltaessa.

Toteutimme sähköisen lomakkeen Webropol-työkalun avulla. Sähköisessä lomakkeessa oli kaksi taustatietokysymystä monivalintamenetelmällä koskien ikää (10 vuoden tarkkuudella) ja hiippakuntaa. Varsinaiset tutkimuskysymyksiä koskevat lomakekysymykset olivat avovastauskysymyksiä, joita muokkasimme mahdollisimman helposti vastattavaan muotoon, jolloin jokaiseen avovastaukseen voisi vastata muutamalla lauseella ja vastausaika olisi noin 10 minuuttia, mikä mainitaan saatekirjeessä.

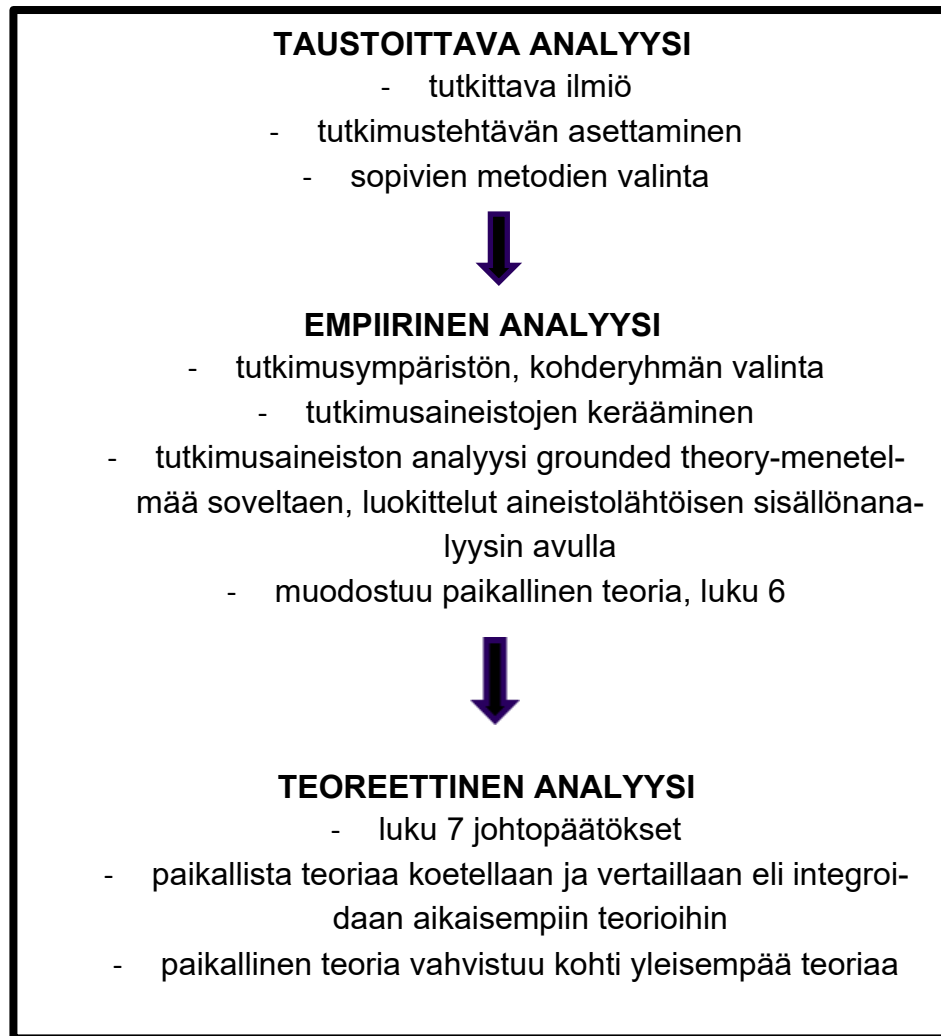
Kyselylomakkeen kysymykset on johdettu tutkimuskysymystemme pohjalta. Pyrimme muotoilemaan lomakkeen kysymykset mahdollisimman epäjohdattelevasti ja saimme apua kysymysten hahmottamiseen sekä työelämäkumppaniltamme että seminaarimme ohjaavilta opettajilta. Testasimme lomaketta etukäteen kolmella diakoniatyön esihenkilöllä, ja muokkasimme lomaketta sen perusteella.

Poistimme taustakysymyksen koskien työnimikettä, sillä kaikki vastaajat ovat esihenkilöitä, emmekä tarvinneet siitä tarkempaa erittelyä. Poistimme myös yhden avovastauskysymyksen, koska siinä oli toistoa. Muokkasimme myös kysymykset 4 ja 5 muotoon: seurakuntasi/ seurakuntiesi, sillä jotkut esihenkilöt vastaavat kahden seurakunnan diakoniatyön johtamisesta tai ovat hiippakunnan esihenkilöasemassa olevia työntekijöitä. Lyhensimme myös vastausaikaa 15 minuutista 10 minuuttiin, kokeiluvastaajan kommentin perusteella. Pyysimme työelämäkumppaneiltamme mahdollisuudesta tiedottaa etukäteen diakoniatyön esihenkilöitä tulevasta tutkimuksestamme ja kyselylomakkeeseen vastaamisesta.

Lähetimme kyselylomakkeet 2.4.2022 Webropolin kautta. Kyselylomakkeessa vastausaikaa oli 2 viikkoa, 16.4. asti. Lähetimme muistutusviestit heille, jotka eivät vielä olleet vastanneet 12.4. ja 19.4., ja niissä vastausaikaa oli 22.4. asti. Saimme 14 vastausta. Ensimmäisen viikon aikana saimme kuusi vastausta, ensimmäisen muistutusviestin jälkeen tuli neljä vastausta, ja toisen muistutuksen jälkeen kolme vastausta. Yksi vastaus tuli vuorokausi vastausajan päättymisen jälkeen.

5.5 Aineiston analysointi

Kuvaamme analyysia kolmen eri vaiheen kautta, mukaillen Stenlundin (2020, s. 30–34) jäsentämiä grounded theory -tutkimuksen vaiheita: taustoittavaa analyysia, empiiristä analyysia ja teoreettista analyysia. Havainnollistamme analyysin kulkua tutkimuksessamme kuviossa 2.

Kuvio 2. Tutkimuksemme analyysin eteneminen

Taustoittavassa analyysissä tuodaan esille tutkittava ilmiö, taustoitetaan sitä, asetetaan tutkimustehtävä ja valitaan sopivat metodit tutkimuksen tekemistä varten. Grounded theory ei vaadi teoreettista viitekehystä, koska aineiston perusteella tutkittavasta aiheesta muodostuu teoria (Stenlund, 2020, s. 32). Opinnäytetyömme sisältää kuitenkin teoreettisen viitekehysten diakoniaan ja kestävään kehitykseen sekä kestävästä diakonian taustaan liittyen. Ymmärrämme opinnäytetyömme teoreettisen viitekehysten merkityksen tutkimustehtäväämme taustoittavana tietona ja näemme, että se antaa paljon arvokasta lisätietoa liittyen tutkittavaan ilmiöömme.

Grounded theoryssa empiirinen analyysi alkaa tutkimusympäristön ja tutkimusinformanttien valinnalla. Seuraavaksi hankitaan tutkimusaineisto, joka

analysoidaan aineistolähtöisesti. (Stenlund, 2020, s. 52.) Tutkimusaineiston luokittelun toteutimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Siinä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, ja päättelyssä edetään yksityisestä yleiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127).

Meitä kiinnostivat diakoniatyön esihenkilöiden käsitykset ja kokemukset kestävästä diakoniasta. Etenimme induktiivisesti luoden yksittäisistä vastauksista laajempia kokonaisuuksia, tarkoituksena käsitteellistää kestävästä diakoniaa. Pyrimme ottamaan etäisyyttä tutkittavan ilmiön sisältöihin ja taustateoriaan ja tekemään mahdollisimman objektiivisia tulkintoja. Perehdyimme aihetta sivuavaan aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimustietoon tarkemmin vasta aineiston analysoinnin jälkeen, jotta se ei ohjaisi liikaa tarkastelemaan aikaisemman tiedon ohjaamana ilmiötä, kuten Holopainen ym. (2020, s. 255) on todennut. Tiedostimme sen, että diakoniatyöntekijöinä omistamme tietynlaisen ammatillisen taustan ja ajattelutavan, joka voi vaikuttaa tulkintoihimme, elleimme ole tästä tietoisia.

Varsinainen aineiston analysointi alkoi vasta saatuaamme lomakevastaukset ja kuvaamme sitä tässä tarkemmin. Webropol-työkalu yhdisti anonyymit lomakevastaukset kokonaisuudeksi, jossa jokaisen avoimen kysymyksen (yhteensä 5) vastaukset on koottu allekkain. Word-tekstinkäsittelyohjelman tekstinä, Arial-fontilla, tulostettuja vastaussivuja on yhteensä 10, rivivälillä 1. Luimme aineiston useaan kertaan lävitse ennen analyysivaihetta. Taustakysymyksiä (koskien vastaajien ikää ja hiippakuntaa) emme käyttäneet analyysissä vastausten vertailuun, vaan ainoastaan esitämme vastaajien ikäluokat ja hiippakunnat.

Grounded theory -menetelmässä aineiston empiiristä analyysia kuvataan koodauksena ja siinä puhutaan avoimesta, pitkäikäisestä ja valikoivasta koodauksesta. Koodauksen avulla aineisto muutetaan käsitteiksi ja kategorioiksi. (Stenlund, 2020, s. 15–16, s. 66–86). Opinnäytetyössämme käytämme kuitenkin aineistolähtöisen sisällönanalyysin käsitteitä: ala-, ylä-, pää- ja yhdistävät luokat, esitellessämme empiirisen analyysimme etenemistä. Näiden käsitteiden käyttäminen tuntui meistä luontevalta. Stenlund (2020, s. 54, s. 67) tuo esille analyysiprosessia kuvatessaan, kuinka grounded theoryssa analyysi on mahdollista tehdä tavalla, joka on työskentelyn kannalta järkevä ja luonteva. Hän korostaa

analyysin olevan ”informanttien ilmaisujen pelkistämistä, tiivistämistä ja luokitte-
lua”.

Aloitimme sisällönanalyysin luomalla kunkin avoimen kysymyksen omaksi tiedos-
tokseen Word-asiakirjan taulukkoon. Listasimme vastaukset allekkain, merkiten
ne kysymysnumeron ja vastaajan järjestysnumeron mukaan (esimerkiksi 3.5,
3.6). Tämän jälkeen teimme vastauksista yksi kerrallaan pelkistyksiä eli yksinker-
taisia ilmauksia. Analyysissamme pelkistettyä aineistoa syntyi Word-asiakirjan
tekstiä Arial-fontilla, rivivälillä 10, 31 sivua. Joistakin vastauksista löytyi useampia
pelkistettyjä ilmauksia. Kaikkiaan pelkistettyjä ilmauksia syntyi 217 kappaletta.
Taulukossa 1 nähtävillä esimerkki pelkistyksistämme.

Taulukko 1. Esimerkki pelkistämisestä

Kysymys:	Miten mielestäsi diakonia tukee kestävää kehitystä?	
Kysymysnu- mero/ vastausnumero	Ote vastauksesta 3.1	Pelkistys
3.1	”Yksilön kannalta kestävää kehi- tystä on sellainen auttaminen, mikä tukee autettavaa auttamaan itseään. Ehkä haaste on se, että diakonian asiakkaille neuvotaan ja opetetaan sellaista elämäntapaa, jossa selviää pienilläkin tuloilla. Yhteisön kannalta esim. sellaiset toimintatavat, joissa kierrätetään materiaaleja.”	3.1 Autettavan tukemi- nen auttamaan itseään 3.1 haasteena asiak- kaiden ohjaaminen pienillä tuloilla sel- viämiseen 3.1 materiaalien kierrä- tys yhteisöissä
Kysymys:	Miten seurakuntasi/seurakuntiesi diakoniatyön arjessa näkyy kestä- vän diakonian toteutuminen? Anna esimerkkejä tästä.	
Kysymysnu- mero/ vastausnumero	Ote vastauksesta 4.2	Pelkistys
4.2	”Yhteisölliset ruokailut, jotka ra- kentuvat hävikkiruuan ympärille.”	4.2 Yhteisölliset ruo- kailut hävikkiruoasta

Pelkistämisvaiheessa karsitaan aineistosta kaikki tutkimuksen kannalta epäolen-
nainen pois (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Yritimme kuitenkin tarkasti

säilyttää vastaajan alkuperäisen ilmaisun ytimen. Stenlund (2020, s. 69) tuo esille avoimessa koodauksessa muodostetun ”runsaan ja rikkaan käsitteistön” tärkeyden ja painottaa myös tiheää koodausta, eli tutkimusaineiston lähes jokaisen tekstin osan sisällymistä johonkin sitaattiin.

Seuraavaksi aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroja kuvaavia käsitteitä, jotka ryhmitellään ja nimetään luokiksi. Alaluokat ovat pohjana tutkimuksen perusrakenteelle. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124.) Tämän jälkeen loimme ja nimesimme alaluokkia yhdistäviä yläluokkia ja edelleen yläluokkia yhdistäviä pääluokkia. Tämä aineiston käsitteellistämisen vaihe vaati paljon työtä ja pohdintaa. Listasimme kaikki pelkistykset kunkin kysymyksen omaan tiedostoon alaluokittain, jolloin saimme käsitteet koostettua näkyvästi eri luokkiin. Joissain tapauksissa sama pelkistys saattoi kuulua kahteen tai kolmeenkin alaluokkaan ja näin tämä pelkistys merkittiin jokaiseen sille kuuluvaan kohtaan.

Taulukko 2. Esimerkki taulukon 1 vastausotteiden 3.1 ja 4.2. luokituksista

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
3.1 Autettavan tukeminen auttamaan itseään	3.1 Ihmisen oman toimijuuden vahvistaminen	3.1 Tulevaisuuteen rohkaiseminen	Kokonaisvaltainen kohtaaminen
3.1 haasteena asiakkaiden ohjaaminen pienillä tuloilla selviämiseen	3.1 taloudenhallinnan ohjaus	3.1 Ohjaus	Kokonaisvaltainen kohtaaminen
3.1 materiaalien kierrätys yhteisöissä	3.1 materiaalien kierrätys	3.1 Ekologinen yhteisötyö 3.1 Avustaminen	Yhteisöllisyys Kokonaisvaltainen kohtaaminen
4.2 Yhteisölliset ruokailut hävikki-ruoasta	4.2 hävikki-ruoan hyödyntäminen 4.2 yhteisöruokailuina	4.2 Hiilijalanjäljen pienentäminen 4.2 Yhteisöllisyys	Ekologisen vastuun toteuttaminen Osallisuuden edistäminen

Taulukossa 2 on esimerkki vastausotteiden 3.1 ja 4.2 luokittelupolusta. Yhdistävää luokkaa taulukkoon ei ole kirjoitettu, mutta 3.1 luokituksen kohdalla se on ”Kestävän kehityksen tukeminen diakoniassa” viitaten ensimmäiseen

tutkimuskysymykseemme. Luokituksen 4.2 kohdalla yhdistävänä luokkana on ”Kestävän diakonian toteutuminen näkyy seurakuntamme/ seurakuntiemme arjessa näillä tavoin” ja tämä viittaa toiseen tutkimuskysymykseemme. Analyysiprosessin aikana palasimme useaan otteeseen tarkastelemaan ja arvioimaan tekemiämme luokittelupäätöksiä.

Liitteen 3 taulukossa havainnollistamme esimerkkien avulla analyysiprosessia kolmen ensimmäisen tutkimuskysymyksemme osalta. Käymiemme ohjauskustelujen myötä päädyimme täsmentämään tutkimustamme vielä neljännellä tutkimuskysymyksellä. Tämä tutkimuskysymys liittyi pyrkimykseemme määritellä kestävä diakonia soveltaen grounded theory -menetelmää edellisten tutkimuskysymystemme tuloksiin.

Grounded theory -menetelmässä empiirisen analyysin tavoitteena on tuottaa tutkittavasta ilmiöstä paikallinen, substantiivinen, aineistolähtöinen teoria. Paikallista teoriaa etsitään empiirisestä analyysistä muodostetulla ydinkategorialla, johon vaikuttavat analyysin aiemmat käsitteet ja kategoriat. (Stenlund, 2020, s. 52–53, s. 78.) Holopainen ym. (2020, s. 259) tuo esille, kuinka valikoiva, selektiivinen koodaus tuo aineistosta esiin kategorioiden välisiä yhteyksiä sekä niitä yhdistävää keskeistä ydinkategoriaa, joka selittää tutkittavaa ilmiötä, sen ”kehitystä tai muutosta kuvaavaa yksilöllistä vaihtelua aineistossa”.

Opinnäytetyössämme tutkimme kestävästä diakoniasta ja neljänteen tutkimuskysymykseemme etsimme vastausta muodostamalla ydinkategorian tutkimuskysymysten 1 ja 2 tulosten pääluokista. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysin tulokset (alaluvussa 6.2) antavat tietoa siitä, miten diakoniatyö voi tukea kestävästä kehitystä ja toisen tutkimuskysymyksen analyysin tulokset (alaluvussa 6.3) tuovat esille kokemuksia kestävästä diakonian toteutumisesta seurakuntatyössä. Osa tutkimustulosten pääluokista oli samansuuntaisia ja jouduimme pohtimaan, mitä säilytämme ydinkategoriassa ja miksi. Päädyimme jättämään ydinkategoriasta kokonaan pois tutkimuskysymyksen 3 tulokset liittyen diakoniatyön kehittämiseen kestävämmäksi, mutta tuomme tulokset kuitenkin esille tutkimustulosten yhteydessä (alaluvussa 6.4).

Grounded theoryn teoreettinen analyysi toteutetaan vertailemalla ja yhdistelemällä empiirisen analyysin tuloksena tuotettua, paikalliseen teoriaan perustuvaa hypoteesia tutkimuskirjallisuuteen ja aikaisempaan teoretietoon. Teoreettinen analyysi tavoittelee perusteita joko paikallisen teorian vahvistamiseksi tai hylkäämiseksi. Tutkijan tehtävänä on löytää aikaisemmat teorat, jotka parhaiten selittävät paikallisen teorian eri osa-alueita, niiden välisiä yhteyksiä sekä myös niiden taustalla vaikuttavia empiirisen analyysin tuloksia. Teoreettisen analyysin tutkimuskirjallisuus on kuitenkin sekundääriaineistoa empiirisen analyysin ja paikallisen teorian tutkimusaineiston ollessa primääriaineistoa. (Stenlund, 2020, s. 91–92.) Luvussa 7 esitämme paikallisen teorian mukaisen mallin kestävästä diakoniasta ja jatkamme sen tutkimista teoreettisen analyysin keinoin.

6 TULOKSET

6.1 Taustatietoa kyselyyn vastanneista ja luokitteluista

Kyselylomake lähetettiin 48:lle diakoniatyön esihenkilölle ja siihen vastasi yhteensä 14 henkilöä, eli vastausprosentti oli noin 29 %. Vastaajat olivat 31–70-vuotiaita ja suurin edustus oli ikäryhmällä 51–60 vuotta. Vastaajia oli sekä Tampereen hiippakunnasta että Turun arkkihiippakunnasta.

Tässä tutkimuksessa aineisto luokiteltiin kolmeen yläkäsitteeseen tutkimuskysymysten mukaan: kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä, kokemukset kestävän diakonian toteutumisesta ja ajatukset diakoniatyön kehittämisestä kestävämmäksi. Tuloksia esitellessämme käytämme myös suoria lainauksia kyselylomakevastauksista ja lainaukset on numeroitu vastaajan (1–14) mukaan, esimerkiksi V1.1. Ensimmäinen numero kuvaa lomakevastauksen kysymysnumeroa ja toinen vastaajan numeroa. Numero on merkittynä sulkeisiin lainauksen perässä ja sen tarkoitus on auttaa lukijaa erottamaan vastaajien lainaukset toisistaan

Luvussa 6 esittelemme empiirisen analyysimme tulokset. Jokaisen tutkimuskysymyksen vastaukset on analysoitu omana kokonaisuutenaan vertailematta niitä toisten tutkimuskysymysten vastauksiin, mistä johtuu esimerkiksi joidenkin luokien erilainen sanoittaminen. Tutkimustulostemme osa-alueet olemme käsitelleet samanarvoisina ja kuvioissa esiintyvä järjestys ei kuvaa arvojärjestystä. Yhteenvedo, jossa näkyvät ydinkategorian mukaiset ylä- ja pääluokat, on esitelty liitteessä 4.

6.2 Kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä

Vastausten mukaisesti diakoniatyö tukee kestävästä kehitystä kokonaisvaltaisen kohtaamisen, yhteisöllisyyden, hallinnon ja vaikuttamisen kautta (Kuvio 3). Nämä pääluokat muodostuvat yläluokista, jotka näkyvät kuviossa kunkin pääluokan alla

koottuina. Tekstissämme avaamme yläluokkien sisältöjä laajemmin. Pääluokkia käsitellään tutkimuksessamme samanarvoisina, vaikkakin taulukossa kokonaisvaltaisen kohtaamisen alle löytyi useampia eri yläluokkia.

Kuvio 3. Kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä

Tulosten mukaan yksi osa-alue kestävän kehityksen tukemista diakoniatyössä on kokonaisvaltainen kohtaaminen: ohjaaminen, terveyden ja hyvinvoinnin lisääminen, avustaminen, tulevaisuuteen rohkaiseminen, empatia sekä ennaltaehkäisevä työ. Ohjaamisen yhteydessä tuli esille esimerkiksi taloudenhallinnan ohjaus, ohjaaminen pienillä tuloilla selviämiseen. Diakonian kokonaisvaltaisen auttamisen katsottiin lisäävän terveyttä ja hyvinvointia. Tulevaisuuteen rohkaisu tuli esille monissa vastauksissa pitäen sisällään esimerkiksi ihmisen oman toimijuuden vahvistamisen, toivon vahvistamista ja kannustamista muun muassa *”Diakonia luo toivoa ja kannustaa kohtuulliseen elämään”* (V3.3). Yhdessä vastauksessa tuotiin esille, kuinka jo tekemistään ratkaisuista kannattaa iloita. Empatia tunnistaa ihmisen todellisuutta ja kipupisteitä ja ennaltaehkäisevän työn nähtiin lisäävän sosiaalista kestävyttä.

Diakoniatyö tukee kestävästä kehitystä myös yhteisöllisyyden kautta. Nimesimme yläluokaksi ekologisen yhteistyön, joka sisälsi vastausten mukaan muun muassa hävikkiruoan ja kierrätyksen. *”Yhteisön kannalta esim. sellaiset toimintatavat, joissa kierrätetään materiaaleja. Tämä onkin jo aika vakiintunutta seurakuntien ruokajakelussa tai vaate- ja muun tavaran jakamisessa.”* (V3.1).

Vastauksissa tulivat esille myös yhteisötyö ilman ekologista painotusta sekä verkostotyö, jonka yhteydessä mainittiin vaikuttaminen ja vastaaminen paikallisiin haasteisiin ja tuotiin esille vanhus- ja vammaisneuvosto, sosiaalitoimi, terveydenhuolto, työllisyyspalvelut ja järjestöt.

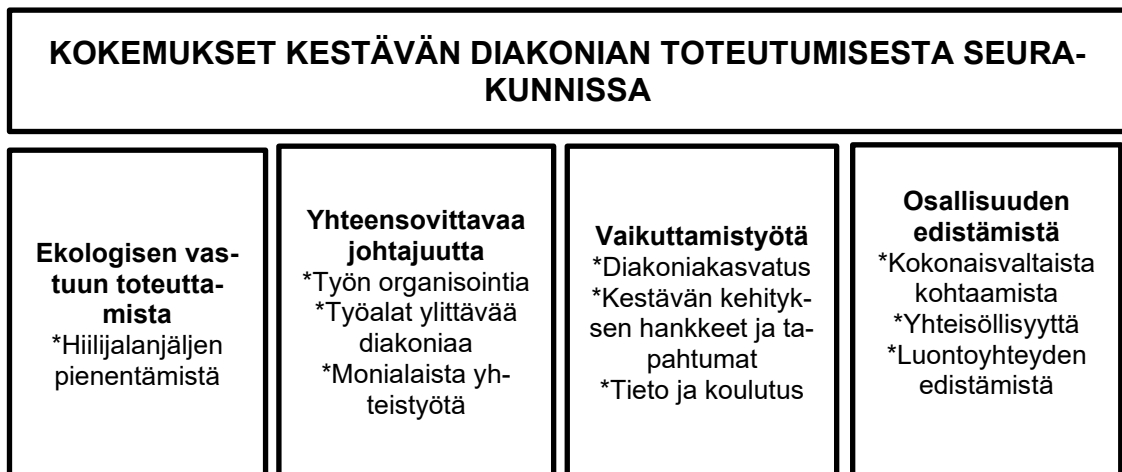
Hallinnon nähtiin tukevan kestävästä kehitystä työn strategisen suunnittelun kautta. Vastauksissa tuli esiin ihmisen ja ympäristön huomioiminen päätöksenteossa ja toiminnassa sekä työn suunnitteleminen ja arviointi ja kestävästä kehityksestä huomioiminen näiden yhteydessä, strategiasta lähtien. Myös oman työn ekologiset kulutusvalinnat, eli käytännön valinnat materiaalien ja palvelujen hankinnassa, nousivat esille yhdessä vastauksessa. *“Käytännön valinnoilla materiaalien ja palvelujen hankinnassa. Onko pakko ostaa, voiko kierrättää, lainata tms.”* (V3.10)

Vastausten mukaan myös vaikuttamisen nähtiin olevan olennainen osa kestävästä kehityksestä tukemista diakoniatyössä. Vaikuttaminen jakautui kahteen yläluokkaan: diakoniasvatukseen sekä arvolähtöiseen työhön. Diakoniasvatukseen sisältyi sekä kohtuullisuuden, säästäväisyyden ja ekologisten arvojen että ekoteologian ja kestävästä diakonian esilläpito. Myös omasta toiminnasta kertominen ja esimerkkinä toimiminen nostettiin esille. Arvolähtöisen vaikuttamistyön nähtiin toteutuvan eriarvoisuuden vähentämisenä, ihmisarvoisen elämän toteutumisen tukemisena, epäkohtien esille tuomisena ja oikeudenmukaisuuden puolustamisena. Yhdessä vastauksessa todettiin, että *”Diakoniatyö on heikompien puolella turhaa kulutusta vastaan”* (V3.14). Toisessa vastauksessa taas todettiin, että *”Diakonian syvin ydinosuusalue on eriarvoisuuden vähentämisessä, tämä on tärkeä sisältö myös kestävässä kehityksessä”* (V3.4). Myös diakonian teologisia lähtökohtia tuotiin esille.: *”Diakonian arvot ja juuret lähimmäisenrakkaudessa ja Jeesuksen jalanjäljissä itsessään tukevat ajatusta elinympäristömme ja toistemme kunnioittamisesta ja huolehtimisesta.”* (V3.13)

6.3 Kokemukset kestävästä diakonian toteutumisesta

Kestävästä diakonian toteutuminen näyttöä moninaisena haastattelemiemme diakoniatyön esihenkilöiden seurakuntien työssä. Tähän tutkimuskysymykseen

liittyen saimme eroteltua neljästätoista vastauksesta yhteensä 69 pelkistettyä ilmausta. Joissakin tapauksissa sama pelkistetty muoto saattoi kuitenkin sopia kahteen tai kolmeenkin pääluokkaan. Esimerkkinä pelkistys ”Yhteisölliset ruokailut hävikkiruoosta” (V4.2), jonka näemme ekologisen vastuun toteuttamisena, hiilijalanjälkeä pienentävänä hävikkiruoan hyödyntämisenä, ja samalla ymmärrämme sen olevan osallisuuden edistämistä kutsumalla ihmisiä yhteisöllisyyteen, yhteyteen toistensa kanssa, yhteiseen ruokapöytään. Kyselyvastauksista (Kuvio 4) erottui neljä pääluokkaa kestävän diakonian toteutumiselle seurakunnissa: ekologisen vastuun toteuttaminen, yhteensovittava johtajuus, vaikuttamistyö ja osallisuuden edistäminen.

Kuvio 4. Kokemukset kestävän diakonian toteutumisesta seurakunnissa

Tulosten mukaan ekologisen vastuun toteuttaminen tapahtuu hiilijalanjäljen pienentämisenä sisältäen hävikkiruoan hyödyntämistä, avustamista kierrätetyllä tavaramalla, autoilun vähentämistä ja kierrättämistä. Hävikkiruokaa hyödynnetään ruokajakeluissa, ruokapankeissa ja yhteisöruokailujen raaka-aineena. Avustaminen kierrätetyllä tavaramalla tarkoittaa esimerkiksi avustamista lahjoituksena saaduilla vaatteilla, huonekaluilla ja puhelimilla: ”..seurakunnassa on toiminut jo vuosien ajan pieni vaatevarasto, mistä diakonian asiakkaat saavat noutaa kierrätettyä kodin pientavaraa ja vaatteita.” (V4.13). Autoilun vähentämiseen vaikuttavat esimerkiksi etäyhteyksien hyödyntäminen asiakastyössä ja kimpakyytien suosiminen. Kierrättämisellä tarkoitetaan esimerkiksi roskien lajittelua ja askartelua kierrätysmateriaaleista

Vaikuttamistyön kautta kestävän diakonian koetaan toteutuvan diakoniakasvatuksen, kestävän kehityksen hankkeiden ja tapahtumien välityksellä sekä tiedon ja koulutuksen avulla. Diakoniakasvatuksen avulla ihmisiä voidaan kannustaa kiertotalouteen: *”Lisäksi kannustamme ihmisiä kierrätys Hankintoihin ja kestävään elämäntapaan mm. taloudellisesti”* (V4.13) tai tuoda kestävän kehityksen teemoja esille rippikoulussa. Vaikuttamistyöhön sisällytämme myös tiedon ja koulutuksen, jonka avulla voidaan tarjota ympäristökasvatusta, esimerkiksi luento ilmastonmuutoksesta. Vaikuttaa voi myös kestävän kehityksen hankkeiden ja tapahtumien kautta, *”Keväällä toistuva eri työalojen yhteinen ekotapahtuma.”* (V4.10).

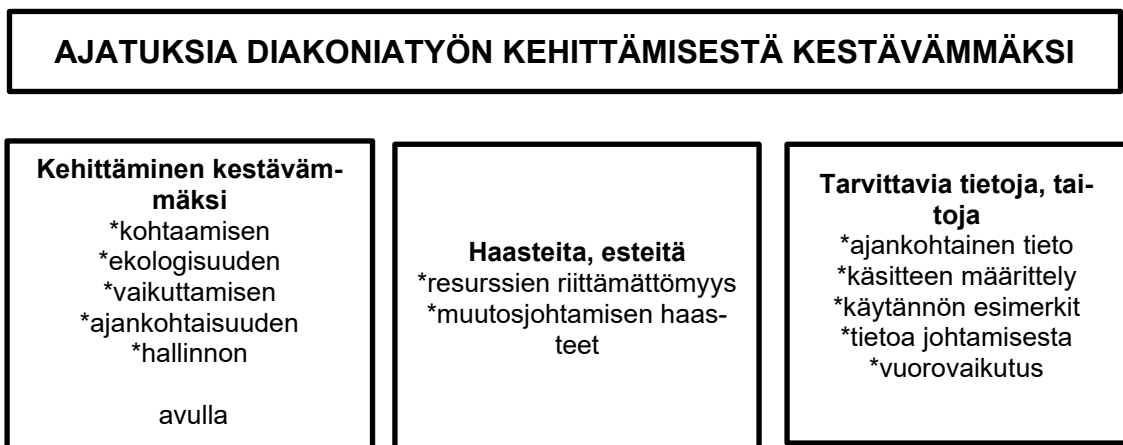
Vastauksista löytyi myös kokemuksia johtamisen vaikutuksesta kestävän diakonian toteutumiseen. Pääluokaksi nimesimme yhteensovittavan johtajuuden, jonka avulla työtä organisoidaan: mitoitetaan työntekijäresursseja, tehdään lähi- ja aluetyötä, tehdään kestäviä hankintoja, koordinoidaan toimintoja. Yhteensovittavan johtajuuden alta löytyy myös työalat ylittävää diakoniaa: *”Myös lähetyksen kirppari toimii lahjoitustarvikkeilla, joita myydään ja varat ohjataan lähetysjärjestöjen kautta tehtävään työhön esimerkiksi kehittyvissä maissa.”* (V4.5) sekä monialaista yhteistyötä paikkakunnan toimijoiden kanssa päällekkäisyyksien välttämiseksi ja resurssien säästämiseksi. Lähi- ja aluetyöskentely mahdollistaa avunsaamisen läheltä ja toimintojen koordinointi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että käsi-työkerho perustetaan vaateavustuspisteen yhteyteen. Kestävien hankintojen tekemistä kuvaillaan: *”Suositaan hankinnoissa kestävää näkökulmaa esim. lähituotantoa, kotimaisuutta tai Reilua kauppaa.”* (V4.10)

Kestävän kehityksen toteutumista seurakuntien diakoniatyössä edistetään myös kokonaisvaltaisen kohtaamisen, yhteisöllisyyden ja luontoyhteyden edistämisen kautta. Yhdistimme nämä edellä mainitut yläluokat osallisuuden edistämisen pääluokaksi. Kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen vastausten mukaisesti sisältyi ihmisen materiaalista auttamista, arvolähtöistä kohtaamista, henkistä tukemista ja palveluohjausta. *”Tasa-arvoinen kohtaaminen, heikkojen puolustaminen... Psykososiaalinen tuki. Kriisiauttaminen.”* (V4.9). Yhteisöllisyys toteutui vastausten mukaan yhteisöruokailuina, joissa ruoka valmistettiin hävikkiruoosta sekä toiminnalla eri vähemmistöryhmien kanssa. Luontoyhteyttä edistettiin liikkumalla

lähiluonnossa esimerkiksi syksyisellä marja- ja sieniretkellä tai pienellä pyhiinvaelluksella oman kirkon läheisyydessä.

6.4 Ajatukset diakoniatyön kehittämisestä kestävämmäksi

Diakoniatyön kestävämmäksi kehittämiseen eli kolmanteen tutkimuskysymykseen liittyi kolme kysymystä kyselylomakkeessa. Ensimmäinen kysymys koski kestävän diakoniatyön toteutumisen vahvistamista diakoniatyön arjessa. Toinen kysymys kartoitti haasteita tai esteitä, joita diakoniatyön esihenkilöt näkivät kestävän diakonian toteutumiselle olevan. (Kysymyksenasettelumme oli tämän kysymyksen kohdalla huono yhdistäessämme sanat haaste ja este. Vastauksissa ei ole eritelty, kumpaa vastaaja tarkoitti.) Kolmas kysymys koskien ajatuksia diakoniatyön kehittämisestä kestävämmäksi liittyi vastaajien kokemuksiin tarvittaviin tietoihin tai taitoihin kestävämmän diakoniatyön johtamisessa. Alla olevaan kuvioon (Kuvio 5) on koottu tiiviisti pää- ja yläluokat kyseessä olevaan tutkimuskysymykseen liittyen.

Kuvio 5. Ajatuksia diakoniatyön kehittämisestä kestävämmäksi

Vastauksissa todettiin, että kestävää diakoniaa voi diakoniatyön arjessa vahvistaa kohtaamisen, ekologisuuden, vaikuttamisen, ajankohtaisuuden ja hallinnon kautta. Kohtaamisen kautta kestävän diakoniatyön toteutuminen vahvistuu asiakasta ohjaamalla, tulevaisuuteen rohkaisemalla ja kannustamalla, esimerkiksi *"Ohjata asiakkaita määrätietoisemmin ekologisempiin kulutusvalintoihin"* (V5.7)

ja *”Olisi tärkeä juhlia onnistumisia, jotta ympäristöahdistus väistyisi ja osallistujilla olisi tekemisen ilo”* (V5.11). Ekologisen vastuun toteuttamiseen liittyivät erityisesti ruokahävikin ja autoilun vähentäminen sekä kierrätyksen kehittäminen. Vaikuttamistyön kautta kestävän diakoniatyön nähtiin toteutuvan tiedottamalla ympäristöasioista ja ihmisten hädästä sekä edistämällä ihmisten luontoyhteyttä ja kestävän kehityksen teemojen läheisemmäksi kokemista. Yhdessä vastauksessa myös kansainvälisen diakonian vahvistaminen nostettiin esiin.

Ajankohtaisuus ja hallinto painottuivat vastauksissa liittyen kestävän diakoniatyön toteutumisen vahvistamiseen. Ajassa kiinni eläminen liittyi ajan merkkien seuraamiseen, vanhasta luopumiseen, muutoksiin reagoimiseen sekä kestävän diakonian toteutumisen pohtimiseen avustamisessa. Yhden vastaajan mukaan: *”Ennaltaehkäisevää terveyden- ja hyvinvoinnin toimintaa voisi lisätä, mutta aikaa on oikeastaan vain korjaavaan toimintaan”* (V5.9).

Hallinnon kautta kestävän diakoniatyön vahvistumisen miellettiin toteutuvan päätöksenteossa sekä kehittämällä kestävää diakoniaa ja laajentamalla työtettä. Yhdessä vastauksessa todettiin, että: *”Ajattelen, että kestävä kehitys tulisi olla työyhteisössä niin luontevaa, että keskustelu siitä ikään kuin sisältyy kaikkeen toimintaan ja puheeseen, eikä sitä käsiteltäisi irrallisena toimintana”* (V5.4). Päätöksenteon kestävyys sisälsi sekä kestävät valinnat että ekologisen näkökulman huomioinnin ja arvioinnin. Kahdessa vastauksessa mainittiin diakonian asiakkaiden kohtuullinen elintaso: monet ovat jo tottuneet säästämään ja että kohtuuttomuudet johtuvat rakenteellisista asioista, kuten asunnon lämmitysmuodosta, johon harvemmin voi itse vaikuttaa. Toisaalta esimerkiksi jätteiden lajittelun todettiin olevan joillekin täysin vieras asia.

Haasteeksi tai esteeksi kestävän diakonian toteutumiselle koettiin resurssien riittämättömyys sekä muutosjohtamisen haasteet. Resurssien riittämättömyyden osalta tulivat esille aluekohtaiset erot: *”Pienellä maalaisseurakunnalla on rajalliset resurssit.”* (V6.12), sekä taloudelliset resurssit: *”Raha kyllä haastaa meitä, kun niukkenevan budjetin kanssa pitää miettiä, mitä tuotteita esimerkiksi kaupasta valitaan.”* (V6.5).

Muutosjohtamisen haasteissa tai esteissä nousi esille etenkin työn uudelleen organisointi sisältäen työn rajaamisen haasteet ja asenteiden muuttumisen tarpeet. Huolta herätti jo tämänhetkinen asioiden runsaus diakoniassa ja se, mistä löytyy tilaa uudelle. Eräs vastaaja toi esille taloudellisen avustamisen suurimpana osana diakoniatyötä todeten sen kyllä tuovan lisää hyvinvointia, mutta todeten myös, että tarvetta olisi enemmän myös kriisiauttamiseen, mielenterveyden tukemiseen ja sielunhoitoon. *”Ennaltaehkäisevää toimintaa oli enemmän ennen.”* (V6.9) Asenteiden muuttumisen tarpeista esimerkkinä: *”...Asenteet; kaikki ymmärtävät tärkeyden, mutta vanhat tavat voivat vaikuttaa toteutukseen niin, ettei haluttu kestävyysajatus toteudu.”* (V6.10).

Haasteisiin tai esteisiin muutosjohtamiseen liittyen tuotiin esille myös verkostoitumisen haasteet, vaikuttavuuden arvioimisen ja ymmärtämisen haasteet sekä tiedon saannin tarpeet. Verkostoitumisen haasteita tai esteitä koettiin sekä suhteessa seurakunnan päättäjiin että yhteistyöverkoston. Päättäjien kohdalla mietintää aiheutti heidän näkemyksensä kestävästä kehityksestä ja sen liittymisestä seurakunnan toimintaan. Yhteistyöverkoston kohdalla pohdittiin, kuinka yhteistyön saa pidettyä elävänä ihmisten vieraantuessa seurakunnasta. Vaikuttavuuden arvioinnin osalta tuotiin esille kokonaisuuden hahmottaminen. Asioiden skaala saattaa hukkaa ja voi olla vaikeaa hahmottaa ekotekojen vaikutuksen laajuutta. Tiedon saannin haasteista tai esteistä tuotiin esille arvioinnin osaamisen puute, tiedonhakemisen ongelmat sekä ajankohtaiset, yhteiskunnalliset haasteet. Toisaalta eräässä vastauksessa todettiin: *”En näe juurikaan esteitä. Koen, että se on jo luonteva osa työn arkea”* (V6.4).

Tarvittavat tiedot liittyivät kestävästä diakonian käsitteen määrittelyyn, käytännön esimerkkeihin, tietoon kestävästä diakonian johtamisesta sekä ylipäänsä ajankohtaiseen tietoon, johon sisältyi niin yhteiskunnallinen tieto, koulutus, tietopaketti kuin kestävästä diakonian näkökulma asiakas- ja avustustyössä. Eräässä vastauksessa todettiin: *”Tietoa olisi hyvä saada mitä kestäväällä diakoniatyöllä tarkemmin ottaen tarkoitetaan ja miten sitä pitäisi johtaa”* (V7.8). Eräs toinen vastaaja mainitsi tarvitsevansa herättelyä säännöllisesti kestävästä diakonian huomiointiin ja siitä puhumiseen.

Vastaajat totesivat tarvitsevansa kestävämmän diakoniatyön johtamiseen organisointi- ja vuorovaikutustaitoja sekä jaksamisen tukemisen taitoja. Organisoitaitoihin liittyivät rekrytoinnissa onnistuminen ja laskelmat tarkoituksenmukaisesta kustannustehokkaasta ja ekologisesta toiminnasta. Haasteena koettiin ajan riittävyys, esimerkiksi: *”Aikaa on haastava saada riittämään tällaisiin asioihin. Vaikka pitäisi olla kaikkien osalta ihan perusarvoja kirkossakin”* (V7.10). Ajan riittämättömyys tuli esille myös vastauksessa: *”Miten tukea parhaalla mahdollisella tavalla diakoniatyöntekijöiden jaksamista ja voimavaroja – esimies ei ehdi riittävästi puuttua asioihin.”* (V7.5.)

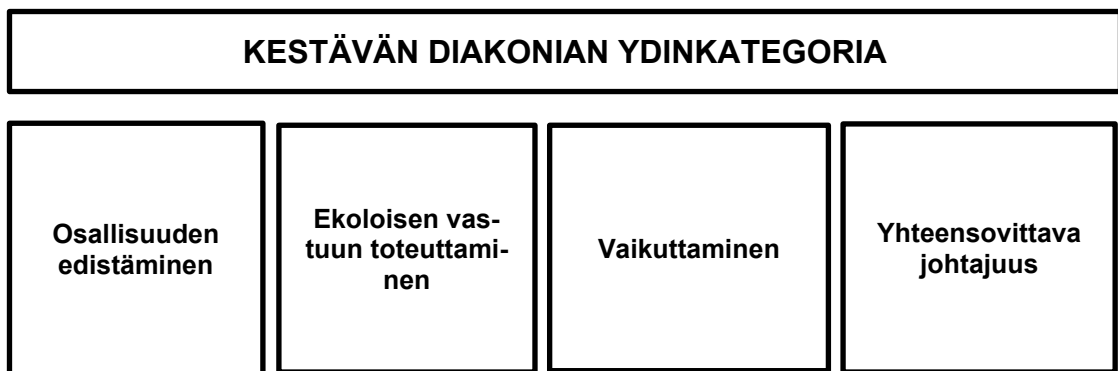
6.5 Kestävän diakonian ydinkategoria

Tutkimuskysymyksiemme 1 ja 2 tulokset määrittelivät molemmat omilla tavoillaan kestävää diakoniaa tuoden esille vastaajien käsityksiä kestävästä kehityksen tukemisesta diakoniatyössä ja antaen tietoa vastaajien näkemyksistä siitä, kuinka kestävä diakonia toteutuu heidän seurakuntansa tai seurakuntiansa diakoniatyössä. Lähdimme muodostamaan kestävästä diakonian ydinkategoriaa näiden tutkimuskysymysten tulosten pääluokista.

Liitimme kahdesta ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä tekemämme analyysit yhdeksi tiedostoksi ja aloitimme tarkastelun. Analyysitulosteessa näkyi polku pääluokista pelkistettyihin ilmaisuihin saakka ja pelkistettyjen ilmausten perusteella myös alkuperäiset vastaukset olivat tarvittaessa hyvin löydettävissä. Ydinkategorian muodostamisessa haimme vastausta aineistostamme siihen, mitä kestävä diakonia on. Pääluokkia näistä analyyseistä löytyi kahdeksan kappaletta: kokonaisvaltainen kohtaaminen, yhteisöllisyys, hallinto, vaikuttaminen, ekologisen vastuun toteuttaminen, vaikuttamistyö, yhteensovittava johtajuus ja osallisuuden edistäminen.

Ydinkategorian muodostaminen tapahtuu grounded theoryn mukaisesti valikoidun, selektiivisen koodauksen avulla. Pitkittäisen koodauksen kategoriat selittävät ydinkategoriaa. Ydinkategoria on analyysin koodauksen viimeinen tulos. (Stenlund, 2020, s. 78–79.) Pitkittäisen koodauksen kategorioita voidaan verrata

aineistolähtöisen sisällönanalyysin termistön pääluokkiin ja muodostamamme ydinkategoria (Kuvio 6) koostuukin seuraavista pääluokista: osallisuuden edistäminen, ekologisen vastuun toteuttaminen, vaikuttaminen ja yhteensovittava johtajuus. Supistimme siis pääluokkien määrää kahdeksasta neljään siitä syystä, että luokkia, kategorioita tarkemmin tutkimalla oli mahdollista nähdä yhtäläisyyksiä ja yhdistää kategorioita. Ydinkategoria muodostaa paikallisen teorian eli kestävän diakonian mallin ja kuvaamme asiaa lähemmin luvussa 7.1, malli kestävästä diakoniasta.

Kuvio 6. Kestävän diakonian ydinkategoria

Ydinkategoriaan kuuluva osallisuuden edistäminen katsottiin sopivan laajaksi pääluokan nimikkeeksi, jonka alle voitiin sijoittaa kokonaisvaltainen kohtaaminen, yhteisöllisyys ja luontoyhteyden edistäminen. Ekologisen vastuun toteuttaminen valikoitui toiseksi pääluokaksi ja sen alle oli hyvin luonnollista sijoittaa hiilijalanjäljen pienentäminen sekä myös ekologinen yhteistyö, joka samanaikaisesti, luontevasti kuuluu myös osallisuuden edistämiseen liittyvään yhteisöllisyyteen. Kolmas pääluokka on vaikuttaminen ja siihen sisältyvät diakoniakasvatus, arvolähtöinen työ, kestävän kehityksen hankkeet ja tapahtumat sekä tieto ja koulutus. Neljäs pääluokka on yhteensovittava johtajuus, joka sisältää työn organisoinnin, työn strategisen suunnittelun, työalat ylittävän diakonian ja monialaisen yhteistyön.

Osallisuuden edistämisen pääluokka löytyi toisen tutkimuskysymyksen tulosten luokittelusta, jossa sen yläluokkina olivat yhteisöllisyys, luontoyhteyden edistäminen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen. Kokonaisvaltainen kohtaaminen oli

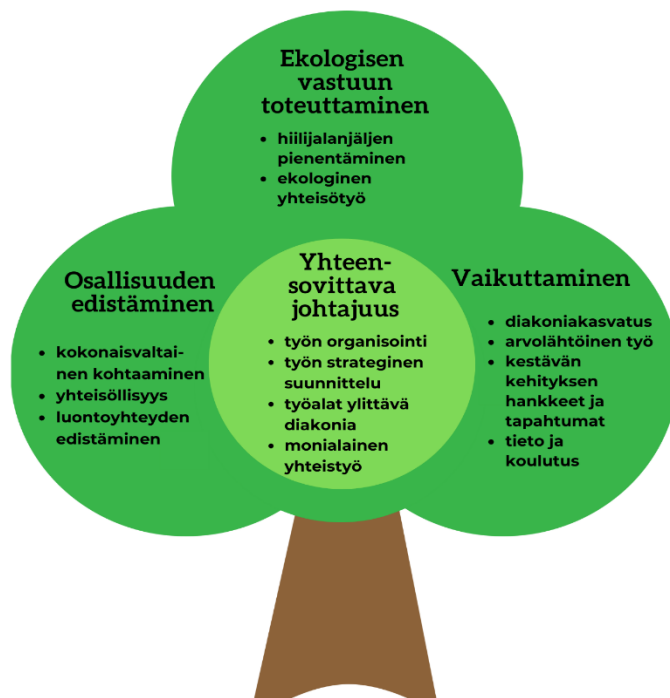
merkitty ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksissa pääluokaksi, mutta nyt tässä ydinkategoriassa se päätyi täydentämään ja rikastamaan osallisuuden edistämisen pääluokkaa. Ekologisen vastuun toteuttamisen pääluokka löytyi toisen tutkimuskysymyksen tuloksista. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten pääluokasta ei ekologisuus-termiä löytynyt, mutta ekologinen yhteisötyö löytyi kyllä yläluokkana yhteisöllisyyden pääluokan alta. Se sai myös jäädä sinne kuuluvana, mutta otimme sen mukaan myös tähän ekologisen vastuun toteuttamisen pääluokkaan.

Vaikuttaminen löytyi molempien tutkimustulosten pääluokista, niiden sisällöt vain osittain erosivat toisistaan. Diakoniakasvatus tuli molempien tutkimuskysymysten tuloksissa esille, mutta toisen tutkimuskysymyksen tulokset nostivat esille vaikuttamisen kohdalla myös arvolähtöisen työn, kestävän kehityksen hankkeet ja tapahtumat sekä tiedon ja koulutuksen. Yhteensovittava johtajuus valikoitui ydinkategorian neljänneksi pääluokaksi toisen tutkimuskysymyksemme tuloksista, jossa sen yläluokiksi oli määritelty työn organisointi, työalat ylittävä diakonia ja monialainen yhteistyö. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten hallinnon pääluokka sulautui hyvin yhteensovittavan johtajuuden pääluokkaan ja työn strategisen suunnittelun alaluokka tuli vahvistamaan nyt yhteensovittavaa johtajuutta. Yhteenveto, jossa näkyvät ydinkategorian mukaiset ylä- ja pääluokat, on esitelty liitteessä 4.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Malli kestävästä diakoniasta

Tutkimustulosten perusteella, empiirisen analyysin avulla tuotetussa kestävästä diakonian mallissa (Kuvio 7) puun osiot havainnollistavat sitä, miten kaikki kestävästä diakonian osa-alueet liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Jos jokin osa-alue puuttuu tai toimii heikosti, diakoniatyön kestävyys kärsii. Yhteensovittava johtajuus sijoittui puun keskelle liittäen kestävästä diakonian osa-alueita toisiinsa ja osoittaen suuntaa yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Pekosen (2003) mukaan puu toimii kohtuullisuuden esimerkkinä ja kestävästä kehityksen vertauskuvana, sillä kasvetuaan luonnolliseen mittaansa se kasvaa vain uudistuakseen (Kainulainen, 2013, s. 171–172). Liitteessä 5 kestävästä diakonian malli kuvataan yhdelle sivulle aseteltuna.

Kuvio 7. Malli kestävästä diakoniasta

7.2 Kestävän diakonian mallin teoreettinen analyysi

Kestävän diakonian mallin eri osa-alueet: osallisuuden edistäminen, ekologisen vastuun toteuttaminen, vaikuttaminen ja yhteensovittava johtajuus, näkyvät myös opinnäytetyön otsikoksi nostetussa sitaatissa *”heikoimpien puolella, turhaa kulu-tusta vastaan”*, ja siten sitaatti kuvaa hyvin koko tutkimuksen tuloksia. World Council of Churches ja Act Alliance:n (2022) ekumeenisessa asiakirjassa *Called For Transformation – Ecumenical* diakonia painotetaan diakonian teologian ja käytännön yhteyttä. Siinä luomakunnan varjelu liittyy saumattomasti oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon rohkeaan edistämiseen, yhdessä toimien. Kaikki kestävän diakonian mallin osa-alueet ovat löydettävissä asiakirjan ekumeenisen diakonian kuvauksesta, vaikkakin hieman eri sanoin. Tämä esimerkki kuvaa sitä, miten nämä osa-alueet liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa, myös ekumeenisella tasolla, eivätkä ole täysin irrotettavissa erillisinä kokonaisuuksinaan.

Paikallisen teorian yleistettävyyttä voidaan tutkia ja koetella teoreettisen integraation keinoin vertailemalla ja yhdistelemällä empiriaa ja teoriaa. Näin aineistolähtöinen päättely muuttuu teorialähtöiseksi ja teoriaohjauksi päättelyksi. (Stenlund, 2020, s. 17, s. 24–25, s. 92.) Vaikka tuottamamme paikallisen teorian, kestävän diakonian mallin (Kuvio 7) osa-alueet liittyvät osittain toisiinsa, pyritään seuraavissa alaluvuissa (7.3–7.6) kuvaamaan mallin osa-alueiden integrointia aiempaan teoria- ja tutkimustietoon. Alaluvussa 7.7 peilaamme vielä erikseen mallia olemassa olevaan materiaaliin kestävästä diakoniasta.

7.3 Osallisuuden edistäminen

Tulosten mukaisesti, ollakseen kestävä, diakonia kutsuu ja auttaa ihmisiä yhteyteen ja osallisuuteen. Osallisuuden edistäminen on kestävää diakoniaa ja se liittyy kestävä kehityksen kaikkiin osa-alueisiin. Raivio ja Karjalainen (2013, s. 15–17) toteavat osallisuuden olevan hahmotettavissa prosessina ja syrjäytymisen vastaparina. Heidän jäsenyyksensä mukaan osallisuus rakentuu kolmesta ulottuvuudesta: *having, acting* ja *belonging*. Osallisuus edellyttää riittävää toimeentuloa, hyvinvointia ja turvallisuutta (*having*), siihen kuuluu valtaisuus ja

toimijuus (acting) ja se tarkoittaa myös yhteisyyttä ja jäsenyyttä (belonging). Osallisuuden ulottuvuuksien jäsenitys pohjautuu vahvasti Erik Allardtin (1976) jäsen-tämiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin: having, loving, being. Ihmisen hyvinvointi heik-kenee ja syrjäytymisriski lisääntyy, mikäli osallisuuden ulottuvuuksissa on puut-teita. Osallisuusulottuvuuksien tasapainoisuuden voidaan katsoa ilmentävän yk-silötason hyvinvointia, joka heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävytenä.

Kun edellisessä kappaleessa mainituissa osallisuuden ulottuvuuksissa on puut-teita, kokonaisvaltainen kohtaaminen antaa kestäväälle diakonialle monipuolisen mahdollisuuden ihmisen osallisuuden tukemiseen konkreettisesta avustamisesta ja ohjauksesta voimavaralähtöisyyteen: empatiaan, tulevaisuuteen rohkaisemi-seen ja ihmisen oman toimijuuden vahvistamiseen. Gävert ja Thitz (2018, s. 215, s. 219–228) käsittelevät kokonaisvaltaista kohtaamista viitaten Saarelan, Juntu-sen ja Mäkelän (2016) muodostamaan uuteen kokonaisvaltaisen kohtaamisen lähestymistapaan. Siinä ihminen kohdataan rakkaudellisesti, luodaan toivon il-mapiiriä, ollaan vuorovaikutuksessa ottaen ihminen todesta, tehdään osallisuutta tukevia tekoja, kunnioitetaan salaisuutta sekä avataan ja huomataan laajempia tarkoituksia. Tärkeintä on, että ihminen kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi.

Raivion ja Karjalaisen (2013) osallisuuden belonging -ulottuvuuden mahdolliset puutteet tai haasteet liittyvät tärkeisiin suhteisiin tai yhteisyyteen. Kokonaisvaltai-sen kohtaamisen lisäksi kestävä diakonia voi vastata näihin puutteisiin myös yh-teisöllisyyden avulla, esimerkiksi ekologisen yhteisötyön, yhteisö- ja verkostotyön ja hävikkiruoosta valmistettujen yhteisöruokailujen kautta sekä myös toimimalla eri vähemmistöryhmien kanssa. Valve (2022, s. 101–103) tuo esille, kuinka yh-teisöllisyys voi antaa osallisuuden ja merkityksen kokemuksia ihmiselle ja vah-vistaa näin myös ihmisen sosiaalista pääomaa ja resilienssiä.

Kestävä diakonia edistää osallisuutta myös edistämällä luontoyhteyttä. Tutkimus-tuloksemme toivat esille lähiluonnossa liikkumisen, syksyiset marja- ja sieniretket ja pienet pyhiinvaellukset kirkon lähellä. Tourulan ja Raution (2014, s. 26, s. 34, s. 42) mukaan luonto ylläpitää ja edistää ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaa-lista hyvinvointia ja terveyttä. Se elvyttää ja parantaa mielialaa sekä lisää elinvoi-maisuutta. Luonto tarjoaa yksityisyyttä, mutta se tarjoaa myös paikan olla

yhdessä. Agenda 2030 talkookirjassa luontoyhteyden edistäminen tulee esille esimerkiksi puhtaan veden tavoitteen toimintavinkeissä, joissa ehdotetaan paikallisiin vesistöihin tutustumista uimalla niissä läpi vuoden tai raamattupiirin pitämistä veden ääressä ja tekemällä vesiteemalla poimintoja Raamatusta. Kestävien kaupunkien ja yhteisöjen elämään liittyen tuodaan esille, kuinka kaupunkien luonto hoitaa ihmistä ja kuinka metsät ja puistot lisäävät ihmisten viihtyvyyttä ja antavat paikkoja kohtaamisille. (Hurtig ym., 2020.)

Yhteisöllisyys ja yhteisöjen rakentaminen nousivat esiin myös Malkavaaran diakoniakäsitteen vaiheiden jäsentämisessä. Malkavaara (2021, s. 136, s. 155–157) toi esille, kuinka tässä ajassa, diakonian ”viidennessä vaiheessa” konvivialiteetti, yhdessä eläminen, näyttäytyy esimerkiksi hävikkiruokaravintoloina, euron tavatataloina ja tasavertaisena kohtaamisena. Diakoniabarometri 2022 kartoitti vapaaehtoistoimintaa tämän ajan diakoniatyössä. Diakoniatyön vapaaehtoistoiminta on matalan kynnyksen toimintaa, johon osallistuu ihmisiä eri ikäryhmistä, seurakuntalaisista, kirkon ulkopuolelta, diakonian avun piiristä ja työelämän ulkopuolelta ja niin edelleen. Kehittämistarvetta vielä kuitenkin löytyy, mutta suunta on kohti osallisuuden yhteisöä. (Hietaniemi, 2022, s. 94–96.)

Osallisuuden edistämisessä on hyvä huomioida myös Ikonen (2018, s. 272, s. 277) näkemys siitä, että jokaisen tulisi itse voida määritellä, haluaako olla osallinen, ja jos haluaa, niin millä tavoin. Tavoiteltavaa olisi myös se, että ihminen voisi löytää omien vahvuuksiensa kautta tavan liittyä ja tulla osalliseksi toimintaa. Osallisuus edellyttää tasa-arvoista vuorovaikutusta ja luottamusta eli aitoa yhteistyökumppanuutta asiakkaan ja työntekijän välillä. Ikonen jatkaa vielä, että uskoo osallisuuspyrkimyksen vaativan myös työntekijää poistumaan ”oman asiantuntijuuden kaapunsa” alta ja kohtaamaan näkyvänä inhimillisenä ihmisenä toinen inhimillinen ihminen.

7.4 Ekologisen vastuun toteuttaminen

Kestävä diakonia on ekologisen vastuun toteuttamista, johon sisältyvät hiilijalanjäljen pienentäminen ja ekologinen yhteisötyö, jotka osittain lomittuvat toisiinsa.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran (i.a.) mukaan hiilijalanjälki tarkoittaa ihmisen toiminnan aiheuttamia ilmastopäästöjä, jotka voidaan määrittää sekä yritykselle, organisaatiolle, toiminnalle että tuotteelle. Hiilijalanjäljen eli ilmastopäästöjen pienentäminen toteutuu kestävän diakonian kautta monin eri tavoin: hävikkiruokaa jakamalla, hävikkiruusta valmistettujen yhteisöruokailujen kautta, avustamalla kierrätetyllä tavaramalla, autoilun vähentämisenä ja kierrättämällä, mihin sisältyy sekä jätteiden lajittelu että niiden hyötykäyttö esimerkiksi askartelussa. Kestävä diakonia on täten Kuusimäen (2012, s.12) kuvaamaa ekologista diakoniaa ja vahvistaa myös Sipiläisen (2015, s. 52–53) ajatusta diakonian ja ympäristötyön sukulaisuudesta. Ekologiset arvot ja hiilijalanjäljen pieneneminen tulivat esille myös vuoden 2020 diakoniabarometrissa seurakuntien toteuttaman ruokahävikkiäön yhteydessä (Paloviita, 2020, s. 31).

Ekologisen vastuun toteuttaminen toteutuu monissa seurakunnissa kirkon ympäristödiplomin toteuttamisen kautta. Diplomin arvioitaviin osa-alueisiin kuuluvat muun muassa kierrätys, ympäristökasvatuksen toteutus ja ruokahävikin pienentäminen sekä energiankulutuksen vähentäminen (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a.-a). Nämä kaikki energiankulutuksen vähentämistä lukuun ottamatta nousivat esille tuloksissa, johtuen todennäköisesti siitä, että energiakriisi ei aiheiston keruuvaiheessa ollut yhtä ajankohtainen teema kuin opinnäytetyön prosessimme loppuvaiheessa. Diakoniatyötä tehdään myös työaloja ylittäen, joten ympäristödiplomin tavoitteita kohti suunnataan koko seurakunnan ympäristötavoitteisiin tähdäten.

Ekologinen yhteistyö tarkoittaa tutkimuksessamme yhteisöllistä ekologista toimintaa seurakunnassa, johon muun muassa hävikkiruusta valmistetut yhteisöruokailut, hävikkiruuan jakaminen ja askartelu yhdessä kierrätetyillä materiaaleilla sisältyvät. Ekologisen vastuun toteuttaminen kokonaisuutena rinnastuu kestävän kehityksen ekologiseen ulottuvuuteen, jossa ympäristöministeriön (i.a.) mukaan keskeistä on ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnon kestokykyyn. Agenda 2030 -toimintaohjelman 17 tavoitteesta neljä liittyy suoraan ekologiseen kestävyteen ja yksi koskee pelkästään ilmastotekoja, kuitenkin kaikkien tavoitteiden ja kestävän kehityksen ulottuvuuksien vaikuttaen toisiinsa (United Nations, i.a.). Huomionarvoista on, että vaikka kestävä kehitys mielletään pitkälti

ekologisesta ulottuvuudesta käsin, kuten Asogwa ym. (2021) totesivat tutkimuksessaan, nousi tuloksissa selkeästi myös kolme muuta tärkeää osa-aluetta esiin kuvaamaan kestävää diakoniaa.

Ekologisen vastuun toteuttaminen lomittuu tuloksissa kestäväen kehityksen ekologisuuden ulottuvuuden lisäksi myös lähelle sosiaalista ja kulttuurista ulottuvuutta. Esimerkiksi hävikkiruuan jakaminen ja yhteisöruokailut ovat joidenkin arjessa niitä harvoja kohtaamisen ja osallisuuden paikkoja, joissa voi olla yhteydessä muihin ihmisiin. Näin kestäväen kehityksen ekologinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus yhdistyvät käytännöllisesti, sekä luonnon että ihmisen parhaaksi. Ekologinen yhteistyö ja hiilijalanjäljen pienentäminen ovat ekososiaalinen sivistyksen ilmenemismuotoja. Ekososiaalinen sivistys ottaa huomioon sekä ekologiset ja sosiaaliset kysymykset ja sen arvoja ovat vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys (Salonen & Bardy, 2015, s. 5, s. 8).

Kaikkea sitä, joka jo on ekologisen vastuun toteuttamista diakoniatyössä, voidaan myös lisätä tai kehittää. Näistä esimerkkeinä kierrätyksen ja hävikkiruokajakelun kehittäminen sekä autoilun ja ruokahävikin vähentäminen. Oleellista kehittämässä on ajassa kiinni eläminen ylipäätään diakoniatyössä eli asioiden seuraaminen, vanhasta luopuminen ja koulutuksen järjestäminen. Nämä liittyvät myös ekologisen vastuun toteuttamisen kehittämiseen. Simpasen (2020) tutkimuksessa ilmastonmuutoksen vaikutuksista diakoniatyöhön todettiin yhdeksi diakoniatyöntekijöiden ammatilliseksi haasteeksi tiedon ja koulutuksen puute. Toisaalta diakoniabarometritutkimuksen 2018 mukaan kahdeksan kymmenestä vastaajasta kannatti ekologisen ja kestäväen kehityksen huomioimista diakoniatyön suunnittelussa ja auttamisessa (Lehmusmies, 2018, s. 36). Tämä on tärkeä lähtökohta myös kouluttautumiseen suhtautumisessa ja hakeutumisessa.

7.5 Vaikuttaminen

Vaikuttaminen on tärkeä osa kestävää diakoniaa, ja siihen sisältyvät arvolähtöinen työ, diakoniakasvatus, kestäväen kehityksen hankkeet ja tapahtumat sekä tieto ja koulutus. Osaksi diakonian yhteiskunnallista vaikuttamista mielletään

yleensä poliittinen aktiivisuus ja erilaiset kannanotot, kuten mielipidekirjoitukset sekä verkostotyö ja viranomaisiin vaikuttaminen (Leppihalme, 2022, s. 47–48). Kestävän diakonian näkökulmasta vaikuttaminen näyttäytyy edellä mainittuja asioita laajempänä kokonaisuutena, vaikkakin siihen kuuluvat myös epäkohtien esille tuonti ja ympäristötavoitteisiin vaikuttaminen. Vaikuttaminen liittyy osaksi kestävän kehityksen sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden ulottuvuutta. Niissä keskitytään hyvinvoinnin siirtymiseen sukupolvelta toiselle (Ympäristöministeriö, i.a).

Kestävän diakonian arvolähtöisyys osana vaikuttamista tarkoittaa diakonian teologisten lähtökohtien vaikutusta diakoniatyöhön: ihmisarvon vahvistamista, oikeudenmukaisuuden puolustamista, tasa-arvoa ja epäkohtien esille tuontia. Luovuttamattoman ihmisarvon puolustaminen kuuluu diakonian viran ammatilliseen ydinosamiseen (Kirkkohallitus, 2020) ja se nostetaan esiin myös diakoniatyöntekijän eettisissä ohjeissa (Diakoniatyöntekijöiden Liitto Ry ja Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016). Komulaisen (2022, s. 30) mukaan vaikuttamistyö on osa profeettallista, luovuttamatonta ulottuvuutta diakoniassa, joka pohjautuu Jeesuksen elämään ja opetukseen.

Aatelähtöinen työ tarkoittaa kolmannen sektorin sosiaali- ja terveysjärjestöjen työtä. Sillä on läheinen rajapinta diakoniatyöhön, pohjautuen muun muassa yhteiseen hyvään, yhteisöllisyyteen, solidaarisuuteen, osallisuuteen, heikoimpien tukemiseen, merkityksellisyyteen ja vapaaehtoistyöhön. Aatelähtöisessä toiminnassa tavoitellaan hyvää ja oikeudenmukaista elämää sekä kestävää tulevaisuutta. Sen vaikuttavuuden tulee suunnata eteenpäin, kohti jatkuvuutta ja ennakoitavuutta. (Aalto-Kallio & Mäkipää, 2022, s. 186, s. 195–196.) Tutkimuksesamme arvolähtöinen työ tulee lähelle aatelähtöisen työn määritelmää, ja siihen sisältyy vahvasti myös diakonian teologinen perusta.

Diakoniakasvatukseen liittyy ekologisuuden, kohtuullisuuden, ekoteologian ja kestävän diakonian esillä pitäminen sekä kiertotalouteen kannustaminen ja esimerkkinä toimiminen. Osana diakoniakasvatusta kestävän diakonian näkökulmasta ovat myös vaikuttaminen ympäristötavoitteissa ja ylipäänsä sen tuominen esille, mitä tehdään. Nygård (2016) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan

diakoniakasvatusta. Hänen mukaansa siihen sisältyy diakonian olemuksesta, merkityksistä ja keskeisistä sisällöistä viestiminen sekä diakonian työtilanteisiin liittyvä kasvatuksellisuus. Diakoniakasvatusta on myös kaikki toiminta, joka ohjaa ihmistä omaksuma diakonisen asenteen. Näin ollen myös kappaleen alussa mainitut eri teemojen esillä pitämiset ovat diakoniakasvatusta, sillä sitä kautta voidaan vaikuttaa ihmisiin ja heidän asenteisiinsa.

Kestävän kehityksen hankkeet ja tapahtumat ovat myös osa diakoniakasvatusta ja tärkeä osa vaikuttamista, mutta koska tässä tarkoitetaan myös seurakuntien eri työalojen yhteisiä hankkeita ja tapahtumia, joissa diakoniakasvatus ei aina välttämättä ole päätavoitteena, on nämä nostettu malliin omana yläluokkana. Kestävän kehityksen hankkeet ja tapahtumat linkittyvät kestävän kehityksen ekologiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen. Sukupolvelta toiselle siirtyvä hyvinvointi sekä ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnon kestokykyyn ovat edellä mainittujen ulottuvuuksien tavoitteita (Ympäristöministeriö, i.a.). Erilaisissa hankkeissa ja tapahtumissa voidaan toimia myös yhteisölähtöisellä työotteella, jolloin vaikuttaminen on myös osallisuuden edistämistä. Tällainen työtapa vaatii yhteistyötä, joka ylittää työalat (Valve, 2022, s. 110–111).

Tieto ja koulutus ovat tärkeä osa kestävän diakonian vaikuttamistyötä. Kouluttautuminen ja koulutusten tarjoaminen erilaisten ympäristökasvatus-, info- ja strategiatilaisuuksien muodossa lisäävät ymmärrystä kestävän kehityksen näkökulmasta diakoniatyössä, ja sitä kautta tuetaan kestävän diakonian toteutumista. Kouluttautumisen ja lisätiedon tarve sekä kestävän diakonian toteutumisen esimerkkien jakaminen ovat oleellinen osa myös diakoniatyön kestävämmäksi kehittämistä. Huhanantin (2022, s. 201) mukaan osaamisen ja sen kehittämisen tarpeiden sekä halutun kehittämissuunnan on oltava selvillä pohdittaessa työn kehittämistä kouluttautumisen ja muiden menetelmien kautta. Ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus on nostettu kokonaiskirkossa yhdeksi tärkeäksi teemaksi muun muassa kirkon Ovet auki -strategiassa (2016), jonka pohjalta monet paikallisseurakunnat laativat omia strategioitaan.

7.6 Yhteensovittava johtajuus

Tutkimustulosten mukaan kestävä diakonia toteutuu selkeästi myös johtamisen avulla, strategiasta lähtien, työtä organisoimalla, monialaisella ja työalat ylittävällä yhteistyöllä. Tulosten sisällön perusteella nimesimme tämän kestävästä diakonian osa-alueen yhteensovittavaksi johtajuudeksi. Perälä ym. (2012, s. 29) kuvaavat yhteensovittavaa johtajuutta asiakaslähtöiseksi, osallistavaksi johtamiseksi, asiakkaita sekä työntekijöitä osallistavaksi kehittämiseksi sekä aidoksi yhteistyöksi eri hallinnonalojen kesken.

Määttä (2019) viittaa Hujalaan ja Lammintakaseen (2018) tuoden esille, kuinka joka kymmenes sote-palveluiden asiakas tarvitsee monialaista tukea. Määttä toteaa, että kasautuneisiin tukitarpeisiin ei voida vastata vain yhden hallinnonalan osaamisella ja toimilla. Hajanaiset palvelut viivyttävät tuen saamista ja aiheuttavat kustannuksia. Esimerkkeinä monialaisen tuen tarpeessa olevista mainitaan muun muassa pitkäaikaistyöttömät ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen asiakkaat. Palveluiden yhteensovittamisella autetaan siis erityisesti vaikeassa tilanteessa olevaa ihmistä, minkä lisäksi sen avulla voidaan selkeyttää monialaista yhteistyötä ja saada myös taloudellista hyötyä. Monialainen ja kasautunut palvelutarve vaatii organisaatorajojen ylittämistä. Yhteensovittavan johtamisen avulla etsitään ratkaisuja toimivien toimintaprosessien toteutumiseen sekä voidaan päättää ja sopia organisaatioiden yhteistoimintaan liittyen. Yhteensovittavalla johtamisella voidaan myös suunnata olemassa olevia resursseja toisiin ja sopia yhteistyön rooleista.

Yhteensovittavan johtajuuden asiakaslähtöisyys tulee esille tutkimustuloksissamme sekä työn organisointiin liittyen lähi- ja aluetyössä että työalat ylittävästä diakoniassa, jonka yhteydessä asiakaslähtöisyys laajeni koskemaan myös kaukana kehittyvissä maissa asuvia ihmisiä. Tutkimustulokset nostivat esille myös monialaisen yhteistyön. Yhteistyöllä eri työalojen, toimijoiden, järjestöjen ja verkostojen kanssa vältetään päällekkäisyyksiä ja säästetään voimavaroja ja resursseja. Huhnanntti (2022, s. 210–211) tuokin esille, kuinka nykypäivän yhä moni-
yisempiin, vaikeasti hahmotettaviin ongelmiin täytyy löytää monipuolisia auttamisen verkostoja, voimien yhdistämistä, yhteistyötä ja verkostoitumista. Myös

Ovet auki -strategia (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2020, s. 8–9) kannustaa uusiin kumppanuuksiin, verkottuneeseen työotteeseen, muutosketteryyteen ja rohkeaan kokeilukulttuuriin.

Yhteensovittavan johtajuuden sisällöksi löytyi myös työn strateginen suunnittelu, joka tutkimustulostemme mukaisesti on asiakaslähtöistä huomioiden ihmisen lisäksi myös ekologisuuden ja kestävän kehityksen sekä suunnittelussa, toiminnassa että arvioinnissa. Kamensky (2015, s. 33–35, s. 77) tuo esille strategian tärkeyden organisaation elämäntehtävän (toiminta-ajatus, arvot, visio) ja tavoitteiden toteuttamisessa ja toteaa, että elämäntehtävän, etenkin arvojen osalta, täytyy läpäistä koko organisaatio. Diakonia liittyy kirkkomme yhteisiin arvoihin, jotka Ovet auki -strategian (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2020, s. 4) mukaan ovat: usko, toivo ja rakkaus. Nämä arvot löytyvät symboleina diakonian virkariipuksesta.

Diakonia liittyy myös kirkkomme yhteiseen missioon, perustehtävään, jota Ovet auki -strategiassa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2020) sanoitetaan Jumalan valtakunnan edistämisenä, Jeesuksen rakkaudesta kertomisena sekä tehtävänä kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen ja rohkaista välittämään lähimmäisistään ja luomakunnasta. Perustehtävää määritellään lisää tuoden esille, kuinka ”pelastavan evankeliumin julistus, osallisuus, yhteisvastuu, heikoimpien puolesta puhuminen, sielunhoito, tasa-arvosta ja ihmisarvosta huolehtiminen sekä luomakunnan eheyden vaaliminen kuuluvat yhteen”. Yksi tutkimusvastauksemme liittyy kauniisti kirkkomme yhteiseen tehtävään tuoden esiin, kuinka *”diakonian arvot ja juuret lähimmäisenrakkaudessa ja Jeesuksen jalanjäljissä itsessään tukevat ajatusta elinympäristömme ja toistemme kunnioittamisesta ja huolehtimisesta”*.

Perälä ym. (2012, 79–80) toteavat yhteensovittavan johtajuuden avulla tavoittelun aidon yhteistoiminnan vaativan vertikaalista ja horisontaalista yhteensovittamista monimutkaisissa ja eriytyneissä organisaatioissa. Esimerkiksi kunnallisessa johtamisessa vertikaaliseen johtamiseen osallistuvat luottamushenkilö- ja virkamiesjohto sekä hallinnonalojen ja työyksiköiden johto. Vertikaalinen johtaminen antaa tehokkaan strategisen johtamisen perustan, kun taas horisontaalinen johtaminen tapahtuu esimerkiksi eri hallinnonalojen ja palveluntuottajien

järjestelmällisessä koordinaatiossa ja toiminnan johtamisessa. Jotta vertikaalinen ja horisontaalinen koordinaatio toimii hyvin, on tärkeä yhdessä sopia käytännöistä ja yhteistyörakenteista. Palvelujen kehittämiseen tarvitaan lisäksi esimerkiksi monialaisia työryhmiä mahdollistamaan horisontaalista yhteistyötä, vastavuoroista keskustelua sekä työntekijöiden ja asiakkaiden asiantuntemuksen käyttöönottoa.

Kestävän diakonian puu -mallissa yhteensovittava johtajuus sijoitettiin puun keskelle liittämään kestävän diakonian osa-alueita toisiinsa ja osoittamaan suuntaa yhteistyöhön toisten toimijoiden kanssa. Kamensky (2015, s. 91) määrittelee johtamista ”kyvyksi aikaansaada tuloksia organisaation kanssa”. Juuti ja Vuorela (2015, s. 8) tuovat esiin, kuinka johtaminen vaikuttaa kaikkeen, mitä organisaatiossa tehdään. He toteavat johtamisen olevan myös keskeisin työhyvinvointiin vaikuttava tekijä. Perälän ym. (2015, s. 93–94) mukaan yhteensovittava johtaminen tähtää henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen todeten työhyvinvoinnin näyttäytyvän yksilössä työn ilona ja organisaatiossa voimavarojen lisääntymisenä.

Yhteensovittava johtajuus liittyy kaikkiin kestävän diakonian osa-alueisiin sekä kestävän kehityksen ulottuvuuksiin. Se on strategiasta lähtien asiakaslähtöistä, osallistavaa, vaikuttavaa, arvolähtöistä ja ekologista vastuuta toteuttavaa. Diakoniatyön johtamisessa esihenkilön tehtävänä on työn kehittäminen ja osaamisen johtaminen monimutkaistuneessa toimintaympäristössä, sekä kokonaisuudesta ja työn suunnasta ja vaikuttavuudesta huolehtiminen (Huhanantti, 2022, s. 198–201, 210–211). Majoinen ja Silvast (2019, s. 126–129) tuovat esille, kuinka itseohjautuvissa organisaatioissa myös tiimit ovat itseohjautuvia toimien itsenäisesti, vastuullisesti ja tavoitteen mukaisesti.

Yhteensovittavan johtajuuden yhteydessä on hyvä mainita muutamia tutkimuksessa esille nousseita haasteita tai esteitä kestävän diakonian toteutumiseen liittyen resurssien riittämättömyyteen tai muutosjohtamiseen. Resurssien riittämättömyys nousi esille aluekohtaisissa eroissa (pieni maalaisseurakunta) sekä niukenevissa taloudellisissa resursseissa. Muutosjohtamisen osalta esille nousivat työn rajaamisen haasteet, kokonaisuuden ja vaikuttavuuden arviointi. Esiin nousi

myös päättäjien näkemys kestävästä kehityksestä ja sen liittymisestä seurakunnan toimintaan. Nämä haasteet tai esteet on tärkeä nostaa keskusteluun ja etsiä ratkaisuja, jotta kestävä diakonia voisi toteutua. Hurleyn (2011, s. 3, s. 7) mukaan yhteensovittava johtajuus tarjoaa keinon ratkaista monimutkaisia haasteita. Avoin ilmapiiri, luottamus ja kunnioitus ovat tärkeitä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteensovittava johtajuus toteutuu keskusteluissa ja kuuntelussa ja yhteensovittava johtaja kuuntelee enemmän kuin puhuu, eikä hänellä tarvitse olla kaikkia vastauksia.

7.7 Mallin peilaaminen kestävästä diakonian materiaaliin

Aiempaa kestävästä diakonian olemassa olevaa materiaalia on kuvattu luvussa 3.5. Siitä ainoastaan yksi artikkeli on julkinen (Raitaranta, 2020) ja muut kolme ovat Power Point-tiedostoja, joita on käytetty kestävästä diakonian verkoston ja kestävästä diakonian kokeilun tapaamisten alustuksissa. Kestävästä diakonian verkoston materiaaleissa todettiin, että kestävä diakonia on yhteisesti omistettu saateenvarjokäsite ja kokeilujen kehys, joka tarkoittaa sosiaalisesti, kulttuurisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä diakoniatyötä (Titi Gävert, asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 11.11.2021).

Kestävästä diakonian verkoston sekä kokeiluhankkeen dioissa oli esillä opettajan verkkopalvelun (i.a.) käyttämä Suomen Ympäristöopiston kuvio (Kuvio 1, luvussa 3.1) kestävästä kehityksen ulottuvuuksista ja niiden yhtymäpinnoista. Osallisuuden edistäminen tulee kuviossa hyvin esille kaikkien kestävästä kehityksen osa-alueiden rajapinnoilla. Ekologisen ja taloudellisen kestävyuden rajapinnoilta löytyvät säästäväisyys, kohtuullisuus, elinkaariajattelu ja ekotehokkuus, jotka ovat hyvin löydettävissä esimerkiksi kokonaisvaltaisen kohtaamisen taloudenhallinnan ohjauksessa ja yhteisöllisyyden hävikkiruoosta valmistetuissa yhteisöruokailuissa sekä yhteensovittavan johtajuuden verkostoyhteistyössä päällekkäisyyksien välttämiseksi ja resurssien säästämiseksi.

Ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden rajapinnoilta löytyvät lähiympäristöprojektit, yhteisöllisyys ja osallisuus, jotka selkeästi tulevat tuloksissa

esille. Sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen kestävyuden rajapinnoilta löytyvät syrjäytymisen ehkäisy, turvallisuus ja työssä jaksaminen. Kokonaisvaltainen kohtaaminen, esimerkiksi tulevaisuuteen rohkaiseminen, materiaallinen avustaminen, ohjaus, empatia ja yhteisöllisyys luovat turvallisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Yhteisöllisyyteen ja yhteensovittavaan johtajuuteen liittyvä verkostotyö tukee omalta osaltaan työssä jaksamista.

Kestävän diakonian kokeiluhankkeen materiaalien sisällöistä oli löydettävissä kaikki tutkimustuloksissa esiin nousseet teemat, tosin osittain eri sanoin tai käsittein ilmaistuna. Ajassa eläminen liittyy materiaaleissa mainittuun tulevaisuusajatteluun ja lähiympäristöprojektit taas saavutettaviin luontoelämyksiin ja metsässä virkistymiseen. Tärkeä materiaaleissa esiin nostettu käsite on kestävä hyvinvointi, joka on selkeästi kytköksissä osallisuuden edistämiseen, ja näkyy myös muiden tuottamamme kestävä diakonian mallin osa-alueissa. Ekososiaalinen sivistys tulee esille materiaaleissa, ja se on näkökulmana löydettävissä kaikista kestävä diakonian mallin osa-alueista ja niiden keskinäisestä yhteydestä

Raitarannan (2020) artikkelissaan esille tuomat ihmisen rinnalla kulkeminen, vertaisuuden vahvistuminen ja voimavarojen tukeminen löytyvät kestävä diakonian mallissa osallisuuden edistämisestä. Aineellinen apu, kiertotalous, säästäväisyys ja kohtuullisuus taas yhdistyvät ekologisen vastuun toteuttamiseen. Yhteensovittavan johtamisen alle yhdistyy verkostoyhteistyö. Artikkelissa painottuvat kestävä diakonian eläminen muutoksessa ja aktiivinen ratkaisujen etsiminen. Nämä tulevat esille vahvasti ajassa kiinni elämisessä, joka linkittyy kestävä diakonian mallissa sen kaikkiin osa-alueisiin.

Huomionarvoista on, että johtajuuden teemat, verkostotyötä lukuun ottamatta, eivät suoraan tule esille aiemmista kestävä diakonian materiaaleista, vaikka toki ne vaikuttavat monen teeman taustalla. Tuottamassamme mallissa yhteensovittava johtajuus nousi selkeästi yhdeksi neljästä osa-alueesta, eli johtajuuden tärkeys kestävä diakonian toteutumisessa korostuu. Tiedostamme sen, että koska vastaajat olivat diakoniatyön esihenkilöitä, tulevat johtamiseen liittyvät teemat todennäköisesti herkemmin esiin myös vastauksissa ja sitä kautta tutkimustuloksissa, joiden perusteella malli on luotu. Kuitenkin mallista käsin yhteensovittavan

johtamisen näkökulmat voidaan nähdä hyvin oleellisina tekijöinä kestävän diakoniatyön suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa myös diakoniatyöntekijöiden oman työn johtajuuden ja itseohjautuvuuden kautta.

Kuten edellä on kuvattu, suurin osa tuottamamme kestävän diakonian mallin käsitteistä nousee esille myös kestävän diakonian materiaaleissa. Ylipäänsä jo se, että teoreettisen analyysin perusteella kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, toteutuvat kestävässä diakoniatyössä, vahvistaa paikallista teoriaa. Vaikka kestävän diakonian määrittelyä varten luotu malli eli paikallinen teoria ei ole täysin yleistettävissä, vahvistaa teoreettinen integraatio sen käyttökelpoisuutta kestävän diakonian käsitteen ja ilmiön alkuvaiheen määrittelyssä.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava vain, jos se on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Tutkimusetiikan näkökulmasta keskeistä on muun muassa rehellisyys, huolellisuus, avoimuus ja vastuullisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, s. 6.) Sovelsimme tutkimuksessamme grounded theory -menetelmää, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa paikallinen teoria kestävästä diakoniasta. Grounded theory -menetelmää käytettäessä tutkimuksen eettisyys- ja luotettavuuskysymykset kulkevat mukana koko tutkimusprosessin ajan, tutkijoiden jatkuvasti pohtien ja perustellen valintojaan ja tehden suunnitelmia prosessin ja teorian luomisen etenemisestä (Stenlund, 2020, s. 105–106).

Selvitimme tutkimusprosessin alussa, ettei erillistä tutkimuslupaa tarvittu, vaan työelämäkumppanien kanssa tehtiin kirjallinen sopimus opinnäytetyöstä, johon liitettiin tutkimussuunnitelma. Oleellinen osa tutkimussuunnitelmaa on aineistonhallintasuunnitelma, sillä on tärkeää, että tutkimusaineistoa käsitellään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti ja että se pysyy turvassa koko tutkimuksen ajan (Aineistonhallinnan käsikirja, i.a). Teimme aineistonhallintasuunnitelman erilliselle Diakonia-ammattikorkeakoulun lomakkeelle, jossa kuvasimme muun muassa tutkimuksemme aineistoa, eettisten periaatteiden ja lainsäädännön noudattamista, dokumentointia ja metatietoja, tallentamista tutkimuksen aikana, aineiston avaamista, julkaisemista, arkistointia tutkimuksen päätyttyä sekä aineiston säilyttämiseen ja hävittämiseen liittyviä asioita. Koko tutkimusprosessin ajan kiinnitimme edellä mainittuihin asioihin huomiota ja noudatimme hyvän tieteellisen käytännön mukaisia ohjeita aineiston hallinnassa.

Grounded theory -menetelmän eettisyyden arviontiin sopivat samat kriteerit kuin muihinkin laadullisiin tutkimuksiin. Näitä ovat esimerkiksi uskottavuus, vahvistettavuus, siirrettävyys ja johdonmukaisuus. Grounded theory -menetelmän avulla tuotetun teorian luotettavuutta voidaan arvioida myös sen sopivuudella, ymmärrettävyydellä, yleisyydellä ja hallinnalla. (Holopainen, 2020, s. 264–265.)

Paikallinen teoria on havainnollistettu kestävän diakonian mallina, joka tuo tutkimustuloksen ymmärrettävämmiin esille. Tutkijan on perusteltava myös sitä, onko tutkittavaa ilmiötä selittävä teoria paikallisesti vai yleisesti pätevä teoria (Stenlund, 2020, s. 103–104).

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa tulosten riippumattomuutta epäolennaisista tekijöistä ja laadullisen tutkimuksen tuloksia tarkastellaan sen mukaisesti, millaisia menetelmiä työssä on käytetty (Aaltio & Puusa, 2020, s. 178). Olemme kuvanneet tutkimusprosessia ja perustelleet tutkimukseemme liittyvät valinnat ja menetelmät mahdollisimman tarkasti luvussa 5. Grounded theory ja sisällönanalyysi soveltuivat menetelminä kestävän diakonian käsitteen tutkimiseen, sillä aiempaa tutkimustietoa aiheesta ei ollut. Muokkasimme kyselylomakkeen kysymyksiä, silti todeten analyysivaiheessa kysymyksen nro 6: ”Mitkä asiat koet haasteena/esteenä kestävän diakonian toteutumiselle?”, olleen kaksitulkintainen ja ottaen tämän esiin tuloksia kuvatessamme, mutta johtopäätösten kohdalla sillä ei ollut enää juurikaan merkitystä. Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös se, että kyselylomakkeen saatekirjeessä mainittiin vastaamisen vapaaehtoisuus ja anonymiteetti sekä se, että vastaamalla kyselyyn vastaaja antoi suostumuksensa vastausten hyödyntämiseksi tutkimuksessa.

Laadullisessa tutkimuksessa validiteetti koskee muun muassa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön eheyttä. Sisäinen validiteetti merkitsee tutkimuksen päättelyketjujen läpivalaisua, kun taas ulkoinen validiteetti liittyy tutkimustulosten yleistettävyyteen. Reliabiliteetti tarkoittaa, että kahdessa eri mittauksessa tai tutkimuksessa saadaan samanlainen tulos. Laadullisessa tutkimuksessa tämä ei ole täysin mahdollista, vaan tutkimuksen uskottavuus rakentuu toisella tapaa tutkimusprosessin kuvauksessa. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 179–81.) Pyrimme tekemään raportista mahdollisimman johdonmukaisen ja ymmärrettävän sekä antamaan lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimuksen luotettavuutta siinä esitettyjen perustelujen ja tutkimusprosessin vaiheiden kuvauksen avulla. Tutkimustulosten kohdalla esitetyt suorat lainaukset aineistosta vahvistavat vastausten todenperäisyyttä.

Tärkeä osa grounded theory -tutkimuksen luotettavuutta liittyy tutkimuksen objektiivisuuteen. Tästä menetelmän kehittäjät Glaser ja Strauss olivat hieman erimielisiä, Glaserin painottaen enemmän empiiristä induktiota, kun taas Strauss hyväksyi myös inhimillisten tekijöiden vaikutukset osaksi tutkimusprosessia (Charmaz, 2014, s. 9). Toisaalta nykyinen käsitys on, että tutkijan subjektivisuuden ymmärtäminen lisää tutkimuksen objektiivisuutta, vaikka kokonaan objektiivista ei laadullinen tutkimus voi koskaan olla. (Aaltio & Puusa, 2020, s 179.)

Stenlundin (2020, s. 22–23) mukaan induktion vaatimus grounded theory -tutkimuksessa koskee empiiristä analyysia. Pyrimme tietoisesti tekemään mahdollisimman induktiivisia pelkistyksiä ja luokituksia empiirisessä analyysissämme, mutta tiedostamme, että taustamme diakoniatyöntekijöinä vaikutti osaltaan luokitusten tekemiseen, myös helpottaen sitä. Pohdimme myös sitä, tarkastelimme lomakevastauksia koostamiamme pelkistyksiä aiemmista teorioista ja tutkimuksista riippumattomilla käsitteillä vai ohjasiko teoriatieto luokitusten käsitteellistämisiä eli käsitteellistimme liikaa empiirisen analyysin ilmaisuja. Joidenkin luokitusten nimiä ja joitakin luokituksia päädyimme vaihtamaan, jotta saimme mahdollisimman aitoja käsitteitä kuvaamaan kokonaisuuksia ja oleelliset asiat esiin tuloksissa.

Koemme, että jo tutkimuksen aiheen valinta oli eettinen ratkaisu, sillä viettäessämme diakonian juhluvuotta elämme maailmassa, jossa kestävän kehityksen toteutuminen on uhattuna. Halusimme lähteä tutkimaan ajankohtaista ilmiötä, joka on jo osa käytännön diakoniatyötä, mutta jonka merkitys todennäköisesti ja toivottavasti tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Kuten aiemmissa kappaleissa tuomme esiin, tutkimuksessa oli monta erilaista vaihetta, joiden läpiviemisessä kävimme jatkuvaa peilausta eettisiin ohjeisiin ja niiden toteutumiseen. Koko prosessi itsessään vahvisti eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmien tarkastelun tärkeyden.

Tarkoitus on, että tutkimuksemme kautta kestävän diakonian käsite voisi tulla tutummaksi ja kestävän diakonian mallia voitaisiin hyödyntää diakoniatyön kestävyiden arvioimisessa ja kehittämisessä. Teoreettisen integraation avulla saimme vahvistettua paikallista teoriaa kestävästä diakoniasta. Teorian ymmärrettävyys,

yleisyys ja hallinta kytkeytyvät juuri diakoniatyön kenttään, jossa teoriaa voidaan soveltaa ja ymmärtää ja sen avulla voidaan hallita muutoksia, jotka ovat osa diakoniatyön toimintaympäristöä.

8.2 Tutkimuksen antia ja jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyöprosessin alussa aiheesta oli vain ajatus; halusimme tutkia kestäväää diakoniaa, sillä itsekkin paikallisseurakuntien diakoniatyöntekijöinä koimme aiheen olevan ajankohtainen ja koskettavan kokonaisvaltaisesti työtämme. Tutkimuskysymykset muotoutuivat pikkuhiljaa työelämäkumppanien tarpeita ja omia kiinnostuksen kohteita peilaten. Alkuperäinen aikataulusuunnitelma toteutui kohtuullisen hyvin. Alkuun aikaa vei tutkimussuunnitelmaan liittyvien sopimusten ja aineistohallintasuunnitelman laatiminen sekä teoreettisen viitekehyksen alulle saattaminen. Kun tutkimuskysymykset ja kyselylomakkeen muoto vahvistuivat ja tutkimussuunnitelma hyväksyttiin, oli itse kyselyn toteuttaminen Webropolin avulla suhteellisen helppo aineistonkeruun tapa. Jälkikäteen mietimme myös, että kirkon oman Agenda 2030 Talkookirjan (Hurtig ym., 2020) käytöstä ja kokemuksista olisi voinut muotoilla kysymyksen kyselylomakkeeseen.

Aineiston analyysin aloitettuamme päätimme täydentää tutkimustamme grounded theory -menetelmällä, jonka opiskelu ja soveltaminen oli aikaa vievää. Työsitimme tutkimusta paljon kesällä 2022, jotta saimme sen syksyllä valmiiksi. Aloitimme opintovapaan vasta opinnäytetyöprosessin loppupuolella, kuitenkin toden, että sille olisi ollut tarvetta jo aiemmin. Kokonaisuudessaan tämä tutkimus on vaatinut paljon aikaa, opiskeltavaa ja yhteistä pohdintaa ja jaksamista. Tutkimuksen tekemisen loppupuolella pohdimme, että rajaamisen kysymyksiin olisi kannattanut alusta asti kiinnittää enemmän huomiota, sillä vaikkakin tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja itseämme kiinnostava, on se myös todella laaja.

Itsellemme opinnäytetyöprosessi on ollut antoisa oppimiskokemus, jossa olemme jatkuvasti saaneet peilata oppimaamme diakoniatyöhön ja sen kehittämiseen. Monet tutkimukset ja materiaalit, samoin kuin tutkimusaineisto kokonaisuudessaan, ovat antaneet uusia ajatuksia ja näkökulmia diakoniatyön sekä koko

kirkon kestävyuden edistämiseen. Palkitsevaa oli huomata, että tuottamassamme kestävästä diakonian mallissa tulevat esiin Suomen evankelisluterilaisen kirkon (i.a.-c) määrittelemät diakonisen kirkon suuntaviivat. Näitä ovat haavoittuvassa tilanteessa olevien tukeminen, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä kehityksen edistäminen ja yhdessä tekemisen vahvistaminen. Yhteensovittava johtajuus lomittuu diakonisen kirkon tehtävän ja suuntaviivojen toteuttamiseen, ohjaten ja johtaen diakoniatyötä toimimaan ja vaikuttamaan kestävästi.

Eriyisen tärkeää on ollut työelämäkumppanien ja kestävästä diakonian verkoston vahva kiinnostus ja tuki tutkimusprosessin eri vaiheissa. Kestävästä diakonian kokeilun päätöstilaisuudessa 30.9.2022 diakoniatimit esittelivät kestävästä diakonian kokeilujaan ja tilaisuuden alussa kuvasimme lyhyesti opinnäytetyöprosessia sekä alustavia tutkimustuloksia. Kestävästä diakonian verkoston verkkokokouksessa 7.10.2022 esittelimme siihenastista tutkimustamme ja saimme palautetta ja näkökulmia tutkimuksen edistämiseen sekä kutsun Diakonian tutkimuksen seuran 20-vuotisjuhlaseminaariin 25.11.2022 esittelemään opinnäytetyötämme.

Kyselylomakkeen lopussa saimme kuusi vastausta kysymykseen numero 8: ”Onko jotain muuta, mitä haluaisit kertoa aiheeseen liittyen?”. Yhdessä vastauksessa todettiin, että asian tutkiminen on tärkeä nosto, joka jää helposti muiden asioiden jalkoihin ja vaille riittävää huomiota. Toinen vastaaja totesi kestävästä diakonia -käsitteen olevan laaja, ja toivoi sen täsmentyvän. Eräs vastaaja ilmaisi, että ympäristöasioista ja hävikkiruuan hyödyntämisestä kyllä puhutaan seurakunnissa, mutta muuten kestävästä kehityksestä ei juurikaan. Yksi vastaaja totesi diakoniassa oleellista olevan ihmisten rinnalla kulkemisen, mikä ei aina vaadi suuria resursseja, mutta että tulevaisuudessa diakoniatyö tulee tarvitsemaan vapaaehtoistyön laadukkaan johtamisen taitoja. Eräs vastaaja halusi myös sanoa saaneensa vastauksia kysymyksiin käytännön (diakonia)työntekijöiltä, sillä hänellä itsellään ei olisi ollut kykyä niihin vastata. Yhdessä vastauksessa asian tutkimisesta esitettiin myös kiitokset, ja toisessa vastauksessa toivotettiin onnea tutkimukselle.

Tarpeellisia jatkotutkimusaiheita voisivat olla kestävyuden tutkiminen diakonian asiakastyön näkökulmasta eli se, miten kestävästi diakoniatyö tukee ihmistä erilaisissa kohtaamisissa ja mitä voisi tarkoittaa esimerkiksi kestävä avustaminen. Koska kestävyyskysymykset koskevat jokaista ihmistä ja koko kirkkoa, olisi tärkeä tutkia seurakuntien kestävyyttä ja kehittää sitä kokonaisvaltaisesti, esimerkiksi erilaisten kehittämispainotteisten tutkimusten avulla. Mielenkiintoista olisi myös kuulla tutkimustuloksia Agenda 2030 Talkookirjan (Hurtig ym., 2020) käytöstä seurakunnissa; minkälaisia kokemuksia ja ajatuksia sen pohjalta on herännyt.

Jotta diakoniatyö voisi toteutua mahdollisimman kestävästi, tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota sekä riittäviin resursseihin että toimintatapojen arviointiin kestävyuden näkökulmasta. Niukkenevien resurssien aikana olisi tärkeää huolehtia diakoniatyön kestävydestä, joka vaikuttaa sekä ihmisten, työntekijöiden että luomakunnan hyvinvointiin. Esimerkiksi erilaisten kestävästi diakonian koulutusten ja kokeilujen kautta voidaan jakaa ja oppia toisilta uusia ideoita ja toimintatapoja.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia, mitä on kestävä diakonia. Toivommekin, että tutkimustuloksena tuottamaamme kestävästi diakonian puumallia voidaan hyödyntää diakoniatyön kehittämisen ja arvioinnin välineenä, esimerkiksi pohtimalla, miten mallin eri osa-alueet näkyvät omassa työssä ja olisiko näiden osalta kehitettävää. Mallia voidaan edelleen kehittää jatkotutkimusten ja käytännön soveltamisesta saatujen kokemusten kautta.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 177–188). Gaudeamus.
- Aalto-Kallio, M. & Mäkipää, E. (2022). Aatelähtöisen työn vaikuttavuus. teoksessa Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 185–197). Kirjapaja.
- Andrianos, L. A., & Tomren, T. S. (2021). (toim). *Contemporary ecotheology, climate justice and environmental stewardship in world religions*. World council of churches. https://www.oikoumene.org/sites/default/files/2021-12/Contemporary%20Ecotheology%2C%20Climate%20Justice%20and%20Environmental%20Stewardship%20in%20World%20Religions_Web.pdf
- Asogwa, I., Varua, M., Humphreys, P., & Datt, R. (2021). Understanding Sustainability Reporting in Non-Governmental Organisations: A Systematic Review of Reporting Practices, Drivers, Barriers and Paths for Future Research. *Sustainability* 2021, 13(18), 10184. <https://doi.org/10.3390/su131810184>
- Bhatta, N. (2021). Emerging Ethical Challenges of Leadership in the Digital Era: A Multi-Vocal Literature Review. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 26(1), 30–46. http://ejbo.jyu.fi/pdf/ejbo_vol26_no1_pages_30-46
- Blennerger, E. (2002). Diakonia ja diakonian teologia. Teoksessa M. Lahtinen (toim.) & T. Toikkanen (toim.) *Anno Domini 2002. Diakoniatiiteen vuosikirja* (s. 165–178). Lahden Diakoniasäätiö, Lahden diakonian instituutti.
- Boff, L. (i.a.). Saatavilla 9.11.2022 <https://leonardoboff.org/>
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. 2nd Edition. SAGE Publications Ltd.

- Diakoniatyöntekijöiden Liitto Ry ja Diakonia-ammattikorkeakoulu (2016). *Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet*. https://www.dtl.fi/media/dtl_eettisetohjeet_2016.pdf
- Diakoniatyöntekijöiden Liitto Ry. (i.a.). Saatavilla 9.11.2022 <https://www.dtl.fi/>
- Diakoniatyöntekijöiden Liitto Ry. (2020). *Suosituksia diakoniatyön johtamisesta*. <https://www.dtl.fi/media/suositus-diakoniamjohtamisesta-2020.pdf>
- Donitsitalous. (i.a.). *Donitsitalouden pohdintaa ja soveltamista Suomessa*. Saatavilla 20.11.2022 <https://www.donitsitalous.fi/>
- Gothóni, R. & Jantunen, E. (2010). *Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140757/A_25_ISBN_9789524930895.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Góthoni, R. & Kivelä, S. (2016). Kontekstuaalinen teologia, vapautuksen teologia ja kestävyys. Teoksessa R. Gothóni, M. Malkavaara & M. Valtonen (toim.). *Muutosvoimaa – tutkielmia Diakista ja teologiasta* (s. 183–197). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-273-8>
- Gävert, T. & Thitz, P. (2018). Nähdyn ja kuullun tulemisen mahdollistaminen diakoniatyön kohtaamisissa. Teoksessa H. Kostilainen & A. Nieminen (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia* (s. 215–230). (Diak Työ-elämä 13). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Hammaren, S. & Kainulainen, S. (2022). Asiakas verkostotyön keskiössä. Teoksessa S. Hammarén, M. Hietaniemi, S. Kainulainen, & M. Kalanti. *Diakoniabarometri 2022. Muuttuva ja muuttava diakonia*. (s. 99–126). Suomen ev.lut kirkon tutkimusjulkaisuja 138. Kirkon tutkimus ja koulutus. <https://evl.fi/diakoniabarometri>
- Helenius, T. (2007). Jo joutui armas aika. Luterilaisen kirkon ympäristötyö. Teoksessa P. Kainulainen (toim.). *Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan* (s. 220–239). Kirjapaja.

- Helne, T., Hirvilammi, T., & Laatu, M. (2012). *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Kela 2012. <http://hdl.handle.net/10138/34643>
- Helne, T. & Silvasti, T. (2012). *Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla*. Kela 2012. <http://hdl.handle.net/10138/37654>
- Helosvuori, R. (2012). Vaikuttava diakonia. Teoksessa R. Gothóni, R. Helosvuori, K. Kuusimäki, & K. Puuska (toim.). *Kantakaa toisenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö* (s. 165–189). Kirjapaja.
- Helsingin yliopisto. (i.a.) *Mitä kestävyystiede on?* Saatavilla 20.11.2022 <https://www.helsinki.fi/fi/helsingin-yliopiston-kestavyystieteen-instituutti/tutkimus/mita-kestavyystiede>
- Hiilamo, H. (2022). Sote-uudistus ja odotukset diakoniatyölle. Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 175–184). Kirjapaja.
- Hietaniemi, M. (2022). Vapaaehtoiset diakonian toteuttajina. Teoksessa S. Hammarén, M. Hietaniemi, S. Kainulainen, & M. Kalanti. *Diakoniabarometri 2022. Muuttuva ja muuttava diakonia*. (s. 54–98). Suomen ev.lut kirkon tutkimusjulkaisuja 138. Kirkon tutkimus ja koulutus. <https://evl.fi/diakoniabarometri>
- Hirvilammi, T. (2015). *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136. Kelan tutkimusosasto. <http://hdl.handle.net/10138/154175>
- Holopainen, A., Puusa, A., & Juuti, P. (2020). Grounded Theory. Aineistolähtöinen tutkimustapa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 249–266). Gaudeamus.
- Huhanantti, S. (2022). Diakonian johtaminen ja tulevaisuuden tarpeet. Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 198–212). Kirjapaja.
- Hukari, A. (2007). Lähimmäisen auttamisen islamin ja kristinuskon näkökulmasta. Teoksessa K. Latvus (toim.) & A. Elenius. *Auttamisen teologia* (s. 179–194). Kirjapaja.
- Hurley, T.J. (2011). *Collaborative leadership: Engaging collective intelligence to achieve results across organisational boundaries*. White paper. Ox-

- ford leadership. https://www.oxfordleadership.com/collaborative-leadership-white-paper/#olddown_form_popup_1
- Hurtig, J., Kokkonen, J., Pulkkinen, J., Raitaranta, A., Saarela, T., & Sipiläinen, I. (2020). *Kestävä tulevaisuus - Agenda 2030 talkookirja*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 93. https://evl.fi/documents/1327140/41327370/Kestava_tulevaisuus.pdf/125e02fc-2f18-2bd7-b14e-305acb355ef2?t=1607333590294
- Häkkinen, V. (2007). Kansainvälisen diakonian teologia. Tapio Saranevan (1943–2003) jäsenitys. Teoksessa K. Latvus (toim.) & A. Elenius. *Auttamisen teologia* (s. 209–218). Kirjapaja.
- Ikonen, P.-E. (2018). Oikeastaan ei ole kyse sosiaalisesta kuntoutuksesta – on kyse nuorista. Teoksessa H. Kostilainen & A. Nieminen (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia* (s. 261–280). (Diak Työ-elämä 13). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Työelämä_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Ikonen, T. (2015). *Kirkko muukalaisen asialla: Kansainvälinen diakonia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993-2004* [Väitöskirja: Helsingin yliopisto]. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A, Tutkimuksia 41. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-244-8>
- Jokela, U. (2011). *Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A. Tutkimuksia 34. [Väitöskirja: Helsingin yliopisto]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-149-6>
- Juuti, P. & Puusa, A., (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 75–85). Gaudeamus.
- Juuti, P. & Vuorela, A. (2015). *Johtaminen ja työyhteisön hyvinvointi*. PS-Kustannus.
- Kainulainen, P. (2013). *Metsän teologia*. Kirjapaja.
- Kalanti, M. (2022). Koronan vaikutukset diakoniatyöhön. Teoksessa S. Hammarén, M. Hietaniemi, S. Kainulainen, & M. Kalanti. *Diakoniabarometri 2022. Muuttuva ja muuttava diakonia*. (s. 23–53). Suomen

- ev.lut kirkon tutkimusjulkaisuja 138. Kirkon tutkimus ja koulutus.
<https://evl.fi/diakoniabarometri>
- Kamensky, M. (2015). *Menestyksen timantti. Strategia, johtaminen, osaaminen, vuorovaikutus*. Talentum.
- Kela, A. (2020). *Diakoniatyön johtaminen. Esimiesten osaaminen ja diakoniatyöntekijöiden kokemukset*. [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020112323839>
- Kirkkohallitus. (2020). *Kirkon ammattien yhteinen ydinosaamiskuvaus*. <http://kirkkonydinosaaminen.fi/yhteinen-ydinosaaminen.html>
- Kirkon tilastot. (2021-a). *Seurakunnat 2021*. <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=157>
- Kirkon tilastot. (2021-b). *Henkilöstötilasto 2021 uusi*. <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=196>
- Kirkon työmarkkinalaitos. (2022). *Nimikkeitä vaativuusryhmittäin seurakuntatalouden koon mukaan*. https://evl.fi/documents/1327140/47781461/Nimikkeita_vaativuusryhmittain_seurakuntatalouden_koon_mukaan2021.pdf/58116abc-f9dd-003b-d6aa-d6a4b632d1bf?t=1651561022895
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. PK-kustannus.
- KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Komulainen, J. (2022). Diakonia osana kirkon kokonaisvaltaista missiota. Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 23–39). Kirjapaja.
- Kopperi, K. (2019). Mitä on kirkollinen johtaminen? – Kirkollisen johtamiskoulutuksen synty. Teoksessa K. Kopperi (toim.), T. Malo (toim.) & J. Tanska (toim.), *Laki, evankeliumi ja KirVESTES: johtajana kirkossa* (s. 12–28). Kirjapaja.
- Kopperi, K. (2019). Muuttuva osaaminen ja osaamisen johtaminen. Teoksessa K. Kopperi (toim.), T. Malo (toim.) & J. Tanska (toim.), *Laki, evankeliumi ja KirVESTES: johtajana kirkossa* (s. 146–160). Kirjapaja.
- Kuusimäki, K., (2012). Diakonia kirkon perustehtävänä. Teoksessa R. Gothóni, R. Helosvuori, K. Kuusimäki, & K. Puuska (toim.), *Kantakaa*

- toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö* (s. 11–48). Kirjapaja.
- Kuusisto A., & Sivonen, H. (2020). *Tavoitteena kestävä hyvinvointi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus kestävästä hyvinvoinnin edistämisestä ja ekososi-aalityön kehittämisestä*. [Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020112323819>
- L 1054/1993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- Latvus, K. (2007). Auttajan viran alkuperäinen tulkinta. Teoksessa K. Latvus (toim.) & A. Elenius (toim.) *Auttamisen teologia* (s. 52–82). Kirjapaja.
- Latvus, K. & Elenius, A. (2007). Auttaminen, diakonia ja teologia. Teoksessa K. Latvus (toim.) & A. Elenius (toim.) *Auttamisen teologia* (s. 11–33). Kirjapaja.
- Lehmusmies, J. (2018). Diakoniatyön haasteet muuttuvassa Suomessa. Teoksessa P. Isomäki, J. Lehmusmies, P. Salojärvi & V. Wallenius, *Diakoniabarometri 2018. Yksinäisyyden monet kasvot* (s. 26–47). Kirkon tutkimuslaitoksen verkkojulkaisuja 56. Kirkon tutkimuskeskus. https://www.dtl.fi/media/diakoniabarometri_2018.pdf
- Leppihalme, E. (2022). Vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kompastuskiviä diakoniatyössä. Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.), *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 40–53). Kirjapaja.
- Lundberg, A. (2017). Constructing the Environment as a Faith Issue Environmentalists at Work in the Lutheran Church of Sweden. *Worldviews* 21/2017 (s. 152–174). Linnaeus University.
- Lutheran World Federation. (2009). *Diakonia in Context*. <https://www.lutheran-world.org/sites/default/files/DMD-Diakonia-EN-low.pdf>
- Majoinen, K., & Silvast, J. (2019). Johtajan arki: Hyvät käytännöt ja menettelytavat. Teoksessa K. Kopperi (toim.), T. Malo (toim.) & J. Tanska (toim.), *Laki, evankeliumi ja KirVESTES: johtajana kirkossa* (s. 125–145). Kirjapaja.
- Malkavaara, M. (2018). Kai Henttonen – diakoniatyön kirittäjä ja kriitikko. Julkaisussa M. Malkavaara (toim.). *Pohdintaa oikeasta, väärästä ja*

- diakoniasta. Kai Henttosen juhlakirja* (s. 8–14). Diak puheenvuoro. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-318-6>
- Malkavaara, M. (2021). Diakonia. Teoksessa I. Huhta (toim.) & J. Meriläinen (toim.) *Käsitteet Suomen kirkkohistoriassa* (s. 135–164). *Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 242*. Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Malkavaara, M. (2022). Diakonian tutkimuksen seuran perustaminen ja sen varhaisvaiheet (s. 50–68). Teoksessa *Diakonian tutkimus. Journal for the Study of Diaconia. 1 2022*. Diakonian tutkimuksen seura. <https://journal.fi/dt/article/view/119726/71380>
- Manninen, J., & Nokelainen, R. (2021). Ekososiaalinen sivistys haastaa vapaan sivistystyön. Julkaisussa *Aikuiskasvatus 2/2021: Tulevaisuuden sivistystyöt* (s. 140–147). <https://doi.org/10.33336/aik.109323>
- Matthies, A.-L., & Närhi, K. (2014). Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa A. Pohjola, M. Laitinen & M. Seppänen (toim.). *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014* (s. 87–116). United press.
- Matthies, A.-L., & Närhi, K. (2018a). Ecological Theories. Julkaisussa N. Thompson & P. Stepney (toim.), *Social Work Theory and Methods: The Essentials* (s. 202-214). Routledge. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201801171229>
- Matthies, A.-L., & Närhi, K. (toim.) (2018b). *Ympäristökysymys suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa*. YFI julkaisuja. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7371-1>
- Myllymäki, T. (2020). *Paras tarina palkitaan: diakoniatyöntekijän subjektiivinen harkinta taloudellisessa avustamisessa*. [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/348755/Myllym%c3%a4ki_Taru.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Määttä, A. (13.2.2019). Palveluiden integraatio kaipaa yhteensovittavaa johtamista. *Dialogi*. <https://dialogi.diak.fi/2019/02/13/palveluiden-integraatio-kaipaa-yhteensovittavaa-johtamista/>

- Nygård, L. (2016). *Diakoniakasvatus seurakuntatyössä: Kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan liittyvän kasvatuksen?* [Pro gradu -tutkielma: Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201605031562>
- Opettajan verkkopalvelu. (i.a.). *Mitä on kestävä kehitys?* Kestävän kehityksen ulottuvuudet. Suomen ympäristöopisto SYKLI. Saatavilla 6.10.2022 <http://www03.edu.fi/aineistot/keke/yleistietoa/kestavakehitys.htm>
- Ostheimer, J., & Blanc, J. (2021). Challenging the Levels: The Catholic Church as a Multi-Level Actor in the Transition to a Climate-Compatible Society. *Sustainability* 2021, 13(7), 3770. <https://doi.org/10.3390/su13073770>
- Paloviita, P. (2020). Ruoka-apu muutoksessa ja yhteiskunnan peilinä. Teoksessa H. Alava, A. Kela, A. Nikkanen & P. Paloviita, *Diakoniabarometri 2020* (s. 25–47). Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 88. Kirkkohallitus. https://evl.fi/documents/1327140/0/31446640_Diakoniabarometri-tutkimusraportti_verkkojulkaisu_20_08_24.pdf/0d769ae2-fbc5-a18e-f7f9-b0f54c8d7ae1?t=1600684512167
- Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. (2012). *Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/THL_OPA019_2012web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pihkala, P. (2005). *Ympäristökysymykset luterilaisessa maailmanliitossa: Curitiba yleiskokoukseen 1990 saakka* [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204031623>
- Pihkala, P. (2014a). Ekoteologia. Teoksessa O-P. Vainio & L. Kemppainen (toim.). *Modernin teologian suuntauksia* (s. 233–260). Kirjapaja.
- Pihkala, P. (2014b). *Joseph Sittler and Early Ecotheology*. [Väitöskirja: Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0499-1>
- Pihkala, P. (2016). Luonto ja luterilaisuus. Teoksessa A-L. Inkala & J. Komulainen (toim.). *Armon horisontit: huomisen luterilaisuus* (s. 103–129). Kirjapala.

- Piironen, A. (2018). Kestävä kehitys menetti teränsä: Jos kaivostoimintakin voi olla kestävä, mitä kestäväällä kehityksellä enää tarkoitetaan? *Maailman kuvalehti*. Kestävä kehitys menetti teränsä: Jos kaivostoimintakin voi olla kestävä, mitä kestäväällä kehityksellä enää tarkoitetaan? - Maailman Kuvalehti
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Gaudeamus.
- Raitaranta, A. (18.2.2020). #kestävadiakonia. *Diakonia+*. <https://diakonia-plus.fi/kestavadiakonia/>
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa T. Era (toim.) *Osallisuus - oikeutta vai pakkoa?* (s. 12–34). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.) Jyväskylän ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKA-ISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ramsden, S. (2020). Shoots and leaves: exploring the impacts and fragile sustainability of sustainable place-making projects working with marginalised people. *Voluntary sector review* 7/2020, Vol.11 (2), (s. 175–191). <http://dx.doi.org/10.1332/204080520X15898294617450>
- Raworth, K. (2018). *Donitsitaloustiede: seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä*. Terra Cognita.
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.
- Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. & Woelm, F. (2021). *Sustainable development report 2021*. Cambridge university press. <https://www.sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2021/>
- Salonen, A. (2010). *Kestävä kehitys globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena* [Väitöskirja. Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6535-4>

- Salonen, A. (2019). Is Sustainability about Education for Life Satisfaction? *Sustainability* 11(3), 612. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/3/612/htm>
- Salonen, A. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus* 1/2015. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94118>
- Siirilä, J. (2016). *Tulkintoja kestävän kehityksen käsitteestä YK:n kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen teemavuosikymmenen 2005–2014 yhteydessä*. [Väitöskirja: Helsingin yliopisto]. Tutkimuksia 378. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1134-0>
- Simpanen, K. (2020). *Ilmastonmuutos diakoniatyöntekijöiden silmin*. [Tiivistelmä]. [Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202005122066>
- Sipiläinen, I. (2015). Ympäristötyö ja diakonia ovat läheisiä sukulaisia. *Diakonia*, 2015(2), 52–53.
- Soini, K. (2017). Kestävyystutkimuksen uusi paradigma? *Tieteessä tapahtuu* 1. <https://journal.fi/tt/article/view/60788/22593>
- Stenlund, A. (2020). *Grounded theory. Matka teoriaan*. BoD – Books on Demand.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-a). *Kirkon ympäristödiplomi*. Saatavilla 9.11.2022. <https://evl.fi/ymparistodiplomi>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-b). *Diakoniabarometri*. <https://evl.fi/diakoniabarometri>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-c). *Diakonian periaatteet ja suuntaviivat*. Saatavilla 20.11.2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/tietoa-diakoniasta/diakonisen-toiminnan-periaatteet>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (2020). *Ovet auki. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*. Kirkkohallitus. <https://evl.fi/documents/1327140/77189567/suomen-ev.lut.kirkon-strategia-vuoteen-2026.pdf>
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA (i.a.). *Hiilijalanjälki*. Saatavilla 9.11.2022. <https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/hiilijalanjalki/>

- Suutala, M. (2007). Ekoteologia aatehistorian valossa. Teoksessa P. Kainulainen (toim.). *Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan* (s. 112–127). Kirjapaja.
- Tietoarkisto. (i.a.) *Aineistonhallinnan käsikirja*. Saatavilla 9.11.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/>
- Tirri, S. (2012). *Työhyvinvointi muutoksessa: Diakoniatyön johtamisen vaikutukset diakoniatyöntekijöiden työssä jaksamiseen*. [Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto]. <http://osuva.uwasa.fi/handle/10024/5912>
- Tourula, M., & Rautio, A. (2014). *Terveyttä luonnosta*. Thule-instituutti Oulun yliopisto, Metsähallitus Oulun seutu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/501677/Luonnon%20hyvinvointi-%20ja%20terveysvaikutukset2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (2. uud.p.). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- United Nations, (i.a.). Saatavilla 9.11.2022 <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 92–116). PS-kustannus.
- Valve, K. (2022). Diakonia muutoksessa – kohti yhteisöllisiä työskentelytapoja. Teoksessa S. Huhanantti, & V. Wallenius (toim.). *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön* (s. 100–112). Kirjapaja.
- Vastuuviikko. (i.a.). Saatavilla 9.11.2022 <https://www.vastuuviikko.fi/index.php/virikeaineisto>.
- Veikkola, J. (2007). Kristillisen ekoteologian kehitys. Teoksessa P. Kainulainen (toim.). *Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan* (s. 21–44). Kirjapaja.
- Veikkola, J. (1991). (toim.) *Ekologinen elämäntapa. Kristillisen uskon haaste ympäristövastuuseen*. Kirkon yhteiskunnallisen työn keskus. kirjapaja.
- Veikkola, J. (1992). *Yhdessä luomakunnan kanssa*. Kirkon tutkimuskeskus sarja A N:0 60.

- Väätäinen, K. (2019). *Kestävän kehityksen osa-alueiden ilmentyminen luonnontieteiden projektitöissä: Tapaustutkimus StarT-projekteista*. [Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201904171682>
- World Council of Churches. (i.a.). Saatavilla 9.11.2022 [World Council of Churches \(oikoumene.org\)](http://www.oikoumene.org)
- World Council of Churches & Act Alliance. (2022). *Called For Transformation - Ecumenical diakonia*. Saatavilla https://www.oikoumene.org/sites/default/files/2022-06/Called%20to%20Transformation%20Ecumenical%20Diakonia_Web%20Med%20Res.pdf
- The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. SOFI. (2022). [The State of Food Security and Nutrition in the World](http://www.sofi.org)
- Ympäristöministeriö (i.a.). *Mitä on kestävä kehitys?* Saatavilla 20.11.2022 <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Hyvä diakoniatyön esihenkilö,

Teemme parhaillaan opinnäytetyötämme: ”Kohti kestävämpää tulevaisuutta – diakoniatyön esihenkilöiden käsityksiä kestävästä diakoniasta”. Olemme seurakuntien diakoniatyöntekijöitä sekä ylemmän amk-tutkinnon (sosionomi, YAMK) opiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulussa, Helsingin yksikössä. Koulutusohjelmamme on nimeltään ”Arvo- ja yhteisölähtöisen työn kehittäminen”. Se painottuu työn kehittämiseen, innovointiin ja tutkimukseen.

Tutkimuksen tekemiseen tarvitsemme apuasi. Pyydämme Sinua vastaamaan oheisen linkin kautta avautuvaan kyselylomakkeeseen 16.4.2022 mennessä. Kyselylomake lähetetään Tampereen hiippakunnan sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän alueen diakoniatyön esihenkilöille. Sähköpostiosoitteet olemme etsineet seurakuntien verkkosivuilta. Vastaaminen kestää noin 10 minuuttia.

Vastaamalla kyselylomakkeeseen annat suostumuksesi vastauksiesi hyödyntämiseksi tutkimuksessamme. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eivätkä tutkimukseen osallistuvat henkilöt ole missään vaiheessa tunnistettavissa.

Tutkimustamme ohjaavat kirkon alan lehtorit, VTT Marianne Nylund, (marianne.nylund@diak.fi) sekä TT, teologisen etiikan ja sosiaalietiikan dosentti Ville Päivänsalo (ville.paivansalo@diak.fi).

Vastaamme mielellämme lisäkysymyksiin sähköpostitse.

Lämmin kiitos yhteistyöstä!

Terveisin,

Mirka Rotola-Pukkila
Diakoni/ sosionomi (AMK)
Sosionomi (YAMK) -opiskelija

mirka.rotola-pukkila@student.diak.fi

Johanna Törmälä
Diakoni/ sosionomi (AMK)
Sosionomi (YAMK) -opiskelija

johanna.tormala@student.diak.fi

LIITE 2. Kyselylomake

Kysely diakoniatyön esihenkilöille

1. Ikäsi:

21-30 vuotta/ 31-40 vuotta/ 41-50 vuotta/ 51-60 vuotta/ 61-70 vuotta

2. Hiippakunta, jossa työskentelet:

Tampereen hiippakunta/ Turun arkkihiippakunta

3. Miten mielestäsi diakonia tukee kestäväää kehitystä?

4. Miten seurakuntasi/seurakuntiesi diakoniatyön arjessa näkyy kestävään diakonian toteutuminen? Anna esimerkkejä tästä.

5. Miten seurakuntasi/seurakuntiesi diakoniatyön arjessa voisi vahvistaa kestävään diakonian toteutumista?

6. Mitkä asiat koet haasteena/esteenä kestävään diakonian toteutumiselle?

7. Minkälaista tietoa tai taitoa tarvitsisit kestävämmän diakoniatyön johtamiseen?

8. Onko jotain muuta, mitä haluaisit kertoa aiheeseen liittyen?

LIITE 3. Esimerkkitaulukko analyysiprosessista

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALA-LUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄ-LUOKKA	TUTKIMUS-KYSYMYS	TUTKIMUSTEHTÄVÄ: KESTÄVÄ DIAKONIA
Diakonia luo toivoa ja kannustaa kohtuulliseen elämään.	Toivoa luomalla Kohtuulliseen elämään kannustamalla	Toivon vahvistaminen Kannustaminen	Tulevaisuuteen rohkaiseminen Asiakkaan tukeminen ja ohjaus	Kokonaisvaltainen kohtaaminen	Kestävän kehityksen tukeminen diakoniatyössä	
Kiertotalouden edistäminen. Hävikkiruokajaot. Vaateapu kierrätysvaatteena Ympäristökasvatus- info- ja strategiatilaisuudet kaikki ovat osatyötä. Sosiaalinen kestävyys on diakonian perinteistä vahvaa osaamisalaa. (Viimeinen lause on toteamus, ei pelkistetty eikä luokiteltu.)	Kiertotalouden edistäminen Hävikkiruokajaot Vaateapu kierrätysvaatteena Ympäristökasvatus-, info ja strategiatilaisuudet	Kierrättämällä Hävikkiruokan hyödyntäminen Ihmisen materiaalin auttaminen Ympäristökasvatuksen tarjoaminen	Hiilijalanjäljen pienentäminen Kokonaisvaltainen kohtaaminen Tieto ja koulutus	Ekologisen vastuun toteuttaminen Osallisuuden edistäminen Vaikuttamistyö	Kokemukset kestävästä diakonian toteutumisesta	
Tuoda enemmän esiin ihmisten hätää, joka usein piilossa. Ympäristöasioista tiedottamista voisi lisätä. Ennaltaehkäisevää terveyden- ja hyvinvoinnin toimintaa voisi (l)isätä, mutta aikaa on oikeastaan vain korjaavaan toimintaan.	Ihmisten hädän esille tuominen Ympäristöasioista tiedottaminen Korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään terveyden- ja hyvinvoinnin toimintaan	Hädän esille tuonti Tiedottaminen Ennaltaehkäisyyn panostaminen	Vaikuttamistyö Ajassa kiinni eläminen	Vaikuttaminen Ajankoh-taisuus	Ajatukset diakoniatyön kehittämisestä kestävämmäksi	

LIITE 4. Yhteenvedo tulosten luokituksista

OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

1. **Kokonaisvaltainen kohtaaminen**
 - ohjaus
 - materiaallinen avustaminen
 - terveyden ja hyvinvoinnin lisääminen
 - tulevaisuuteen rohkaiseminen
 - arvolähtöisen kohtaaminen
 - empatia
 - henkinen tukeminen
 - ennaltaehkäisevä työ
2. **Yhteisöllisyys**
 - ekologinen yhteisötyö (esim. hävikkiruoasta valmistetut yhteisöruokailut)
 - yhteisö- ja verkostotyö
 - toiminta eri vähemmistöryhmien kanssa
3. **Luontoyhteyden edistäminen**
 - lähiluonnossa liikkuminen
 - syksyiset marja- ja sieniretket
 - pienet pyhiinvaellukset kirkon läheisyydessä

EKOLOGISEN VASTUUN TOTEUTTAMINEN

1. **Hiilijalanjäljen pienentäminen**
 - hävikkiruoan jakaminen
 - hävikkiruoasta valmistetut yhteisöruokailut
 - avustaminen kierrätetyllä tavaramalla
 - autoilun vähentäminen
 - kierrättämällä (jätteiden lajittelu, niiden hyötykäyttö esim. askartelussa)
2. **Ekologinen yhteisötyö**
 - hävikkiruoasta valmistetut yhteisöruokailut
 - hävikkiruoan jakaminen
 - yhdessä askartelu kierrätetyillä materiaaleilla

VAIKUTTAMINEN

1. **Diakoniakasvatus**
 - ekologisuuden, kohtuullisuuden, ekoteologian, kestävän kehityksen esillä pitäminen
 - kannustaminen kiertotalouteen
 - esimerkkinä toimiminen
 - vaikuttaminen ympäristötavoitteissa
2. **Arvolähtöinen työ**
 - ihmisarvon vahvistaminen
 - oikeudenmukaisuuden puolustaminen
 - tasa-arvo
 - epäkohtien esille tuominen
 - teologiset lähtökohdat
3. **Kestävän kehityksen hankkeet ja tapahtumat**
 - eri työalojen yhteiset hankkeet (kestävä kehitys, eko)
4. **Tieto ja koulutus**
 - kouluttautuminen ja koulutuksen tarjoaminen
 - o ympäristökasvatus, info-, strategiatilaisuudet
 - o kestävän kehityksen näkökulma

YHTEENSOVITTAVA JOHTAJUUS

1. **Työn organisointi**
 - työntekijäresurssien mitoittaminen
 - lähi- ja aluetyöskentely
 - kestävät hankinnat
 - toimintojen koordinointi
2. **Työn strateginen suunnitteleminen**
 - kestävän kehityksen huomioiminen suunnittelussa ja arvioinnissa
 - ihmisen ja ympäristön huomioiminen päätöksenteossa ja toiminnassa
 - oman työn ekologiset kulutusvalinnat
 - strategiasta lähtien
3. **Monialainen yhteistyö**
 - yhteistyö paikkakunnan eri järjestöjen ja toimijoiden kanssa (vältetään päällekkäisyyttä, säästetään resursseja)
 - yhteistyöverkostot
4. **Työalat ylittävä diakonia**
 - seurakunnan muiden työalojen kautta toteutuva diakonia

LIITE 5. Malli kestävästä diakoniasta

